

Birgitta Wentzel

Handlingsutrymme i frikønt rum

Positionering genom språkande

Masteroppgave i språklig kommunikasjon

Trondheim, desember 2011

Förord

Mer och mer tydligt, ju närmare jag skriver mig mot slutet av denna masteravhandling, känner jag att jag med det håller på att avsluta min yttring. Och som Bakhtin beskriver det, ligger det i den en förväntan om svar. Jag inväntar svar, reaktioner på vad jag säger här, gärna reflektioner, diskussioner, eller samtal.

Det är många som varit med mig på vägen, och bidragit på olika sätt till att jag nu sätter slutpunkt för denna gång. Först och främst vill jag tacka Ellen Andenæs. Din professionella och samtidigt personliga vägledning har lyft mig och burit mig fram – på så sätt att jag har nått ett stadium där jag kan se och erkänna min egen kompetens. Detta har gett mig en trygghet på och förväntningar till mitt eget arbete. Framför allt har dina bidrag gjort att jag ställer stora krav till egen insats.

Fellesvägledningarna med Gänget gav perspektiv till eget projekt, genom diskussion och insikt i varandras arbeten. Tack Tove Lill, Mari, Liv Ragnhild och Ellen.

Jag vill också tacka hela den fina fagmiljön (kan kanske bli ett nytt svenskt ord?) *anvendt sprogvidenskab* på Institutt for språk- og kommunikasjonsstudier. Det kändes ”som att komma hem” när jag började studera här. Att alltid utgå från empiriskt material och därmed förankra forskningen ute i samhället ger extra motivation.

Masterseminarierna med entusiastiska Marte och medstudenterna har betytt mycket för mitt skrivande. Tack alla, var och en, som gett mig respons och sporrat mig längs vägen. Spår av era röster finns i min text.

Liv Ragnhild, du hejjade på mig – jag kom i mål! Inspiration och konstruktiv respons har betytt mycket för mitt projekt, tusen tack.

Anna Klerfelt har med skarp blick från ett annat forskningsfält gjort mig uppmärksam på införståddheter, min svenska, och framför allt gett mig perspektiv på arbetet, tack!

Min kära syster Kicki, tack för hjälpen med noggrann korrektur och svensk blick på mitt språkande.

Tyra och Gabriel, ni har varit ”ögonöppnare” för mig. Många gånger bara genom den rika samvaron och samtalen med er, andra gånger genom den populärkultur ni konsumerar.

Erlend min käreste. Ditt intresse för mina studier och tro på mig hjälper mig framåt. Det dryga jobbet du gjorde med att få ordning på referenserna är ovärderligt, jättetack.

FÖRORD	II
1 INLEDNING	1
1.1 FRÅGESTÄLLNING FÖR STUDIEN.....	2
1.2 BAKGRUND.....	3
1.2.1 <i>Könade arenor och en könad uppväxttid</i>	4
Kön, inte genus	5
Jämställdhet - jämlikhet	5
Populärkultur	6
1.3 TIDIGARE FORSKNING.....	6
Hycklande vänskap	7
En riktig dreng	8
1.4 ETT BIDRAG TILL FÖRBÄTTRING - PROJEKTETS SYFTE.....	9
Ökad medvetenhet.....	9
Ökad jämlikhet	9
1.5 UPPSATSENS STRUKTUR.....	10
2 MATERIAL	11
2.1 BESKRIVNING AV TIDNINGEN KAMRATPOSTEN	11
2.1.1 <i>Om KP, dess målgrupp och läsare</i>	11
2.1.2 <i>Livliga dialoger</i>	12
Läsarbidrag	12
2.1.3 <i>Redaktionellt material och mer läsarmedverkan</i>	12
2.1.4 <i>Historik</i>	13
2.2 INTERVJU	13
3 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	15
3.1 DIALOGISK SYN PÅ KOMMUNIKATION	15
3.1.1 <i>Yttringar som länkar i en kedja</i>	15
3.1.2 <i>Yttringens innebörd</i>	16
3.1.3 <i>Kontextresurser</i>	16
3.1.4 <i>Dialogisk kontra monologisk syn på kommunikation</i>	17
3.2 ETT DISKURSANALYTISKT PERSPEKTIV.....	17
3.2.1 <i>En mötesplats för kulturens röster</i>	17
3.2.2 <i>Förhandling om mening</i>	18
3.2.3 <i>Texter som inlägg i samhällets förhandlingar</i>	19
3.2.4 <i>Sammanvävda sociala kategorier</i>	19
3.3 KOMMUNIKATIONSHANDLING	20
3.4 POSITIONERINGSTEORI	21

3.4.1	<i>Positionering - representationer av mig, dig och det</i>	21
3.4.2	<i>Kommunikativ verksamhet</i>	22
3.4.3	<i>Handlingsutrymme</i>	22
3.4.4	<i>Känslomässig och kunskapsmässig positionering</i>	23
3.4.5	<i>Masskommunikation – positionering på flera nivåer</i>	24
	Tre aktörer.....	24
	Skiftande fokus mellan olika plan	25
3.4.6	<i>Texten – den aktive, den som positionerar</i>	26
3.4.7	<i>Positioneringsteori som teoretisk plattform och analysverktyg</i>	26
3.4.8	<i>Positioner och storylines i sociala landskap</i>	27
4	METOD	28
4.1	VAL AV KAMRATPOSTEN SOM MATERIAL.....	28
4.1.1	<i>Urval</i>	28
	Kön är tema – läsarinlägg och redaktörtext	28
	Reportage med unga	29
	Reportage med kändisar	29
	Tematexter om känslor	29
	Noveller	30
4.1.2	<i>Sammanfattning urval</i>	30
4.1.3	<i>Generellt arbetsätt</i>	31
4.2	POSITIONERINGSANALYS – FAS I.....	31
4.2.1	<i>Insikter och arbetsätt</i>	32
	Tillvägagångssätt	33
4.3	POSITIONERING I NARRATIVER, STORYLINES – ANALYSFAS II	34
	Moissinacs modell med modifikationer	35
	Sammanfattning och lite om arbetsätt med storylines.....	37
4.4	MIN FORSKARPOSITION	37
4.4.1	<i>Forskarposition i arbetet med Kamratposten</i>	38
4.5	NÅGRA FORMALITETER.....	38
5	ANALYS FAS I	40
5.1	KONTURER AV LÄSARENS HANDLINGSUTRYMME	40
5.1.1	<i>Urval, läsartilltal och samtalsrum</i>	40
5.1.2	<i>Inte snack om kön</i>	41
	Ovanliga aktiviteter för respektive kön	41
	Ovanliga aktiviteter - delsammanfattning och reflektion.....	42
	Vanliga aktiviteter för respektive kön	43
5.1.3	<i>Sammanfattning – texter som inte reflekterar över kön</i>	43
5.1.4	<i>Snack om kön - insändare, svar och redaktörtext</i>	44

5.1.5	<i>Explicit snack om kön – sammanfattning och diskussion</i>	48
	Vidgande verktyg.....	49
5.2	KONTURER – SAMMANFATTNING	49
5.3	LÄSARTILLTAL, POSITIONERING OCH HANDLINGSUTRYMME	50
5.3.1	<i>Känslor i KP - känslomässig positionering</i>	51
	Direkt läsartilltal	51
	Sammanfattning	53
	Indirekt läsartilltal.....	53
	Sammanfattning	55
5.3.2	<i>Handlingskraft</i>	56
	Positionering av läsaren	57
	Läsartilltal och sammanfattning	57
	Ordval och stilval	58
	Sammanfattning	58
5.3.3	<i>Kändisar i KP</i>	59
5.3.4	<i>Sexualitet, etnicitet och ålder</i>	61
	Sexualitet	61
	Etnicitet	62
	Ålder	62
	Sammanfattning	63
6	NARRATIV POSITIONERING ANALYS FAS II	64
6.1	POSITIONERING OCH STORYLINES I FYRA NOVELLER	65
6.2	JÄMFÖRELSE MELLAN DE ANALYSERADE NOVELLERNA	84
	Sammanfattning analysfas II, storylines	88
7	SAMMANFATTNING OCH SLUTDISKUSSION	89
7.1	SAMMANFATTNING AV ANALYSFYND.....	89
7.1.1	<i>Läsarens handlingsutrymme i KP</i>	90
	Positioner tillgängliga för läsaren	90
	Svar på frågeställningen	93
7.2	KAMRATPOSTENS POSITIONERING I SAMHÄLLET	94
7.2.1	<i>Frikönad arena</i>	94
7.3	PROJEKTETS ANVÄNDBARHET OCH VÄGEN VIDARE.....	95
	REFERENSLISTA	97
	PERSONLIG KOMMUNIKATION:	101
	BILAGOR	101

1 INLEDNING

Vi reflekterar kanske inte så ofta över att vi i vår kultur delar upp oss utifrån kön i alla möjliga och omöjliga sammanhang. Denna uppdelning är en av vår allra vanligaste strukturerande princip. Ofta tar vi till den som en självklarhet som när grannföreningens damer träffas på kvarterspuben en bestämd kväll i månaden, och herrarna en annan kväll. Eller att man till barnens födelsedagskalas bjuder ”alla” – som då menas alla tjejer *eller* alla killar. Men vi använder kön som indelningsprincip väldigt medvetet också. Det första tillfället för oss alla är när vi föds. När det på förlossningen råder tveksamhet kring vilket kön barnet har – det gäller så många som 10 - 12 tillfällen per år i Norge – anses det som ytterst viktigt att så fort som möjligt göra undersökningar för att fastställa vilket kön man ska välja när åtgärder i form av till exempel hormonbehandling och kirurgi sätts in (Diseth, 2008). Denna form av segregering går hand i hand med den strikta åtskillnad som görs mellan könen inom till exempel leksaksindustrin, klädindustrin och populärkultur för ungdom.

I den här studien, som undersöker en populärkulturell arena för unga, är *handlingsutrymme* ett nyckelbegrepp. Väldigt kortfattat kan det beskrivas som: det som ter sig rätt, passande och möjligt för en person utifrån en bestämd position och situation (Andenæs, 2007, s 284). Den språkliga interaktionen, både i samtal och när vi läser och skriver, är med och begränsar eller öppnar upp vårt handlingsutrymme. Ibland sker detta uttryckligen, oftast sker det med små språkliga nyanser och presuppositioner som visar en persons föreställning om och förväntning på kommunikationspartnern.

Ett exempel på en uttryckt föreställning som begränsar är när någon håller fram en låda med leksaker till en liten pojke, och säger: ”du kanske inte hittar något kul, för det är mest tjejleksaker”. De orden är med och begränsar hans handlingsutrymme eftersom de talar om att leksakerna egentligen inte passar så bra för honom som är pojke.

Svårare är det att bli medveten om de ofta uttalade föreställningar vi utgår ifrån i snack med barn och unga. För många av oss *strävar efter*, och *tror* att vi behandlar och *pratar lika* till barn, oberoende av könstillhörighet. Medan flera undersökningar från förskolan – också från 2000-talet – visar att vuxna faktiskt pratar om olika saker, på olika sätt, och med olika många ord till pojkar respektive flickor (Borggren, 2009; Løvbrøtte, 2010; SOU, 2006, ss 63–64; Svaleryd, 2004, s 29). På snackandet mellan barn och vuxen kan man se hur den vuxne utgår

från förutfattade meningar och uttalade förväntningar på hur flickor respektive pojkar är. På så sätt begränsar vi omedvetet barnens handlingsutrymme.

Ambitionen att prata och behandla killar och tjejer på likartat sätt hemma och i skolan, står i stark kontrast till den medvetet extrema åtskillnad som görs mellan könen inom till exempel leksaksindustrin, klädindustrin och populärkultur för unga. Men det finns kommersiella arenor som inte spelar på denna dikotomisering, och som vänder sig till både killar och tjejer. Materialet i denna studie är exempel på det.

1.1 Frågeställning för studien

Texter från en svensk tidning som heter Kamratposten, (KP) utgör materialet i studien. Den skiljer sig från huvudfåran inom populärkultur dels genom att den riktar sig till en bred åldersgrupp – killar och tjejer från 8 till 14 år – och dels för att den inte har annonser. Jag har valt texter från KP som analysmaterial för att lyfta fram det jag ser som en motvikt till de stereotypa¹ och dikotomiserade representationer av kön som kulturens hänvändelser är så fulla av.

Tillsammans med *handlingsutrymme* är också begreppet *könad* centralt i denna studie. Att en företeelse är könad innebär att ett fenomen konnoterar manlighet/ maskulinitet eller kvinnlighet/ femininitet. Rockmusik kan till exempel ses som en könad praxis (Lorentzen, 2000, kap 8.6). Det visas till exempel genom att ordet *rockband* konnoterar killar som spelar rock, medan tjejer som spelar rock möts med skepsis från både publik och journalister (2000, kap 3.4.1, 8.4.2) Att man gör de kopplingarna kan förklaras med att kön som social kategori utgör en del av vårt kulturella mönster som har sina rötter i olika kroppstecken, det manliga och det kvinnliga (Søndergaard, 1994, ss 50 – 51). Genom diskursiva processer mellan individ och kultur bestäms vad som inkluderas och vad som exkluderas i olika sociala kategorier som till exempel *kön* (Søndergaard, 2002, s 189). I mina analyser av texterna i Kamratposten utgår jag från ett kulturanalytiskt perspektiv när jag söker svar på **frågeställningen**, med två underfrågeställningar:

¹ NE.se definierar stereotyp: Förenklad, ofta allmänt omfattad föreställning om utmärkande egenskaper hos alla som tillhör en viss grupp, t.ex. nation, ras, religion eller kön, också en där man själv ingår (hämtad 2011.12.18).

Hur ser de handlingsutrymmen ut som skrivs fram för Kamratpostens läsare?

- Är de könade, eller är de öppna?
- På vilket sätt görs handlingsutrymmena könade eller öppna?

För att svara på denna frågeställning använder jag först en positioneringsanalysmetod med rötter i diskurspsykologin. För att ge ett fylligare svar använder jag därefter storylinebegreppet för att synliggöra kulturella berättelser som går igen i KP.

1.2 Bakgrund

Våra föreställningar om vad som inkluderas i de sociala kategorierna *tjej* och *kille* är inte något för alltid givet. Jämför man olika kulturer eller ser tillbaka i historien framstår det tydligare att vad som är socialt accepterat att göra eller att vara som kille respektive tjej förändras. Dessa förändringsprocesser kan ses som ständigt pågående *förhandlingar om mening* som förs på olika plan när vi skriver, läser och talar med varandra (Kahlin, 2008, s 13). Texterna och samtalen är med och skapar de arenor och de handlingsutrymmen som ges för tjejer och killar inom en viss kultur. Vilka handlingsmöjligheter, vilka begränsningar är texterna och samtalen med och skapar?

Mitt intresse för dessa frågor väcktes på allvar när jag läste om ett jämställdhetsprojekt, initierat av länsstyrelsen i Gävleborg, på daghemmet Björntomten. De startade 1996 med att medvetandegöra personalen (som var övertygade om att de behandlade flickor och pojkar lika) genom att filma olika vardagssituationer. Vid till exempel påklädning för att gå ut fick pojkarna ofta kommandon medan flickorna fick många ord som visade uppskattning, ord som handlade om känslor och ord som skapade relationer (Borggren, 2009; Svaleryd, 2004, s 29). Språkandet² var nyckeln. Andra undersökningar ger en annorlunda bild av interaktionen mellan barn och vuxna i förskolan. Løvbrøtte (2010) visar att personalen i många tillfällen följer upp pojkars inspel i större grad än flickors, och låter ofta flickorna vänta (2010, s 76)³. Olikheterna som blir synliga i observationerna från Björntomten respektive Løvbrøttes

² Jag använder liksom Linell (som refererar till Liberg 1990) mestadels beteckningen 'språkande' (1998, s 36:n4) istället för 'användningen av språk' för att det stämmer bättre överens med min syn på samtal eller skrivande och läsande som en dynamisk process.

³ Løvbrøttes undersökning bekräftar fynd Andresen (1995) gjorde i en omfattande undersökning av kommunikation i förskola.

undersökning kan delvis förklaras av situationella faktorer (SOU, 2006, ss 62–64), vilket Løvbrøtte också kommer in på.

Gemensamt för båda undersökningarna är att olikheterna i kommunikationen förklaras delvis med att de vuxna utgår från en förväntan, ofta omedveten, att flickor är på ett sätt och pojkar är på ett annat. I den här studien är det just könsperspektiv och språkande, som är i fokus när texter i KP undersöks.

1.2.1 Könade arenor och en könad uppväxttid

Det mesta av vår barn- och ungdomskultur består av *könade arenor*, antingen det gäller en strikt uppdelning av pojk- och flicklag i tävlingar på barn-tv, eller att olika typer av aktiviteter eller tidningar riktar sig till killar *eller* till tjejer. Förutom att arenorna är könade, är de också *könande*; de är med och upprätthåller könsuppdelningen vi har omkring oss, till exempel på dagis eller i skolan där barnen ständigt omtalas som ”flickorna” respektive ”pojkar”. De sociala kategorierna är inte bara där, de *görs* hela tiden. Även när barnen själva får välja, till exempel under ”fri lek” på dagis väljer de med få undantag könsbundna aktiviteter (Østrem m.fl., 2009, ss 179–180). En förklaring på det är att barn ända från tre års ålder har en klar uppfattning om vilka lekar och vilka preferenser som hör till det att vara ”en av pojkarna”, respektive vara ”en av flickorna”.

Varje kategori har sin kärna och sina diskursiva gränser för vad som är betecknande för den i en kultur, en viss tid (Søndergaard, 2002, s 190). Genom inkluderande och exkluderande processer förhandlar vi ständigt om vad som kan inkluderas i en social kategori (ibid), som till exempel pojke. Processerna lägger vi för det mesta inte märke till, men ett exempel på ett medvetet förändringsarbete är när det ovan nämnda Björntomte-projektet valde att dela upp barnen i könsbundna grupper under vissa aktiviteter. Det gjorde man för att bryta upp invanda (och i starten av projektet) osynliga mönster, och för att barnen skulle få chans att utveckla alla sina sidor. Måltiderna var en av de aktiviteter man delade på flickor och pojkar. Innan uppdelningen hade pojkarna inte behövt be att få saker skickade, det hade räckt med ett grymt så var det någon flicka som såg vad han kunde tänkas behöva för mat och skickade det. Nu tvingades pojkarna uttrycka vad de ville ha och vem som skulle skicka det – grymtningarna fungerade inte längre när det bara var pojkar runt bordet. När de bad fint fick de beröm och på

så sätt blev det 'pojkkaktigt' att be fint. Samtidigt fick de en chans att utveckla språket (Borggren, 2009).

Uppväxtåren är en lärotid och den ständiga uppdelningen utifrån kön bidrar till att barn växer upp som antingen 'en av tjejerna' eller 'en av killarna'. Till exempel visar L. M. Gulbrandsen (Gulbrandsen, 1994) i en undersökning av norska skolbarn i lågstadieålder hur både lärarna och barnen själva bidrar till att det till kategorin 'pojke' hör att vara bråkig och störa flickornas projekt, och att det till kategorin 'flicka' hör att vara lyhörd, anpassningsbar och beredd att omtolka pojkarnas sabotage till att se det som ett kontaktsökande beteende. För flickorna var det tillräckligt med könstillhörighet som förklaring när en jämnårig pojke hindrade eller försvårade deras projekt (1994, s 27). Pojkarna på sin sida omtalade aldrig flickorna så kategoriskt.

Kön, inte genus

I svensk och engelsk forskning har det varit brukligt att särskilja kultur från biologi genom att använda begreppet *genus/ gender* för kulturellt och socialt skapat kön. Det ligger därför i *genus*-begreppet ett inbyggt påstående att det är möjligt att fastställa var gränsen går mellan kulturellt och biologiskt kön. Det anser jag inte vara möjligt, och väljer därför att enbart använda begreppet *kön*. Jag följer därmed norska könsforskare som använder 'kjønn' som ett heltäckande begrepp. Tidigare använde de det motsvarande begreppet 'socialt kjønn', men har lämnat det igen just för att "... man i dag verken kan eller vil dra opp noen grenser for når biologien begynner og slutter og det samfunnsmessige tar over" (Taksdal & Widerberg, 1992, s 281).

Jämställdhet - jämlikhet

Eftersom detta arbete har huvudfokus på kön borde jag kanske använda begreppet *jämställdhet* som står för lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter oavsett kön (Wetterberg, 2002, s 43). Begreppet infördes på 1960-talet för att det fanns behov för att särskilja diskussionen om lika värde mellan könen, från diskussionen om klass (2002, s 16). I mitt analysarbete kan det bli aktuellt att kunna inkludera även andra sociala kategorier, som till exempel sexualitet, etnicitet och ålder när de dyker upp, därför väljer jag att använda det närbesläktade begreppet *jämlikhet* som står för *alla individers* lika värde ("jämlikhet", 2011). Mer konkretiserat inkluderas då kön, sexualitet, etnicitet, kultur, religion, klass och ålder. 'Lika värde' tolkar jag som att alla har lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter.

Populärkultur

Materialet, texter i Kamratposten, hör till svensk populärkultur för barn och unga.

Traditionellt står begreppet populärkultur för massproducerade kulturyttringar som av många setts som ytliga och fördummande ("populärkultur", 2011). Ett annat vanligt karaktäristika är att den har setts som underordnad den 'upphöjda' konstkulturen och klassisk musik – ofta kallad finkultur (Barker, 2004, s 147). Emellertid har diskussioner inom ämnesdisciplinen Cultural Studies, (CS) börjat luckra upp skiljelinjen mellan populärkultur och finkultur. Chris Barker beskriver att många forskare inom CS menar att publiken använder sin kulturella kompetens och sina diskursiva resurser som kulturkonsumenter och aktivt skapar sin egen mening i mötet med text från förbrukarkultur. Därför kan man, enligt den synen, se populärkultur som betydelser och utövanden producerade av den 'populära publiken' i samma ögonblick som de konsumerar den (2004, s 148). Den synen på meningsskapning överensstämmer med min beskrivning av hur vi förhandlar om mening när vi läser, skriver och snackar - se 3.2.2.

1.3 Tidigare forskning

Till forskning inom området populärkulturella tidningar för unga läsare hör Siri Øyslebø **Sørensen**'s 'masteroppgave' där hon ser på hur maskuliniteter förhandlas i tjejtidningar (jenteblander) (S. Ø. Sørensen, 2005). Hon har ett kulturanalytiskt könsperspektiv som har inspirerat mig i mitt arbete.

Ytterligare en **Sørensen**, Kjersti Bakke, som forskar på liknande material, vidgar kommunikationsperspektivet i sin *hovedoppgave* genom att vända sig till läsarna för att fånga upp deras erfarenhet när de läser några utvalda kvinnomagasin. Hon skriver i inledningen att en drivkraft för henne i projektet är att hon just har saknat läsarens röst i debatterna om populärkulturella tidningar (K. B. Sørensen, 2003). Även om inte själva läsaren är i fokus i mitt masterprojekt (det är *textens* positionering av honom) bidrar K. B. Sørensen's arbete till en möjlighet att kontextualisera mitt arbete.

Från min egen forskningsdomän *anvendt språkvitenskap* har jag inspirerats mycket av Liv Ragnhild Holdhus **Sjursen**'s masterprojekt "Å vere og gjere kvinne: Ein diskursanalyse av KK-tekstar om arbeid, omsorg og kjæleik" (Sjursen, 2011) . Hon arbetar med material från samma genre: populärkulturell tidning; använder en liknande metod: positioneringsanalys;

och utgår från ett liknande perspektiv som jag: kulturanalytiskt. Dessutom har Liv Ragnhild själv inspirerat mig. Hon var medstudent under delar av mitt arbete, och vi har samarbetat med bland annat responsgivning på varandras texter. Trots de stora likheterna mellan våra projekt är det mycket som skiljer dem åt, vilket grundar sig i att hennes material utgör ett exempel på texter som erbjuder läsaren stereotypiska positioner och ett handlingsutrymme som jämt över ter sig trängre än det KP-läsaren får ta del av.

Ett arbete som – i likhet med Sjursens och mitt eget arbete – behandlar handlingsutrymme i veckotidningar, är Sanna **Sarromas** analyser av representationer av ung kvinnlighet i berättelser från 'verkligheten' i en veckotidning från 50-talet (Sarroma, 2010). I texterna skrivs ett mycket begränsat handlingsutrymme fram för de unga kvinnorna. De trampar över gränsen för det socialt accepterade, men finner alltid vägen tillbaka till det heterosexuella parförhållandet som i texterna skrivs fram som samhällets grundläggande enhet.

Jonita **Siivonen** forskar på dagstidningar och har utifrån ett medievetenskapligt perspektiv undersökt hur personerna i personporträtt konstrueras (Siivonen, 2007), och på hur femininitet/ kvinnlighet konstrueras (1999). I början av mitt arbete lät jag mig inspireras av en förstudie till hennes licentiatavhandling (1998). Det är en utforskande text där hon bland annat skriver om positionering i texter. Jag har dock en mer dynamiskt syn på texten än vad som framkommer i Siivonens arbeten, därför har jag inte använt mig av hennes arbeten vidare. Min dynamiska spåksyn vidareutvecklar jag i teorikapitlet.

Inom mitt ämnesområde *Anvendt språkvitenskap* har det endast gjorts lite forskning på fältet *språkande och kön i populärkulturella texter för unga*, men jag har (förutom Sjursens arbete) funnit två forskare som inspirerat mig, Talbot (1992, 1995) och Gomard (2008a, 2008b)⁴:

Hycklande vänskap

Mary Talbot (1992, 1995) har detaljanalyserat ett reportage i en brittisk tonårstidning som fungerade som utgångspunkt för mig. Hon ser på text – som *en väv av röster*, en befolkning där läsaren och skrivaren har varsin röst (1995, ss 143–144)⁵ – ett perspektiv som appellerar till mig, eftersom den överensstämmer med min dialogiska syn på språkande. Detta kommer

⁴ Gomard, K., 2008 a och b. Personlig kommunikation

⁵ Talbot refererar till Kristeva (1986a, b). Kristeva själv är i sin tur mycket inspirerad av Bakhtin.

jag tillbaka till i teorikapitlet. Talbot beskriver väldigt detaljerat hur hon undersöker denna textbefolkning (1992, ss 176–180), och med många exempel visas hur en vänskap som karaktäriseras som hycklande, skrivs fram i texten. Denna undersökning hjälpte mig att få upp ögonen för vad språkliga detaljer kan göra i en text. Liksom Talbot har jag *en kritisk-konstruktiv tillnärming*, i betydelsen att man utgår från uttalade värderingar som i mitt projekt kan sammanfattas som en jämlikhetsambition. Utifrån de uttalade värderingarna som utgör forskarens perspektiv analyserar man materialet och synliggör både det som inte fungerar – som därför bör förändras – och det som fungerar – som därför bör bevaras (Kalleberg, 1997, s 167). Den måttstock som fynden i min undersökning mäts mot är om de är jämlikhetsfrämjande eller inte.

En riktig dreng

Liksom Talbot (1992) undersöker Kirsten Gomard språk och kön i populärkulturella texter för unga. Hon analyserar *Drengbladet*, en ungdomstidning för killar som kom ut på 1930-talet i Danmark. Där undersöker hon hur ”en riktig dreng” konstrueras i tidningen, genom att se på *vad* man väljer att skriva om; *hur* de hänvänder sig direkt till läsaren när redaktören har ordet; och *vilka diskurser* som aktualiseras i tidningens olika delar (Gomard 2008a)⁶.

I samma material undersöker hon också de få gånger flickor och kvinnor är tema. På en överordnad nivå läser hon texterna upp mot en likhetsdiskurs respektive skillnadsdiskurs och visar bland annat hur det förhandlas om traditionella könsgränser på läsarnas debattsidor (Gomard 2008b).

Gomards forskning har inspirerat mig på flera sätt, till exempel genom att visa hur förhandling av traditionella könsgränser görs på 30-talet – det ger perspektiv på liknande förhandlingar i mitt material. Hennes arbete gjorde mig också uppmärksam på att redaktörtexterna, med sitt direkta läsartilltal, gav en relativt tydlig bild av läsarens handlingsutrymme. Därför valde jag att starta analyserandet i den typen av text.

De undersökningar jag har presenterat här baserar sig – med undantag av Siivonens, på analyser av stereotyp könad populärkultur, vilket verkar skilja sig från materialet i min undersökning.

⁶ Gomard, K., 2008a. Personlig kommunikation

1.4 Ett bidrag till förbättring - projektets syfte

Mitt val att använda texter i Kamratposten som material grundar sig i en önskan att lyfta fram ett exempel på en arena som jag antog var öppen, i betydelsen att den inte sorterar sin publik utifrån det 'tecken på kroppen' (Søndergaard, 1996, s 90) man råkar vara född med. Det intrycket fick jag när min son som 8-åring började läsa gamla nummer av KP som jag fått av en bekant. Uppenbarligen var det en tidning som fångade hans intresse, vilket han delar med de andra killarna som utgör 40% av KP:s läsarskara. Jag vill visa fram på vilket sätt KP gör för att göra det många säger är omöjligt. Alltså att som kommersiell aktör göra en tidning som vänder sig till *både* tjejer och killar, samtidigt som de har valt bort annonser, och heller inte får presstöd. Min undersökning kan ses på som progressiv, i betydelsen att den är framåtsträvande; genom att lyfta fram ett gott exempel på hur *det kan göras* bidrar den till en positiv utveckling. Att jobba med ett material som verkar ha lyckats med "det omöjliga" är hoppningivande. I 1.3 under "Hycklande vänskap" och i 4.4, "Forskarposition" skriver jag om på vilket sätt jag förhåller mig kritisk repektive reflekterande till min undersökning.

Ökad medvetenhet

Mitt huvudsakliga syfte är att näranalysa texter i Kamratposten för att synliggöra på vilket sätt texterna snackar till sina läsare. På så sätt önskar jag bidra till en ökad medvetenhet omkring, dels utskrivna premisser som texter ofta utgår ifrån, och dels det utskrivna i texterna som sammantaget är med och formar våra föreställningar om kön genom att det positionerar oss på olika sätt. Med en ökad medvetenhet hos både skrivare och läsare kan vi då lättare, om vi önskar, välja att uttrycka oss så att handlingsutrymmet i en text är öppet för både tjejer och killar, och som läsare kan vi tydligare se hur en text är med och begränsar eller öppnar upp vårt handlingsutrymme.

Ökad jämlikhet

Som en förlängning av den medvetandegörningen, och sett i ett större perspektiv, är min ambition att bidra till ökad jämlikhet. Genom att synliggöra en alternativ arena för barn och ungdom, som KP, visar jag *att* det går an att snacka med tjejer och killar på likvärdigt sätt, och *hur* man kan göra det. Som jag skrev ovan, visar flera undersökningar att förskolepersonal snackar på olika sätt till pojkar och flickor. Något som ofta grundar sig i en förväntan, ofta omedveten, att flickor är på ett sätt och pojkar på ett annat (Gens, 1998, ss 42–43). När förskolepersonalen i Björntomteprojektet, som jag nämnt tidigare, (efter att de genom videofilmning blivit medvetna om att de pratade på olika sätt till pojkar och flickor)

gick in för att föra lika ord- och innehållsrika samtal med pojkarna som man gjorde med flickorna visade det sig att pojkarna inte alls hade bråttom iväg till andra aktiviteter, såsom man tidigare förväntat sig (1998, ss 40–44). Så genom att de vuxna började snacka om till exempel känslor, relationer, upplevelser och tankar till pojkarna så som man gjorde till flickorna så förändrade pojkarna i sin tur sitt beteende. En parallell i mitt material är när texten berättar om en ung manlig popstjärna som reflekterar och snackar om djupa känslor, ett tema som traditionellt är förbundet med en kvinnlig position. Han tycker det är förnedrande och känner sig inte tagen på allvar för att han i media hela tiden blir omtalad utifrån sitt utseende. Detta är ett exempel på hur språkandet i KP kan bidra till att luckra upp kopplingen mellan ett sätt att snacka och, i det här fallet, en kvinnlig position.

Vad man lägger i begreppet jämlikhet är inte alltid så klart. I det här sammanhanget, när det handlar om barn och unga, innebär det för mig att slippa placeras i bås, som i exemplet med pojken som skulle välja leksaker ovan. Och att vi som individer ska få möjlighet att utveckla alla våra förmågor. Allt från att klättra i träd och konstruera en legoborg till att handarbete och föra djuplodade samtal.

1.5 Uppsatsens struktur

Efter den här inledningen, där jag har presenterat mina ambitioner med denna studie, och satt in den i ett samhällssammanhang och i ett forskningsammanhang, ger jag en inblick i mitt material i kapitel 2. Den tidiga beskrivningen av materialet ger läsaren en bild av *Kamratposten*, som är bra att ha när jag ger många exempel från den i teorikapitlet (3), där jag redogör för mina teoretiska perspektiv och utgångspunkter. I metodkapitlet (4), kommer vi ännu närmare materialet, när jag presenterar och motiverar mitt urval av texter. Där redogör jag också för mina metoder och processen att finna fram till dem. Analysdelen består av två faser som är uppdelade i kapitel 5 och 6. Dessa knyts sen ihop i kapitel 7 där jag också kommer tillbaka till studiens samhällsrelevans.

2 MATERIAL

2.1 Beskrivning av tidningen Kamratposten

Jag väljer att beskriva mitt material tidigt i uppsatsen. Detta för att ge en bild av det innan läsningen av teori- och metodkapitlen, eftersom jag hänvisar och illustrerar med exempel från det. Det empiriska materialet i denna undersökning är, som nämnts i inledningskapitlet, Kamratposten (KP). Här följer en beskrivning av KP:s målgrupp och innehåll. Beskrivningen gäller tidningen, (nämner bara kort KP-webben), och den utgår från det perspektiv jag har i mitt projekt, vilket är hur läsarna tilltalas och hur de positioneras (mer om det i teori- och metodkapitlen). Beskrivningen grundar sig på nio nummer från KP15/2008 till KP6/2009, information från KP-webben, samt en intervju jag gjorde med KP-journalisten Katarina Schück 7 april 2009. I den här delen av uppsatsen beskriver jag hela tidningen, och i metodkapitlet beskriver jag mitt urval av texter och begrundar det. Sist i detta kapitel presenterar jag ett axplock av tidningens långa historik.

2.1.1 Om KP, dess målgrupp och läsare

Kamratposten är en svensk, väl etablerad, prenumerationstidning, som kommer ut med 18 nummer per år och en upplaga på runt 60 000⁷. Ägarna är Bonnier Tidskrifter AB. Som jag nämnde i inledningen är det två förhållanden som gör KP speciell. Det är dels den breda målgruppen – tjejer *och* killar mellan 8 och 14, och dels att den inte har annonser.

Redaktionen och ägarna är eniga i att det inte är bra med annonser/reklam, eftersom det kan vara svårt för barn att skilja det från redaktionellt material. De månar om att de unga läsarna ska kunna lita på det som står i tidningen. Och som reporter Katarina Schück sa när jag intervjuade henne: ”Läsarna ska kunna lita på KP, det handlar om trovärdighet.”

Trots, eller kanske på grund av, att de valt bort annonser är den en självbärande kommersiell tidning med en uppskattad läseskara på 250 000. Alltså betydligt större än upplagan. Det kommer sig av att KP är tillgänglig på skolor och bibliotek och att prenumerationerna ofta delas mellan syskon⁸.

⁷ Uppgift hämtad från <http://www.bonniertidskrifter.se/pressinfo/nyheter/2011/06/28/lukas-bjorkman-ny-chefredaktor-for-kp/> 2011.08.24

⁸ E-postsvar från redaktionschef Oskar Ekman 2009.09.22

2.1.2 Livliga dialoger

Det som för mig framstår som mycket karaktäristiskt för KP är *livliga dialoger* både i tidningen och på KP-webben (förutsatt att man är tidnings-prenumerant) och gränsen mellan de båda medierna vill jag beskriva som flytande. Det hänvisas ofta mellan dem; tävlingar för webben utlyses i tidningen och man kan kontakta tidningsredaktionen via formulär på KP-webben. Reportage och tester på webben är öppet för alla, men för att kunna kommentera och för att diskutera måste man vara prenumerant. För övrigt blev KP-webben utnämnd till Sveriges bästa barnsajt av webbmagasinet ”Internetworld” 2010.

Läsarbidrag

Läsarna bidrar med mycket material i form av bland annat läsarinlägg, sammantaget utgör det ungefär en fjärdedel av tidningens 52 sidor. Alla läsarbidrag är bearbetade redaktionellt för att göra dem läsarvänliga och för att andemeningen ska komma tydligt fram, enligt KP-journalisten Katarina Schück (2009). Här följer några exempel på olika typer av läsarinlägg som bidrar till att skapa dialog i tidningen: På *Tyck om KP* får läsarna svar på sina åsikter om tidningen; frågor om kroppen och, om vänskap, kärlek, ensamhet och krångliga föräldrar besvaras på sidorna som kallas *Kropp & Knopp*. I en avdelning som kallas *Svar på allt* kan läsaren få svar på allt, enligt tidningen är ingen fråga för svår. Mest fart på dialogen och ibland debatten är det på läsarnas egna insändarsidor som heter *Prat* och *Svar*.

Kamratposten innehåller också andra typer av läsarbidrag: Läsare recenserar och sätter betyg på film, böcker, spel och musik. De skickar in bus, tips, dikter och annat smått och gott till *Klotter å Knas* och roliga historier till *Flams å Trams*, eller små berättelser om pinsamma saker de varit med om till *Pinsamt å Skämmigt*. Det varvas mellan de tre sistnämnda. Dessutom publiceras ofta noveller skrivna av läsare. De kommer också med tips och önskemål om vad de vill att tidningen ska innehålla. Kamratposten har alltså mycket synliga och påtagligt aktiva läsare.

2.1.3 Redaktionellt material och mer läsarmedverkan

Även i det redaktionella materialet är läsarna mycket synliga. Ungefär en tredjedel av KP:s reportage och artiklar berättar om läsarnas sport, hobby eller husdjur. Vanliga teman för det övriga materialet är intervjuer med kändisar; pysseltips, till exempel virka en mössa;

reportage om hur en jämnårig har det i ett annat land; nyheter och vetenskap; och fakta. Några gånger per år ges plats för ett större tema, det kan till exempel vara om mode eller om kärlek och känslor. Illustrationer utgör ungefär hälften av tidningens innehåll.

Kändisar får mycket plats i KP. I varje nummer är det ett par reportage, en stor önskebild och de nämns också i en del insändare. I min intervju med KP-journalisten Katarina Schück berättar hon att tidningen lever med den tid den är i, så nu när andra medier fokuserar på kändisar, märks det även i KP.

Redaktören har en egen plats på sidan två. Där tilltalar han läsaren direkt och skriver ofta om något han upplevde när han var i KP-läsarålder.

2.1.4 Historik

1892 utgavs första nummret av Kamratpostens föregångare, Folkskolans Barntidning – på 4-8 sidor rymdes det berättelser, pyssel och gåtor, lite annonser, men inga reportage eller artiklar. Prenumerantsiffran var 40 000 på 1920-talet och visar att den redan då var väldigt populär. På 1930-talet hade tidningen en del artiklar och reportage, men de handlade sällan om barn.

1950 får tidningen sitt nuvarande namn, Kamratposten, samtidigt som innehållet riktas mer direkt till sina läsare i form av tips, till exempel hur man gör sitt rum finare. På 60-talet tas även allvarliga saker upp i KP, som krig och politik. Det hade man inte gjort tidigare, varken under första eller andra världskriget. Sex pratas det också mer öppet om, både i samhället och i KP. Tidningen lever med den tid den är i, och på 70-talet var den ganska radikal och hade till exempel artiklar om fattiga U-länder och om hur man demonstrerar. 1969 tas annonserna bort med motiveringen ”...barn ska kunna läsa en tidning utan att bli uppmanade att köpa en massa saker”.

2.2 Intervju

Som kompletterande material till Kamratpostens texter har jag en intervju med Katarina Schück, som jag för övrigt redan har hänvisat till några gånger. Den utfördes 7. april 2009, då hade Schück arbetat som journalist på KP-redaktionen i 17 år. Jag utgick från en intervjuguide, för att säkra att vi kom in på de områden jag önskade få veta lite mer om, och

samtalet spelades in på band. Jag går inte in på det mer i detalj, eftersom det är ett komplement till textanalyserna som jag refererar till när det är relevant under arbetets gång.

3 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

I det här kapitlet redogör jag för de teoretiska perspektiv undersökningen utgår från, och illustrerar med exempel från mitt material, texter från Kamratposten. För att visa det allmängiltiga i teorierna skriver jag även om hur de kan användas på muntligt material. Här ska jag också nämna att jag i många sammanhang medvetet väljer att använda ordet snack(a) istället för tal(a), eller prat(a) för att leda tankarna till 'vardagsinteraktion'.

Först ut är en beskrivning av min *dialogiska syn på språkande* och kommunikation, vilket jag ser som det mest överordnade perspektivet för mitt projekt. Några av de centrala begrepp jag redogör för är *förhandling om mening*, *handlingsutrymme*, *kommunikationshandling*, *positionering* och *storylines*.

3.1 Dialogisk syn på kommunikation

Ett grundantagande för undersökningen är att vårt *språkande* - i samtal eller när vi skriver och läser texter - utgör en betydande del i konstruktionen av vår sociala verklighet.

Det konstruktionistiska grundantagandet kan ses som en del av den dialogiska kommunikationsteorin (Linell, 2006, s 156), som utgör ramverket för mitt masterprojekt. Jag utgår från Mikhail Bakhtins beskrivning (2005), men tar även in Per Linells tankar om dialogismen, speciellt vid beskrivningen av kontextresurser och kontextualiseringsprocessen (Linell, 1998, 2009).

3.1.1 Yttringar som länkar i en kedja

Dialogismen utgår från språket i bruk, och det läggs stor vikt vid att se yttringar (text, snack) i sitt sammanhang, både i den direkta interaktionen, men också i ett socialt, kulturellt och historiskt sammanhang. Varje yttring - som enligt Bakhtins beskrivelse kan vara allt från ett en-stavelse-uttryck: A!, till en vetenskaplig avhandling (2005, s 14) - *står i relation till* andra yttringar som länkar i en kommunikativ kedja (2005, s 37). Denna relation består av att varje yttring (text, eller replik/tur i ett samtal) kan ses som ett svar till en föregående yttring i den kommunikativa kedjan i en tematisk sfär. Samtidigt bär den med sig en förväntan om den andres svar, genom att talaren eller skrivaren alltid har en reell eller tänkt person(er) i tankarna när hon formulerar sig (Bakhtin, 2005, s 18). Svaret kan vara i form av en yttring, en handling, eller "svarande förståelse" skriver Bakhtin (2005, s 19) I de yttringar i form av KP-

texter som utgör materialet i denna undersökning är fokus för analyserna på den förväntan på läsarens 'svar' som kan ses i texterna.

Mer konkret är 'den andre' i KP:s texter tjejer och killar mellan 8-14 år. Det är vilken förväntan på dem - vilka handlingar som skrivs fram som möjliga och passande för dem - som är fokus i de analyser jag ämnar göra.

3.1.2 Yttringens innebörd

Yttringarnas innebörd är enligt Bakhtin (2005, s 29) och Linell (1998, ss 119–121) *inte* något fast och bestämt som kan överföras från den ena till den andra⁹. Istället, säger en dialogist, tillhandahåller en yttring möjliga betydelser, meningspotentialer, som (bland annat) orden bär med sig från tidigare användning i olika situationer genom tiderna av olika människor. Det är alltid först när orden används i en bestämd situation, med bestämda intentioner som de får sin *fulla* betydelse för de interagerande¹⁰. En yttrings innebörd kan snarare ses på som att deltagarna i interaktionen förhandlar sig fram till den genom att ta i bruk olika typer av kontextuella resurser, vilket är en mycket dynamisk process enligt dialogismen.

3.1.3 Kontextresurser

En typ av kontext, eller hellre *kontextresurser* (Linell, 1998, s 128) för att visa dynamiken i kommunikationsprocessen, är de som Linell kallar *omedelbara* (1998, s 128). Det är de direkt tillgängliga, till exempel det just sagda eller skrivna/lästa (ko-texten). Den typen av kontextresurs skapas alltså i den direkta interaktionen. Annat som också är direkt tillgängligt i interaktionen, till exempel klädsel och utseende; eller som i mitt material: bilder och layout.

Den andra typen av kontextresurs är de *medelbara*. De är inte direkt tillgängliga i interaktionen, men grundar sig på de interagerandes kulturella och sociala erfarenhet, till exempel antaganden om den andre, förståelse av kommunikationssituationen, generell bakgrundskunskap och erfarenhet av olika genretyper (Linell, 1998, s 129). I den dialogiska aktiviteten aktualiseras både de 'omedelbara' (situationella) och de 'medelbara'

⁹ Denna mycket spridda och allmänt vedertagna linjära kommunikationsmodell - med en sändare som överför ett budskap till en mottagare - har en diametralt motsatt uppfattning av kommunikation jämfört med dialogismen.

¹⁰ De interagerande kan vara en som snackar och den hon snackar till, eller en som skriver och den som senare läser texten.

(historisk/kulturella) kontextresurserna. Processen går i två riktningar och kallas av Linell för dialogens dubbla dialogisitet (Linell, 2009, ss 31, 51).

3.1.4 Dialogisk kontra monologisk syn på kommunikation

Den dialogiska synen på kommunikation skiljer sig starkt från den fortfarande mycket vanliga synen på kommunikation med en sändare som överför ett budskap till en passiv mottagare.

Rolfsen och Levin säger till exempel: ”Kommunikasjonsprosessen vil alltid omfatte minst to roller: en sender som ønsker å formidle et budskap, og en mottager som skal forstå dette budskapet” (Levin & Rolfsen, 2004, s 85).

I enlighet med det jag skrivit tidigare i detta kapitel ser man med den dialogiska språksynen, ett samtal eller en text istället som ett ömsesidigt meningsskapande mellan de samtalande respektive skrivaren och läsaren (de interagerande). Betydelser kan alltså inte, enligt en dialogisk språksyn, förmedlas via ett budskap, såsom den ovan linjära kommunikationsmodellen hävdar, det är istället något som de interagerande aktivt konstruerar utifrån de olika kontextuella resurserna beskrivna i det föregående stycket.

3.2 Ett diskursanalytiskt perspektiv

3.2.1 En mötesplats för kulturens röster

Den här undersökningen har en diskursanalytisk tillnärmning, vilket jag ser på som en naturlig följd av dialogismens relationella syn på språkande, beskrivet i 3.1.1. ’Diskurs’ använder jag i betydningen ”samhällets långa samtal” om ett ämne (Andenæs, 2005, s 24). Text blir då en yttring, eller hellre yttringar i samhällets långa och *många* pågående samtal om olika ämnen, eftersom en text ofta handlar om flera teman. När allt detta föregår i den kultur vi lever och verkar i kan detta perspektiv också kallas kulturanalytiskt.

En annan metafor som jag ser som relevant för denna undersökning är att se på text som en väv av många röster som möts, varav två av de rösterna är skribentens respektive läsarens (Talbot, 1995, ss 143–144)¹¹. Med detta synsätt blir texten en mötesplats för kulturens röster.

¹¹ Talbot refererar till Julia Kristeva 1986a, b. Kristeva var i sin tur mycket inspirerad av Bakhtin.

Rösterna kan vara dominanta eller perifera, och komma till tals i olika delar av en text. Den här metaforen gör det lättare för mig att få en analytisk distans till det som sker i en text.

3.2.2 Förhandling om mening

I samsvar med att jag ser på text som en väv där många röster möts, och som en yttring i samhällets samtal, ser jag på mening som något som skapas i samspel mellan skribent och läsare. Skribenten väljer ord och uttrycksätt utifrån sitt perspektiv och med sin bakgrundskunskap och andra kontextuella resurser. Läsaren på sin sida tolkar texten utifrån sitt perspektiv och med sina kontextuella resurser.

Betydelsen av en text är alltså enligt de dialogiska tankegångarna aldrig något fast och bestämt. Samma läsare uppfattar innebörden i en text lite annorlunda om han läser texten vid ett senare tillfälle på grund av att han till exempel fått höra ett inslag på radio om samma tema som omhandlas i texten. Och en annan läsare har andra kontextresurser som aktualiseras av texten och på så sätt påverkar dennes uppfattning av textens innebörd.

Man kan se det som en slags förhandling om mening mellan skrivare och läsare som försiggår i texten. Detta eftersom ”resultatet”, det vill säga, vad läsaren sitter igen med för uppfattning av textens innebörd, inte är givet i förväg. Vad en skribent *egentligen* menar eller inte menar är inte så intressant i sig självt, hon måste ändå förhandla med läsaren om hur hennes utsagor ska tolkas, och ingen av dem kan diktera den andres tolkning (Svennevig, 2001, s 75). Enligt Ragnar Rommetveit (1974) tar skrivaren initiativ till att skapa ett tillfälligt gemensamt, socialt förståelsesrum (Temporary shared social reality, TSSR), som hon bjuder in läsaren till (Vatn, 1998, ss 73–74).

I ett samtal blir meningsförhandlingen mer uppenbar, eftersom parternas yttringar följer direkt på varandra. Ser man noggrannare på dem kan man se att de är riktade både bakåt som ett svar på föregående yttring, och framåt, genom att de samtidigt bär med sig en förväntan om ett svar. En liknande typ av meningsförhandling som sker i samtal ser vi även i mitt material, till exempel där texten är utformad som en intervju.

3.2.3 Texter som inlägg i samhällets förhandlingar

Förhandling om mening sker även på överordnade nivåer. När till exempel KP skriver ett reportage om Emma och Kristina, 13 år som är på älgjakt, utan att göra något nummer av att det är en aktivitet som är ovanlig för tjejer, kan man se det som ett inlägg i en pågående förhandling i *samhällets långa och många samtal* om vad som kan ingå i den sociala kategorin 'tjej'. Det är en form av det Søndergaard kallar inkluderande diskursiva processer (2002, ss 189–190). Såna processer föregår vanligen implicit (ibid, s 190), som i reportaget om de älgjagande tjejerna. Men vi kommer också se mer öppna förhandlingar om vad som kan ingå i kategorierna 'tjej' respektive 'kille' i insändare och i det jag kallar redaktörtexter som vänder sig direkt till läsaren.

3.2.4 Sammanvävda sociala kategorier

Den för arbetet mest centrala sociala kategorin, kön, skriver jag om i inledningen. Här tar jag upp ytterligare tre som har förekommit i några av texterna i mitt material. Detta för att vidga perspektivet lite. Sociala kategorier förhåller vi oss alla till, både när vi uttolkar oss själva och andra, och när andra uttolkar oss (Bromseth, 2006, s 43). Vi tillhör alla mer än en, och det går inte att rangera betydelsen av dem, eftersom olika sammanhang avgör om det är kön, etnisk bakgrund, social bakgrund, ålder, sexualitet eller nåt annat som är mest avgörande för hur man blir positionerad i en bestämd situation. Om jag tar mig själv, är den sociala kategorin 'dotter' relevant när min mamma presenterar mig för hennes vänner; när jag hälsar på mina barns kompisars föräldrar är de mest intressant vems 'mamma' jag är; och att jag är 'svensk' görs mer eller mindre relevant nästan dagligen när jag är i Norge. Däremot är min ålder sällan relevant här i Norge, medan den i Sverige relevandgörs på ett indirekt sätt genom att personnummer efterfrågas i alla möjliga och omöjliga sammanhang.

Som illustrerat ovan är de sociala kategoriererna sammanvävda i vårt dagliga liv. För att ge en *liten* inblick i det väljer jag att visa hur sexualitet, etnicitet och ålder spelar tillsammans med 'kön' och 'ungdom' i några texter i mitt material (i 5.3.4).

Ålder (vid sidan av kön) är en kategori som ständigt aktualiseras på ett självklart sätt. Till exempel står det väldigt ofta ålder i parentes när någon omtalas i dagspressen. Det är också en

given uppgift, vid sidan av kön och lokalisering som frågas efter när man går med i diskussionsgrupper på nätet (Bromseth, 2006, s 136)¹².

Av de här tre (i min undersökning) extra kategorierna är det främst 'etnicitet' som kräver en precisering. Enligt svenska nationalencyklopedin på nätet är en etnisk grupp namngiven, gruppens medlemmar känner tillhörighet och solidaritet, och de identifieras också av andra som tillhöriga den namngivna gruppen. En gemensam historia och gemensamma kulturuttryck, till exempel språk, är andra kriterier för en etnisk grupp (''etnisk grupp'', 2011) Exempel på etniska grupper är svenskar, judar och samer.

Dennis Day skildrar hur en etnisk grupp kan ''göras speciellt relevant'' i interaktion på ett diskret sätt och utan att nämna den vid namn (Day, 1998, s 155). Det sker genom ett slags indirekt arbete som beskriver någon *annan* person eller sak, och som gör att beskrivningen ''är i luften'' och blir relevant för de interagerande. Trots att mitt material skiljer sig mycket från Days (samtal under fikaraster) ser jag hans skildring - av hur ''diskret relevantgöring av etnisk grupp'' kan gå till - som användbart för att visa fram hur etnicitet skrivs fram i en av mina texter.

3.3 Kommunikationshandling

Vi handlar genom språket, och alla yttringar kan ses som språkhandlingar (Vagle, Sandvik, & Svennevig, 1993, s 85). E. Andenæs ger en kärnfull definition av språkhandlingsbegreppet som det som yttringar gör *med* och *i* den konkreta samhandling de ingår i (Andenæs, 1995a, s 152). Språkhandlingsbegreppet sätter alltså fokus på funktion och inte på form, vilket också är centralt i mina analyser. I samsvar med dialogismens dynamiska syn på kommunikation, väljer jag att kalla det kommunikationshandling.

Den interpersonella funktionen vid kommunikationshandlingar är mest intressant i mitt projekt eftersom den skapar en relation mellan skrivare och läsare, och ger en klarare bild av hur KP-läsaren skrivs fram i texten. Till dem hör kommunikationshandlingar med direktiv funktion, de har till uppgift att få någon att göra något (Goodwin, 1980, s 157). Till dem hör:

¹² Bromseth refererar till Donath 1999.

påbud, förbud, appell, beordring, att be om något, att anmoda, att kräva, att invitera, att råda, att tillåta, att fråga.

Även andra typer av kommunikationshandlingar, till exempel beskrivningar och konstativer, kan ha en direktiv funktion (Potter, 1996).

3.4 Positioneringsteori

För att få fram en bild av handlingsutrymmet som skrivs fram i KP-texterna använder jag en analysmetod som springer ur positioneringsteori (Andenæs, 1998a; Davies & Harré, 1990). Det är främst positionering på interaktionsnivå jag undersöker och inte positionering på samhällsnivå, det vill säga förhandspositionering genom kulturella och strukturella förhållanden.

3.4.1 Positionering - representationer av mig, dig och det

Positioneringsteorin tar utgångspunkt i det som sker när vi kommunicerar och vilket arbete kommunikationshandlingar bidrar med i kommunikationen. Sättet jag uttrycker mig på, mer eller mindre medvetet, skapar en bild av mig själv. En bild eller representation som bland annat visar hur jag förhåller mig, det vill säga, hur jag positionerar mig, till den jag snackar med och till det jag snackar om.

Representationen av mig själv skapas alltid i relation till 'den andre' i kommunikationen. Och 'den andres' yttringar är lika mycket med och formar representationen av mig själv och vice versa (Andenæs 2011)¹³. Ett litet exempel får konkretisera: Kommunikationshandlingar med direktiva aspekter visar ganska tydligt vilket arbete de gör när de är med och skapar representationerna av de som kommunicerar och relationerna mellan dem. Till exempel visar en order som: "stäng dörren" en representation av en person som ger sig själv mandat att bestämma att dörren ska stängas, och vem som ska stänga den. Den direktiva formen ger dessutom lite utrymme för förhandling om mening, se 3.2.2.

¹³ Andenæs, E., 2011. Personlig kommunikation.

De här aspekterna med självpresentation, och ivaratagande av relationen till den andre i kommunikation, är något som också E. Goffman (1959) arbetade med i sin etnometodologiska tillnärmning till 'vardagsinteraktion'.

3.4.2 Kommunikativ verksamhet

I positioneringsteori är fokus på hur människor aktivt och gemensamt skapar sociala och psykologiska verkligheter genom kommunikativ verksamhet. B. Davies och R. Harré som har utvecklat de här teorierna inom diskurspsykologin använder benämningen 'discursive practice' (Davies & Harré, 1990, s 45). För att göra teorin mer lättillgänglig väljer jag att kalla det kommunikativ verksamhet (Andenæs 2011)¹⁴. Det kan vara "snack" eller som i mitt material, textlig verksamhet, det vill säga, skrivande och läsande.

Fokus i Davies och Harrés' positioneringsteori är på dynamiken som skapas, som jag tolkar det, genom en kombination av en kommunikativ verksamhet, till exempel att läsa eller att snacka, och en inneboende social kraft som orden och språkliga detaljer har med sig utifrån tidigare användning i andra brukssammanhang. Den sociala kraften kan till exempel vara normativa regler och konventioner (Davies & Harré, 1990, s 44). Även andra 'kulturella spår' som konnotationer och associationer räknas till ordens inneboende krafter. Den här positioneringsteorin tycker jag går fint ihop med min överordnade dialogiska syn på språk och kommunikation. Som jag beskrev tidigare rymmer det dialogiska perspektivet också en syn på kommunikation som inbegriper ett dynamiskt växelverkanförhållande mellan det som sker här och nu i interaktionen och det orden bär med sig utifrån tidigare användning i andra sammanhang. Alltså, dialogens dubbla dialogisitet, som jag skrev om i 3.1.3 (Linell, 2009, ss 31, 51).

3.4.3 Handlingsutrymme

Förutom att positionering är en form av representation av mig och dig i kommunikationen som jag beskrivit ovan, tilldelas och intar vi också alltid positioner genom den kommunikativa verksamheten på en bestämd plats och en bestämd tid (Andenæs 2011)¹⁵. Positionerna är alltså situerade. Den bestämda situationen - till exempel ett patient-

¹⁴ Andenæs, E., 2011. Personlig kommunikation.

¹⁵ ibid

läkarsamtal eller ett vardagssamtal, med dess olika rambetingelser - är tillsammans med positioneringarna kopplade till en uppsättning rättigheter, möjligheter och skyldigheter för de interagerande (Harré & Langenhove, 1999, s 1). En position ger med det synsättet ett avgränsat handlingsutrymme. De handlingar som ingår där kan sen vara, och kännas mer eller mindre passande (Andenæs, 2007, s 284). Kortfattat blir då handlingsutrymme de handlingsmöjligheter man har utifrån en bestämd position.

När jag analyserar positionering i KP ser jag främst efter vilka *möjligheter* som skrivs fram för läsaren i texten. Utifrån sättet KP (textens 'jag') positioneras i texten ser jag hur läsaren positioneras. Och utifrån de olika positionerna läsaren tilldelas genom texten, formas en bild av hans handlingsutrymme som utgörs av det han (hon) kan tänkas sitta igen med som känns rätt, passande och möjligt att göra och känna, och fortfarande vara 'en av killarna' (eller 'en av tjejerna').

För att ett handlingsutrymme ska vara reellt krävs också handlingskraft. Ett samlande begrepp för dessa två företeelser på engelska är 'agency' (Andenæs, 1995b, s 86). Sammantaget bestämmer de vilken typ av förändringspotential individuella och kollektiva handlingar kan ha (1995b, s 86). Jag skriver mer om detta i 4.2.1

3.4.4 Känsломässig och kunskapsmässig positionering

Vilken inställning de som snackar har till den de snackar *med* och till det de snackar *om* kan visas i ord och språkliga detaljer. Till exempel kan känsломässig och kunskapsmässig inställning eller positionering visas (Andenæs, 1995a, s 152; Ochs, 1992). Exempel på känsломässig positionering är när man blir tillfrågad att göra något och svarar: "Det gör jag gärna!" – ordet "gärna" positionerar personen som entusiastisk, medan "Det kan jag göra" (utan speciell betoning) visar en mer känsломässigt neutral positionering eller förhållningssätt. En kunskapsmässig positionering kan vara allt från osäker och undrande, till tvärsäker och allvetande. Ibland sker positioneringen tydligt, ofta sker den mer implicit, genom till exempel presuppositioner.

3.4.5 Masskommunikation – positionering på flera nivåer

Teori om positionering som jag beskrivit här, utvecklades först för samtal, men kan med fördel också användas i text. Den stora skillnaden är att det inte sker någon direktförhandling med läsaren om hans positionering 'längs vägen', så som sker i ett samtal.

Tre aktörer

I all kommunikativ verksamhet sker positioneringsarbetet mellan det vi kan kalla tre aktörer (Andenæs, 1998a). I textlig verksamhet, kan de kallas textens 'jag', som är den eller de som skrivit, eller står bakom texten; textens 'du', som är läsaren; och textens 'det', som utgör temat.

Vid vissa typer av textlig kommunikation, till exempel brev, sker positioneringsarbetet på *en* nivå, mellan tre tydliga aktörer; den som skriver brevet; den som brevet är riktat till; och det brevet handlar om. I masskommunikation däremot, som materialet i det här projektet är exempel på, är det mera komplext. Där sker positioneringen på flera nivåer. Den översta nivån är den direkta kommunikationen mellan tidning och läsare. Texterna kommer till på en redaktion, med flera inblandade, som tillsammans utgör textens 'jag'. I mitt projekt blir det KP. De vänder sig till en bred målgrupp, i mitt projekt: killar och tjejer mellan 8 och 14 år. De utgör textens 'du'. Och texterna handlar om något, textens 'det'. I vissa texter ligger fokus på aktörerna i direktkommunikationen, det vill säga då snackar KP om något direkt till läsarna. Exempel på det, är det jag kallar redaktörtexten, som vänder sig med ett direkt tilltal till läsaren. Så här kan positioneringen i en sån text illustreras:

(som i sin tur omhandlar många teman), ett läsarinlägg om något, ett reportage om något, eller handlingen i en novell. I den typen texter sker positioneringsarbete även på underliggande nivåer. För att ta exemplet med intervjun av en popgrupp. Den som skrivs fram som intervjuare blir textens 'jag' på den här underliggande nivån; popgruppsmedlemmarna som frågorna ställs till blir textens 'du', medan intervjufrågorna och det de pratar om utgör den här nivåns 'det'. Samtidigt är det ingenting som hindrar att textens 'jag' växlar mellan att ställa frågor till popbandsmedlemmarna på den här nivån, och helt plötsligt vända sig direkt till läsaren på den mer överordnade nivån som figur 1 illustrerade ovan:

Och så börjar de vissla låten. (Utan att de märker något spelar jag in [...])

Vem tror ni vinner Melodifestivalen?

KP3/2009:15

Han delar till och med en hemlighet med läsarna (det som framställs i parentes), innan han går tillbaka till den underordnade nivån och ställer ytterligare en fråga till popgruppen.

Här ser vi alltså exempel på hur textens fokus växlar mellan de olika nivåerna.

Exemplet med intervjun med popgruppen ovan är en sån typ av text.

Principen är densamma som vid brevkommunikation, men vid masskommunikation gäller det att hålla lagren ifrån varandra när man analyserar.

3.4.6 Texten – den aktive, den som positionerar

I samtal positionerar de som samtalar både sig själva, något som kallas reflexiv positionering, och varandra, något som kallas interaktiv positionering (Davies & Harré, 1990, s 48). Detta sker i tillägg till positionering av det de pratar om.

Överfört till text sker positioneringsarbetet mer indirekt. För att få analytisk distans ser jag på texten som den aktive, som positionerar textaktörerna: 'jag', 'du' och 'det', som jag beskrev ovan. Texten ses alltså på som aktören och frigörs i analysen från författaren, och de bakomliggande intentioner hon kan tänkas ha. I metodkapitlet beskriver jag min analysmetod mer ingående.

3.4.7 Positioneringsteori som teoretisk plattform och analysverktyg

Sammanfattningsvis är positionering representationer av aktörerna som skapas aktivt i en situerad kommunikativ verksamhet, till exempel genom snack i ett samtal. Positionerna

förhandlas fram och de visar hur aktörerna förhåller sig till varandra, till sig själv och till det de snackar om. Man kan se representationerna som resultat av meningsförhandlingar där dynamiken mellan ordens inneboende krafter och övriga kontextuella resurser som de interagerande tar i bruk.

Positioneringsteorin beskriven i detta kapitel utgör både en teoretisk plattform och analysverktyg när jag analyserar texterna i KP. I metodkapitlet utvecklar jag mer konkret min analysmodell.

3.4.8 Positioner och storylines i sociala landskap

I tillägg till att se en text som en väv av många röster kan den också ses som en skiss av ett socialt landskap där textens aktörer tilldelas olika positioner genom texten. Positioner som alltså kan variera, och som tillsammans med sekvenser av beskrivna handlingar formar det man kan kalla en storyline (Søndergaard, 2002, ss 191–192). Dorte Marie Søndergaard förklarar vidare att storylines utgörs av en uppsättning av handlingar och positioner som är genomdränkta av kulturell mening, och kan ses som en komprimerad kulturell berättelse som skapas, realiseras, och förändras av oss alla (ibid). I tillägg till kulturella kollektiva storylines, formas våra egna storylines parallellt med att vi utvecklar egna narrativer (ibid). Søndergaard exemplifierar storylines med en amerikansk sägen om en fattig tidningspojke som arbetar sig upp till rikedom och berömmelse. Storylinen där är (min översättning): ”ung man med små ekonomiska och sociala resurser använder list och viljestyrka för att kämpa sig till toppen och får allt han drömt om” (Søndergaard, ibid, s 192).

Storyline-verktyget hjälper mig att analysera fram olika kulturella berättelser, storylines, i KP. Målet är att se efter gemensamma huvuddrag som går igen, i första hand i noveller, för att i nästa steg se vilka positioner som görs tillgängliga för läsaren och som han kan identifiera sig med. Jag söker efter bidrag och motbidrag till det Søndergaard kallar kollektivt konstituerade storylines (Søndergaard, 2002, s 196).

4 METOD

Studier av språkande inom ämnesområdet *anvendt språkvetenskap* utgår idag gärna från ett dialogiskt perspektiv, så även detta arbete. Utifrån ett dialogiskt och diskursanalytiskt ramverk (se 3.1 och **Feil! Fant ikke referanseilden.**) redogör jag i det här kapitlet för projektets analysmetoder. Jag startar dock med att beskriva urvalsprocessen av de texter som utgör mitt material.

4.1 Val av Kamratposten som material

Som jag nämnde i inledningskapitlet valde jag Kamratposten, KP som material. Orsaken till det var en önskan att lyfta fram och synliggöra en arena för unga som skiljer sig från mycket annan populärkultur genom att inte i utgångsläget placerar killar och tjejer i olika bås. Det fick jag bekräftat när först min son och ett par år senare även min dotter blev ivriga KP-läsare.

Jag valde analystexter utifrån elva tidningar. Nio av dem är en sammanhängande räckta från KP15/2008 – KP6/2009. I tillägg är det två nummer från 2005: KP2/2005 och KP7/2005. Att två nummer är från 2005 beror på att jag hade dem tillgängliga när jag började analysarbetet. Sex tidningar av den sammanhängande räcktan fick jag från KP och tre tidningar med angränsande nummer fick jag från en bekant. Det **överordnade urvalskriteriet** som jag följde var att texterna, öppet eller implicit, skulle säga något om vad läsarens handlingsutrymme kan vara. Vartefter urvals-arbetet fortskred kom jag till insikter som påverkade vilka texter jag valde, i nästa avsnitt beskriver jag den processen. De långa texter jag gör detaljanalyser finns med som bilagor. Två korta läsarinlägg, de första på listan, finns med i analyserna.

4.1.1 Urval

Kön är tema – läsarinlägg och redaktörtext

I en första fas sökte jag texter där kön var en uttalad social kategori. Jag fann dem bland insändarna på sidorna *Prat* och *Svar* samt på *Kropp & Knopp*. Ytterligare en plats där jag fann uttalat könade texter var i det jag kallar redaktörtexten där någon från redaktionen, ofta redaktören, har ordet. Eftersom könningen i de här texterna var uppenbar och tydlig tyckte jag

det var det en bra plats att starta på, lättast att gripa fatt i. Av den här typen texter plockade jag ut fem.

- Två läsarinlägg från Prat: Bu för killhockey (KP2/2005:18) och Vilken hemsk pysselbok (KP2/2005:17).
- En läsarfråga från Kropp & Knopp: Retade för kramar och svaret till den (KP3/2009:16) (bilaga 1).
- En redaktörspalt: 'Jag borde ha vågat' (KP3/2009:2) (bilaga 2).

Reportage med unga

Men hur är det med de andra texttyperna i KP, de som inte tematiserar kön, hur bidrar de i framskrivningen av läsarens handlingsutrymme? En antagelse jag utgått ifrån är att läsarna lätt kan identifiera sig med jämnåriga som omtalas i texterna. Därför valde jag ut fem reportage som berättar om personer i KP-läsarålder. Tre av texterna handlar om ting som är ovanliga för det kroppstecken huvudpersonerna har, och två berättar om aktiviteter som är mer typiskt knutet till huvudpersonernas kroppstecken.

- En gosig gris (KP2/2005).
- Tuffa brottartag (KP15/2008:14-15)
- Bakat och klart (KP5/2009:9)
- Jag är rättvis (KP3/2009:29)
- Ingen jäkt på jakt (KP16/2008:34-35)

Reportage med kändisar

Ett tydligt önskemål som kommer fram i den livliga dialogen mellan läsare och KP är att texter om kändisar är mycket efterfrågat. Det visade sig vara de mest spännande att arbeta med för det låg saker under ytan som jag fick fram i analyserna. Tre av mina utvalda texter har kändisar som huvudperson(er):

- Virka mössan som är både Cool & varm (KP3/2009:39) (bilaga 3).
- Ola möter EMD (KP3/2009:14-15) (bilaga 4).
- Bli en rockstar! (KP7/2005:2) (bilaga 5).

Tematexter om känslor

Förutom att kändisar ofta förekommer i KP på olika vis, är känslor som tema i texterna också väldigt vanligt. Både som deltema i till exempel intervjuer, insändare eller noveller, eller som huvudtema som i en textsamling om att göra slut, som jag valt ut:

- Det är slut – 12 tematexter och notiser om att göra slut. På en av sidorna är texternas huvudpersoner kändisar (KP16/2008:10-13). Jag såg närmare på två av texterna. I den ena är textens huvudaktör i KP-läsarålder, i den andra är det en kändis som snackar om svåra känslor när man gör slut. (bilagor 6 och 7).

Noveller

Från början valde jag ut *en* novell till mitt analysmaterial. Jag upplevde att positioneringen av läsaren var svår att greppa i den texttypen. Samtidigt finner vi ganska många noveller i KP, därför har de en given plats i mitt analysmaterial.

Efter vart kom jag fram till att det var den narrativa strukturen som gjorde att novellerna skilde sig från de andra texttyperna. Kunde det användas för att få ett annat perspektiv på framskrivningen av läsarens handlingsutrymme? Jag ser novellanalyserna som fas II i mitt analysarbete. Där använder jag storylinebegreppet som jag beskrev i 3.4.8. Sammanlagt fyra noveller valdes ut till det ändamålet:

- Fortula (KP5/2009:46-47) (bilaga 8).
- Min lilla förmögenhet (KP5/2009:44-45) (bilaga 9a och 9b).
- En droppe blod (KP3/2009:42-43) (bilaga 10).
- Habib: Tre gånger guld (KP16/2008:46-49) (bilaga 11).. I tillägg använde jag ytterligare två avsnitt av av novellföljetongen om Habib för att illustrera hur 'ålder' och 'etnicitet': Habib (KP15/2008:46-49) och (KP17/2008:48-49)

4.1.2 Sammanfattning urval

Genom detta urval består mitt material av tjugoen texter. De kommer från många olika genrer: novell, tematext, läsarfråga, expertsvar, insändare, intervju, reportage och beskrivning. Det är en stor variation av material, men det kan ändå inte ses som representativt för Kamratposten, och det har heller aldrig varit projektets ändamål. Ändamålet är som nämnt flera gånger att visa exempel på, på vilket sätt läsarens handlingsutrymme skrivs fram i texterna - och det ger detta urval möjlighet till.

De genrer som *inte* är med i mitt urval är: tester (av till exempel olika sorters glassar), nyheter, faktareportage, Svar på allt, nöjesnyheter, bok-, film- och speltips, Klotter å Knas och den typen av underhållning (se 2.1.2). Den här typen av texter bidrar förstås också

till att vidga läsarens handlingsutrymme, men de är ganska ”flata” på så sätt att det inte är så mycket ”förligvetttagande” eller andra kulturella spår som behöver analyseras fram. Därför har de heller inte så mycket att bidra med i svaret på min problemställning, vilket också är orsaken till att de inte ingår i mitt material.

4.1.3 Generellt arbetssätt

Samtliga texter har jag arbetat grundligt med och därigenom uppövat en analytisk blick. Emellertid väljer jag att växla mellan detaljerade presentationer och att inte ta med alla detaljer i vissa analyspresentationer där det inte är relevant. För att lättare kunna följa analyserna citerar jag frekvent från KP-texterna.

4.2 Positioneringsanalys – fas I

En form av positioneringsanalys framstod som ett passande verktyg att använda för att öppna upp texten och få syn på hur läsaren positioneras, och utifrån de positionerna, hur hans handlingsutrymme skrivs fram. Modellen jag har utgått från är utvecklad av den norska kommunikationsforskaren Ellen Andenæs (1998a). Den kan användas för att fånga upp positionering i både text, samtal och diskurs (ibid, s 1). Andenæs utgick bland annat från Ochs arbete som tar för sig förhållandet mellan språk och social identitet, och visar fram två aspekter vid positionering: känslomässig och kunskapsmässig (Ochs, 1992). Den känslomässiga aspekten vid positionering handlar om olika grader och olika typer av engagemang till exempel mer eller mindre intresserad, entusiastisk, förbannad, och så vidare. Exempel på den kunskapsmässiga aspekten är allvetande, värderande, frågande och osäker, (Andenæs, 1998a, s 9). Modellen är också utformad för att fungera som ett verktyg för att förstå förhållandet mellan språklig kommunikation och kön (ibid, s 2). Det bidrog till att det blev ett gott verktyg i min undersökning eftersom jag utgår från ett könsperspektiv, i tillägg till ett kommunikationsperspektiv. En, som jag upplever, stor styrka vid modellen är att den framhäver kommunikationens relationella sida genom att den fångar upp att varje yttring, skriftliga eller muntliga, positionerar, inte bara den som yttrar den (som hos Ochs), men också den yttringen riktas till samt temat för yttringen (ibid, s 11). Jag utgick från Andenæs modell för att undersöka hur läsaren, textens ’du’, positioneras känslomässigt och kunskapsmässigt i förhållande till textens ’jag’ (KP), och textens ’det’ (tema). Mitt fokus är alltså på läsaren.

Detta fokus hade även Kirsten Gomard i sin undersökning av hur ”en riktig dreng” konstrueras i en dansk ungdomstidning (2008a)¹⁶. Gomard fann ut att redaktörens hänvändelse till läsaren var en bra plats att leta på i sökandet efter hur läsaren konstrueras (ibid). Jag inspirerades av hennes arbete och valde att starta med texter som riktar sig direkt till läsaren. Direkta hänvändelser fann också jag i KP:s redaktörtexter. Andra direkta hänvändelser fann jag i olika typer småtexter, till exempel: uppmaning att skicka in noveller; en ingress; och i beskrivningar hur något görs, till exempel hur man virkar en mössa. Positioneringen mellan KP, läsare och tema framstår relativt tydligt i den typen av texter genom användning av direkt tilltal (du) och uppmaningar.

4.2.1 Insikter och arbetssätt

I vissa texter hade jag svårt att få syn på läsaren med Andenæs analysmodell (1998a). Orsaken kan tänkas vara att de exempel beskrivningen av modellen utgick ifrån var en annan typ av material, nämligen rådgivningsböcker. Det är en direktiv genre med enkla och tydliga läsarahänvändelser. Textens ’jag’, ’du’ och ’det’ är troligtvis mer stabila än i mitt material som består av väldigt många olika slags texter. Efter en tids arbete insåg jag att positioneringen försiggick på flera olika plan i vissa typer av texter, mest uppenbart var det i noveller. Insikten gjorde att jag fick syn på läsaren igen. I de texter, eller delar av texter läsaren inte tilltalas direkt positioneras han indirekt av det som försiggår inom textens ’det’. Detta beskriver jag i 3.4.5 i teorikapitlet.

En annan sak jag blev klar över efter en tids arbete var att *handlingskraft* på olika sätt var något genomgående. Det var inte alltid tydligt uttalat, men lätt tillgängligt i de flesta texterna. Ett exempel är överskriften till redaktörtexten *Bli en rockstar!* (KP2/2005:2). Med den uppmaningen positioneras textens ’jag’ med en tro på att läsaren har kapacitet att lyckas inom rockbranschen, vilket i sin tur positionerar läsaren som en som har den kapaciteten. Så i tillägg till att se efter hur kommunikationsaktörerna positioneras kunskapsmässigt och känslomässigt i texterna, ser jag också efter handlingskraft. Som Andenæs skriver är handlingskraft väldigt tätt knutet till handlingsutrymme (1995b, s 86)¹⁷. Den kan ses som en

¹⁶ Gomard, K., 2008a. Personlig kommunikation

¹⁷ Andenæs skriver: Med ’agency’ mener jeg både *handlingsrom* – altså hva slags valgmuligheter folk har – og handlingers *kraft*, dvs hva slags forandringspotensiale individuelle og kollektive handlinger kan ha (1995b:86).

nödvändig dimension för att de handlings- och känslöalternativ som skrivs fram som läsarens handlingsutrymme verkligen ska upplevas som reella möjligheter.

Trots att jag ser *texten som aktör*, den som *positionerar*, använder jag ändå ibland uttryck som till exempel: ”KP-Ola ställer sen en fråga ...”. Det gör jag för att texten ska flyta i min analyspresentation. Det blir för invecklat att alltid skriva ”*enligt texten* ställer KP-Ola sen en fråga”.

Tillvägagångssätt

Till att börja med närläser jag den text jag har valt ut för analys, och benar upp den i mindre delar, med ambition att se vad texten gör. Den positioneringsanalysmodell med analysfrågor jag till slut landade på ser ut som följer:

Steg 1

- Vad försiggår här? Vilken är den överordnade kommunikativa verksamheten?
- Vilka deltar i kommunikationen? Vilka personer (huvudaktörer och biaktörer), ting och aktiviteter figurerar i texten?
- Vad snackar texten om? Vad är tema för texten? Ibland är det också relevant att fråga vad texten inte snackar om.
- Med vilka språkliga resurser genomförs den överordnade kommunikativa verksamheten?
 - Finns det direktiva¹⁸ aspekter i texten? Uttalade, eller mer implicita?
 - Finns det några tillåtelser?
 - Vilka ord används? Reflekterar över orden, uttrycken och skiljetecken i texten. Vad ger det för intryck? Vad gör det med kommunikationen?

Steg 2

- Här samlar jag trådarna från de föregående punkterna och ser vad jag kan säga om, textens sätt att framställa, och genom det, positionera textaktörerna. Jag ser också på hur relationerna mellan dem konstrueras. Det här kan försiggå på olika plan beroende på vilken typ av text det är. Vad säger det ovanstående om positioneringen av läsaren känslomässigt, kunskapsmässigt och handlingskraftigt?

¹⁸ Direktiv är en kommunikationshandling (i litteraturen: språkhandling) som används för att få någon att göra något. Skriver mer om det i 3.3

- Hur ser läsarens handlingsutrymme (inklusive känsloutrymmet) ut, utifrån hans position som skrivs fram i texten?
- Dessutom ser jag på om det är några inkluderande eller exkluderande kategoriseringsprocesser på gång (Søndergaard, 2002, s 190).
- Slutligen, sammanfattar jag analysen och ser på texten som en skiss av ett socialt landskap, en mötesplats där textens aktörer befinner sig, relaterade till varandra på bestämda sätt.

Jag går inte systematiskt igenom texterna punkt för punkt, men använder dem som resurs att få syn på ting i texten med. Analyserna blir olika omfattande beroende på hur mycket stoff en text har att bidra med till min frågeställning.

4.3 Positionering i narrativer, storylines – analysfas II

I mitt arbete med att analysera positionering i KP-texter visade det sig att noveller och andra texter med narrativ struktur gav mig en utmaning. Snart insåg jag att det berodde på att textens 'du', alltså läsaren, inte var direkt synlig i berättelsen, inte heller textens 'jag' (KP). Vad kunde då de här texttyperna säga om läsarens positionering med tillhörande handlingsutrymme – fokuset i mitt projekt?

Eftersom rent narrativa texter (med tillhörande bilder), som noveller, utgör en relativt stor del av materialet, mellan 10 och 15%, ansåg jag det viktigt att finna en metod som fångade upp den typ av positionering som sker där, eftersom det kan ge mig ett fylligare svar på min frågeställning. Positioneringen som försiggår i en novelltext sker i huvudsak mellan figurerna/personerna och tema *inom* textens 'det'. Medan positioneringen av läsaren och KP istället sker indirekt se illustration i 3.4.5.

I en artikel av Luke Moissinac fann jag ett narrativt tillvägagångssätt som visade sig vara en bra utgångspunkt (2007, s 235). Där beskriver han att han tar utgångspunkt i ett positioneringsanalyssystem som Michael Bamberg introducerade 1997, och vidareutvecklade efter det. Det är en vidareföring av den positioneringsteori som Davies och Harré (1990), och Harré och Luk van Langenhove (1992) utvecklade. De samma teorierna har också varit min utgångspunkt, vilket förstås var en stor fördel.

Bambergers modell tar utgångspunkt i narrativer i snack, och den fångar upp hur kommunikationsdeltagarna använder positioneringsstrategier genom ett samtal. Modifierade

delar av Moissinacs vidareutveckling av modellen fungerar som verktyg i mitt projekt för att - via analys av positioneringen mellan en berättelses aktörer - komma åt storylines i narrativer i KP. Samtidigt som jag gör en kortfattad beskrivning av analysmodellen (2007, ss 235–236), lägger jag till modifikationer för att anpassa den till mitt material och min frågeställning. Det är min översättning och tolkning.

Moissinacs modell med modifikationer

- i. Positionering nivå 1: Här handlar det om hur en berättare positionerar berättelsens personer/figurer gentemot varandra inom berättelsens landskap. I min analys kommer jag i tillägg att se på hur viktiga tema positioneras eftersom det också säger något om positioneringen av läsaren. En viktig poäng är att Moissinacs berättare motsvaras av texten i min undersökning, eftersom jag ser på texten som den aktive som då är den som positionerar berättelsens personer/figurer och tema (Andenæs 2011)¹⁹.
- ii. Positionering nivå 2: Här positionerar en talare sig själv gentemot de andra som är delaktiga i samtalet. Överfört till mitt material, och med inspiration från Talbot (1992, s 177) handlar det om interaktion mellan direktkommunikationens tre aktörer: KP/novellförfattaren – läsaren – överordnat tema, och med texten som positionerar dem gentemot varandra.
- iii. Positionering nivå 3: Den sista nivån, i Moissinacs modell, tar för sig hur talaren vill bli förstådd gentemot de mest framträdande diskurserna eller ”master narratives” som kan tänkas rama in interaktionen där och då. För mitt vidkommande handlar det om hur texten positionerar berättelsens figurer gentemot de dominerande och/eller underliggande diskurserna i kulturen. Min undersökning har fokus på läsaren, och eftersom en position alltid står i relation till de övriga aktörerna i kommunikationen kommer även positioneringen av läsaren att framträda.

Moissinac fortsätter beskrivningen av nivå 3: Det är genom att talaren sammanställer sig själv med en uppsättning av tävlande diskurser (”master narratives”) i kulturen som han på samma gång framvisar positioner vad beträffar de olika möjliga identiteter

¹⁹ Andenæs, E., 2011. Personlig kommunikation

som tidigare har använts, kan testas ut i det aktuella samtalet, och kan tänkas bli aktuellt för framtida ändamål. På så sätt framkallar och utvecklar talaren en uppsättning av identiteter som blir tillgängliga och som han kan ta med som interaktiva resurser till andra samtal i andra sammanhang²⁰. Tillämpat i min undersökning handlar det om att sammanställa positioneringen av novellfigurerna med kulturens dominerande diskurser, för att se vilka positioner som görs tillgängliga för läsaren.

Vidare skriver Moissinac (fortfarande för att förklara nivå 3) att när man med en egen berättelse positionerar sig själv gentemot en kulturens dominerande diskurser uppgraderas berättelsen och blir värd att berätta (a tell-worthy event)²¹. På det här sättet ges kulturen ständigt ny energi, blir omvandlad, och förmedlad på en social mikro-nivå, samtidigt som större sociala ordningar omarbetas. Det är en process som ligger nära etnometodologins grundsatser²². Denna tredje analysnivån sammanfattar Moissinac med ett citat som visar en klar parallell mellan hans beskrivning av positionering gentemot dominerande diskurser och det Søndergaard skriver om kulturella storylines (2002, s 192), som jag skrev om i teorikapitlet: "it is through narrating ourselves, through constructing the self through narrative, that we construct our culture" (Brockmeier & Carbaugh, 2001:16²³ återgivet i Moissinac (2007, s 236).

Moissinac (2007, s 237) poängterar att den här uppdelningen av positioneringsnivåer är ett arbetsredskap, och att de olika nivåerna kan gå in i varandra, speciellt hur nivå 1 och 2 relaterar till den dominerande diskursen på nivå 3.

²⁰ Här refererar Moissinac till Antaki, C (1994) *Explaining and arguing: The social organization of accounts*. London:Sage.

²¹ Moissinac refererar här till Thornborrow, J. & Coates, J. (2005) *The sociolinguistics of narrative: Identity, performance, culture*. Amsterdam: John Benjamins.

²² Moissinac refererar till Button, G. (ed.) (1991) *Ethnomethodology and the human sciences*. Gambridge, England: Cambridge University Press, och Garfinkel, H. (1967) *Studies in ethnomethodology*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

²³ Brockmeier, J. & Carbaugh, D. (eds.) (2001) *Narrative and identity: Studies in autobiography, self and culture*. Amsterdam: John Benjamins.

Sammanfattning och lite om arbetssätt med storylines

Det är positioneringsnivå 3 av Moissinacs modell, som är mitt främsta redskap för att analysera fram storylines i narrativa texter i KP. Moissinac använder inte begreppet storyline, men jag tolkar beskrivningen på nivå 3 som likvärdigt med Søndergaards beskrivning av storylines (2002, s 192) som jag skrev om i 3.4.8. Man kan likna en storyline med berättelsens skellett. Då blir ”köttet” berättelsens personer, figurer, händelser och handlingar.

Positioneringsnivå 1 använder jag för att komma in i texten, medan nivå 2 inte är relevant för mig att använda här, när jag har fokus på storylines.

För att lättare få syn på det som kan kallas en vändpunkt för olika typer av positioneringar för en berättelses huvudaktör ser jag, i vissa noveller, analyserar jag först i slutet, sen i början av texten. Det gör det ibland lättare att finna vändpunkten för berättelsens huvudperson.

4.4 Min forskarposition

Eftersom jag är en del av vår kultur, som jag också forskar på, är det viktigt att jag reflekterar över min forskarposition. Jag eftersträvar en utifrånblick på mig själv för att visa att jag är medveten om en del av de premisser som formar min blick och som styr min blickriktning när jag undersöker mitt material.

Mer konkret ser jag min forskarposition som en samling av mina upparbetade kunskaper och erfarenheter i livet. Kurser jag har tagit i *anvendt språkvitenskap* och idéhistoria ser jag som de mest relevanta ämneskunskaperna för min forskarposition. De har gett mig några grundläggande insikter:

- en förståelse för att uppfattningar om tingens tillstånd har växlat från den ena, till den andra ytterligheten genom tiderna
- att vår sociala verklighet konstrueras och
- att språkandet spelar en viktig roll i den konstruktionen.

Att mitt masterprojekt har rötter i *anvendt språkvitenskap* kan man bland annat se på att det här är en empirisk undersökning att jag ser på mening som något vi uttalat eller implicit förhandlar om i interaktion med en text eller samtalspartner och att jag undersöker på vilket sätt språkliga detaljer är med och utför en kommunikativ verksamhet.

Masterprojektet har ett könsperspektiv i tillägg till ett kommunikations- och kulturanalytiskt perspektiv. Därför är mina erfarenheter som en kompetent medlem i vår kultur - i tillägg till mina ämneskunskaper - i högsta grad en relevant dimension i min forskning. I mina erfarenheter inkluderas även andras betraktningar och förväntningar på mig. Och eftersom vi lever i en väldigt könad kultur har jag säkerligen blivit uppfattad och tilltalad och haft förväntningar på mig först och främst som tjej och kvinna av omgivningen, utan att jag själv har reflekterat så mycket över det. Däremot har jag blivit väldigt medveten om vår könade kultur genom detta projekt.

4.4.1 Forskarposition i arbetet med Kamratposten

En forskarposition är inte något fast och bestämt, den förändras i samsvar med att man lär känna sitt material i en forskarprocess. För min del har det inneburit att jag utifrån den position jag ovan skissat upp, valde att undersöka en populärkulturell arena som verkade tilltala ungdom öppet och relativt frikopplat från kön. Med en preliminär frågeställning: Hur skrivs kön fram i KP:s texter?, riktade jag min blick mer eller mindre medvetet mot mitt material. I början av projektet såg jag efter texter med kön som aktuell kategori. Efter hand som jag blev mer känd med materialet märkte jag att det var annat som präglade den övervägande delen av KP:s texter, och då ändrade jag min frågeställning till den nuvarande: Hur ser de handlingsutrymmen ut som skrivs fram för Kamratpostens läsare? Är de könade, eller är de öppna? På vilket sätt görs handlingsutrymmet könat eller öppet? Med det ändrade jag också blickriktning och valde ut texter utifrån om det verkar finnas något spännande som kan bidra till att ge svar till min frågeställning.

4.5 Några formaliteter

De få tillfällen jag skriver om *skrivaren* generellt använder jag 'hon' (med de varianter som hör till) som neutralt pronomen. För *läsaren*, antingen generellt eller KP-läsaren, använder jag 'han'. Orsaken till valet av 'han' för läsaren är att jag önskar positionera pojkar som självklara KP-läsare, de utgör nu 40% av läsarskaran.

Jag har inspirerats av Linell (2009, s 9) och väljer att använda enkla citattecken för att markerar termer på ett tekniskt sätt, till exempel: textens 'jag'. De dubbla citattecknen markerar metaforisk användning av ord och uttryck, eller på ett sätt jag inte ställer mig bakom, samt vid kortare direktcitat (förutom citat från KP-texterna, se nedan).

Samtliga utdrag från materialet är formaterade med en egen stil – både de korta i löpande text, och de långa som har indrag. Understrykningar i materialcitaten är mina egna.

5 ANALYS FAS I

Målet med analyserna som presenteras här är att svara på min frågeställning för studien:

Hur ser de handlingsutrymmen ut som skrivs fram för Kamratpostens läsare?

- Är de könade, eller är de öppna?
- På vilket sätt görs handlingsutrymmet könat eller öppet?

Vartefter analysarbetet fortskred framträdde några karaktäristika påfallande ofta.

Handlingskraft skrevs frekvent fram i texterna, det var en. *Känslor* var en annan. Därför fick de aspekterna vara med och ge struktur åt den senare delen av detta kapitel. Jag börjar med att skissa konturerna av läsarens handlingsutrymme.

5.1 Konturer av läsarens handlingsutrymme

Inledningsvis här i analyspresentationsdelen görs en grovindelning om kön är tema eller inte i texterna. Detta gör jag dels för att det är ett fokus i undersökningen, och dels för att det utgör en markant skillnad i texterna. Exempler från de texter där kön inte är tema är korta - vill bara visa ett urval - medan exemplen från texterna med kön som tema är mer utförligt presenterade. De kräver det, för att komma till sin rätt. Tillsammans ska de visa konturerna av KP-läsarens handlingsutrymme. Inledningsvis några rader om ett par grundläggande premisser när ett handlingsutrymme skapas.

5.1.1 Urval, läsartilltal och samtalsrum

Redaktionens urval av material samt läsartilltal i texterna är med och bestämmer en läsares handlingsutrymme. Vilka som får komma till tals bestäms genom urvalet, och i KP får läsarna själva stort utrymme. På omkring 20 av tidningens 52 sidor utgår texten på ett eller annat sätt från läsaren, som jag beskrev i materialkapitlet 2.1. Kändisar får också relativt mycket plats, och genom sin status som förebilder för läsaren fungerar positioneringen av dem som ett indirekt utökande av läsarens handlingsutrymme. Flera exempel presenteras längre fram i detta kapitel.

I den här undersökningen är det främst sättet KP-texterna tilltalar läsaren på som är föremål för analys. Genom tilltal som positionerar läsaren på olika sätt, bjuds han in till texten. I en del texter, tilltalas läsaren direkt genom till exempel en uppmaning i rubriken till läsaren *Bli en rockstar!* (KP7/2005:2). I andra texter sker positioneringen av läsaren på ett mer

indirekt sätt genom till exempel att den handlar om en jämnårig och att tema för texten är något som kan beröra läsaren. Accepterar han inbjudan och börjar läsa skapas ett samtalsrum där textens aktörer möts. I texterna där läsaren tilltalas direkt har han en central plats i samtalsrummet, i andra texter till exempel i en intervju av ett popband, som vi ska se i 5.3.1 och 5.3.3 positioneras han i stället som en åskådare som tilltals då och då av intervjuaren. I de olika samtalsrummen framträder en repertoar av handlingsalternativ och känslöalternativ som tillgängliga, och han kan välja, mer eller mindre medvetet, de som passar just honom.

5.1.2 Inte snack om kön

I reportage, artiklar och intervjuer möter KP-läsaren jämnåriga och kändisar som berättar om olika intressen de har och aktiviteter de gillar. Det kan också vara tankar och känslor om viktiga händelser. I de här texterna får läsaren möta människor som gör saker som är otraditionellt för sitt kroppstecken och människor som gör ting som är mer traditionellt för det kroppstecken de har. I den här typen av redaktionella texter poängteras det sällan, eller aldrig, att det skulle vara en ovanlig eller vanlig aktivitet för det kroppstecken huvudpersonen (-erna) i texten har.

Här följer först fyra exempel av den första kategorin, alltså människor som gör ting som inte är så vanligt för sitt kön. Därefter följer ett par textutdrag från den andra kategorin.

Ovanliga aktiviteter för respektive kön

Adam, 10 år, och Erik, 13 år, berättar om sina minigrisar med många känslö- och omvårdnadsord här är några exempel (mina understrykningar).

- De är väldigt keliga, säger Erik. När vi ligger i tv-soffan brukar de komma och hoppa upp och böka in sig hos oss. Det är mysigt när de somnar så.
/plötsligt kastar sig Popcorn ur Adams famn ...
KP 2/2005

Reportaget i övrigt berättar om grisarna och hur Erik och Adam tar hand om dem. I det här exemplet är det främst de många känslö- och omvårdnadsorden texten lägger i Eriks mun, som är otraditionellt för pojkar eller män.

Reportaget med rubriken Ingen jäkt på jakt inleds med ingressen

Det är jaktsåsong. Så KP hängde med tvillingarna Emma och Kristina, 13, på älgjakt.

KP 16/2008:34-35

Resten av texten berättar i samma raka stil om jakten och tankar Kristina och Emma har om den, utan att göra en sak av vare sig deras unga ålder eller att de är tjejer. Dock nämns det att de är för unga för att sitta på pass själva. Och en faktaruta berättar om åldersgränser för att få skjuta och för att få vapenlicens. Dit har de några år kvar.

Ett annat exempel är från ett reportage om en kille och tjej som tränar brottning.

Tuffa brottartag:

Smidighet. Styrka. Snabbhet. Det är vad som räknas i brottning. 11-åringarna David och Katariina från Boden älskar att kasta sina motståndare. För att orka tränar de stenhårt.

KP 15/2008:14-15

KP har som tidigare nämnt en stor övervikt av material om barn och ungdomar i KP-läsarålder. Men det är alltid ett par reportage eller artiklar om några kändisar. Det sista exemplet på KP:s okonstlade stil när de berättar om aktiviteter som inte är så vanliga för det aktuella könet är från en artikel om två kända extremskidåkare, Sverre Liljequist och Kaj Zackrisson, som virkar mössor mellan tävlingarna. Sticktitel, rubrik och ingress lyder (mina understrykningar).

Virka mössan som är både
Cool & varm

Skidproffset och super-virkaren Sverre Liliequist
gör mössor av märket Kask. Världens snyggaste,
tycker många. Här ger han sina bästa tips.

KP 3/2009:39

Här ser vi hur den tuffa sporten jämföras med handarbetet på ett självklart sätt, med hjälp av superlativ och ordval.

Ovanliga aktiviteter - delsammanfattning och reflektion

I texterna som hör till de här fyra utdragen berättas det ingående om vad de håller på med, foton illustrerar det texten handlar om, och i tillägg är det faktarutor om personerna och aktiviteten. När KP berättar om personer som utför aktiviteter som är ovanliga för sitt kön eller ålder utan att framhäva det på något sätt, kan det fungera som förebilder för KP-läsarna. Jag vill likna det vid betydelsen av att ha manliga sjuksköterskor som förebild för att man som kille ska välja ett omsorgsyrke. Helge Svare har intervjuat män som valt att utbilda sig till sjuksköterska (2009, s 86). I deras berättelser framkommer det att vetskapen om att det fanns andra män som valt det yrket var betryggande. Det dämpade bilden av omvårdnadsyrket som ett rent kvinnoyrke och fungerade samtidigt som en garanti att det faktiskt går an att välja ett

sånt yrke, och leva med det, så som andra män de kände till hade gjort (ibid:86). På liknande sätt kan reportagen om Erik och Adam som kelar och gosar med sina grisar; Katariina som tränar brottning; Emma och Kristina som jagar älg; och skidproffset Sverre som virkar mössor, fungera betryggande och som en garanti för den som väljer att hålla på med, en för sitt kön, otraditionell aktivitet.

Vanliga aktiviteter för respektive kön

Reportagen i exemplen ovan skiljer sig inte i stilen från de texter som handlar om personer som gör ting som är mer vanliga för sitt kön. Amanda och Fredrika, till exempel, berättar om hur de tjänar pengar genom att baka kakor och bröd på beställning, rubrik och ingress:

Bakat och klart
Amanda och Fredrika från Avesta har en kakservice.
Deras kunder beställer allt från bröd till tårtor -
och får godsakerna levererade hem!

KP 5/2009:9

Eller Johan som presenteras på liknande sätt i rubrik och ingress:

- Jag är rättvis!
Johan, 15, har spelat ishockey sedan han var 5 år.
Den här säsongen har han börjat döma också.

KP 3/2009:29

5.1.3 Sammanfattning – texter som inte reflekterar över kön

De här exemplen har visat på delar av KP-läsarens handlingsutrymme, som skrivs fram i texter där kön inte är tema. Vi har sett att:

- det går an att vara en 10-årig eller 13-årig pojke som gosar och kelar och tycker det är mysigt att ta hand om sina husdjur.
- 13-åriga tjejer går på jakt - det blir en del av KP-läsarens handlingsutrymme.
- det också går an att vara en 11-årig tjej (eller kille) som tränar brottning och därför tränar: Smidighet. Styrka. Snabbhet.
- en manlig extremskidåkare virkar mössor på fritiden - det kan fungera som förebild på vad det går an att göra.

För att de här konkreta exemplen ska ge läsaren ett trovärdigt intryck och fungera som reella bidrag till att utöka läsarens handlingsutrymme är det nödvändigt att det också publiceras artiklar och reportage som de om tjejerna som bakar och säljer kakor, och den 15-åriga killen som är hockeydomare, även om läsaren förstås redan vet att det går an, eftersom det inte är

något ovanligt att tjejer och kvinnor bakar, och killar och män är hockeydomare. Annars blir det, såsom journalist Katarina Schück på KP sa i intervjun, stereotypiskt åt andra hållet.

Nu börjar konturerna av läsarens handlingsutrymme kunna skönjas, men för att tydliggöra konturerna än mer ska fyra texter som har kön som tema presenteras.

5.1.4 Snack om kön - insändare, svar och redaktörtext

'Jag borde ha vågat'

KP 3/2009:2

Till skillnad från texterna i artiklar, reportage och intervjuer snackas det mycket explicit om kön på andra ställen i KP. I insändare, svar på insändaren och när redaktören har ordet på sidan två, är det ett vanligt tema. Ett tydligt exempel är när redaktören, KP-Ola under rubriken 'Jag borde ha vågat' pratar om saker som betraktades som töntigt att göra för en kille när han gick i skolan. Att dansa var en av de sakerna. Ola, som älskade att dansa berättar att han inte vågade stå för det intresset, men att hans mamma tog med honom med på jazzdans.

[...]Jag trodde jag skulle dö när jag kom in i salen. Det var BARA tjejer där. Jag gick aldrig tillbaka. Det är nästan det jag ångrar mest av allt i hela livet. Hade jag bara vågat stanna hade jag kanske blivit världens bästa dansare (man vet aldrig) och det hade ju varit hur coolt som helst.[...]

Över texten ser vi Ola i ett avancerat danshopp (fotomontage). I utdraget ser vi att det inte var så lätt att korsa den traditionella gränsen mellan manligt och kvinnligt för Ola så som den var dragen i vår kultur (Svare, 2009, s 86) när han var barn. I de exemplen ovan med bland andra Emma och Kristina som jagar, och Sverre och Kaj som virkar mössor framställs det gränsöverskridandet däremot som något helt oproblematiskt genom att det inte omtalas explicit. Troligtvis är det också relativt oproblematiskt eftersom synen på vad som är socialt accepterat för en tjej/ kille är förändrad genom sociala och politiska förhandlingar under de omkring 25 åren som gått sedan Ola gick i skolan.

Retade för kramar

KP 3/2009:16

Andra exempel där det snackas explicit om kön är i många insändare på *Prat & Svar*; och när läsarna frågar och får svar om kroppen och, om vänskap, kärlek och ensamhet på *Kropp & Knopp*. I en insändare på *Kropp & Knopp* ifrågasätter två killar att killar blir retade om de kramas, medan tjejkompisar gör det hela tiden:

Vi är två 12-åriga killar som har ett problem. Alla i vår klass kallar oss för 'bögar' för att vi kramas ibland. Men alla tjejerna får kramas hur mycket de vill utan att bli kallade 'lebbbar'. [...] Vi har försökt prata med vår lärare, men han bara skrattar bort det.[...]

I ett långt svar från Daniel, som är sexualupplysare och kurator, får killarna bekräftat att det är helt okej att killar kramas:

[...] det är inte bara tjejer som får kramas i den här världen. Om två personer vill kramas så får de göra det. Så är det bara!

Daniel beskriver situationen, så som han uppfattar den:

Som jag förstår det så är ni inte kära i varandra, utan två kompisar som gillar att kramas - och så råkar ni vara killar.

Han visar förståelse: Det är förstas jobbigt för er att bli retade [...], och så kritiserar han läraren som killarna vände sig till med sitt problem: Jag tycker er lärare sköter sig dåligt, han borde inte skratta bort problemet. [...] I sitt svar problematiserar han också klassens användning av orden bög och lebb och sätter ord på en närliggande tolkning av sättet de använder de orden:

Dessutom anar jag att de andra i klassen använder orden 'bög' och 'lebb' på ett negativt sätt. Alltså som om det vore fel med kärlek mellan två killar eller två tjejer. Men det är så klart inte fel!

Även om homosexualitet inte var tema i killarnas fråga, griper Daniel möjligheten att problematisera heteronormen vilket ökar läsarens handlingsutrymme ytterligare, i och med att det går emot klassens attityd (att det skulle vara något fel) så som den framstår i insändaren.

Han ger också killarna ett par direktiv. Ett konkret, att de ska prata med rektorn, och ett i form av stöd och uppmuntran: Stå på er!. Daniel upplyser dem dessutom om att de har stöd i lagen:

[...] ni har faktiskt rätt att slippa det [bli retade]. Det står till och med i lagen.

Bu för killhockey

KP 2/2005:18

I det här läsarinlägget möter vi ytterligare en läsare som är upprörd över orättvist bemötande från omgivningen.

Bu för killhockey

Jag är en tjej på 13 år som vill spela ishockey. Men när jag frågade en klubb om jag fick börja, sa

de bara *nä, du är ju tjej'. Jaha, och? Tjejer kan väl också spela ishockey? Så stå på er girls! Skriv gärna till Svar på tal om du har synpunkter.

Den blivande ishockeyspelaren

Textens överordnade kommunikativa verksamhet är att argumentera mot orättvis behandling och att uppmana andra tjejer att kämpa mot orättvis utestängning på grund av kön. Kort sagt är det en appell till tänkning och diskussion. Texten beskriver en händelse som skribenten, en tjej på 13 år, finner mycket orättvis. Det får nog läsaren att reagera. Vi får också veta att skribenten inte accepterar svaret 'nä, du är ju tjej', med motiveringen varför hon inte kan spela. Hon fått ifrågasätter det med en retorisk fråga Jaha, och? Tjejer kan väl också spela ishockey? Här startar en meningsförhandling om vad som ska ingå i handlingsutrymmet för den sociala kategorin tjej. Med en appell som med ordet *girls* riktas till en del av läsarna, till tjejläsarna, positioneras de som jämlikar med skribenten och det skapas en relation dem så stå på er girls! Underförstått är det en uppmaning till de tjejer som inte finner sig i att bli särbehandlade på grund av kön, att inte ge sig. Ordet *så* visar att det självklara svaret på den retoriska frågan är "ja". Genom den här appellen, och den efterkommande, som riktar sig till alla Skriv gärna till Svar på tal om du har synpunkter, visar hon att hon är öppen för att förhandla om mening - om kategorin hockey ska vara öppen eller stängd för tjejer - alternativt få stöd för sin åsikt att tjejer visst kan spela hockey. Ordet *gärna* signalerar att appellen är en indirekt uppmaning. Att hon själv inte har tänkt att ge sig visar hon tydligt med sin signatur *Den blivande ishockeyspelaren*.

Det här exemplet positionerar skribenten känslomässigt som mycket upprörd, men också handlingskraftig. Signaturen visar dessutom på envishet och framåtanda. Kunskapsmässigt positioneras skribenten som självsäker och en som känner till sina möjligheter och rättigheter. Kategorierna kön och ishockey är centrala i den här texten, och såsom svaret från hockeyklubben presenteras är kategorien hockey stängd för tjejer.

Sammanfattning

Det här läsarinlägget är ett bidrag till könsdiskursen eftersom kön i högsta grad är en aktuell kategori i texten. I det sociala landskap som texten målar upp har vi skribenten, läsarna som är uppdelade i tjejläsare och övriga samt killhockey. Handlingsutrymmet för tjejer beskrivs i texten som begränsat, tjejer kan inte spela i hockeyklubben för att de är tjejer. Samtidigt berättar texten att skribenten ifrågasätter det och bjuder in till diskussion. Med det öppnas handlingsutrymmet upp: tjejer behöver inte finna sig såna här begränsningar.

Vilken hemsk pysselbok!

KP 2/2005:17

Här möter vi ännu en upprörd ung person i ett läsarinlägg. Detta har också kön som tema.

Vilken hemsk pysselbok!

Jag träffade mina kusiner som är 3 och 6 år. På kvällen sätter sig 6-åringen i soffan med en pysselbok. Jag satte i halsen när jag såg framsidan på hennes bok: Sminkade, pinnskala dockor med enorma huvuden och läppar...Bratz! Jag sätter mig och tittar i boken. 'Bratz-tjejerna ska på dejt med sina pojkvänner. Hjälp dem att sminka sig snyggt' stod det. Där sitter mina små kusiner och 'sminkar' tjejerna i boken!

Det är inte så konstigt att tjejer sminkar sig och använder string och bh i allt lägre åldrar. Jag fattar inte man kan tillverka sådana pysselböcker. Vart tar barndomen vägen?

Jag är 15, jag är sminkad, jag är barn!

Människorna som förekommer i texten är skribenten, 15 år; hennes kusiner, 3 och 6 år (tjej); och tjejer i allmänhet (sista stycket). Det står inte uttryckligen att skribenten är tjej, men utifrån vår kulturella erfarenhet drar vi nog alla den slutsatsen.

Överskriften *Vilken hemsk pysselbok!* är med och visar att textens överordnade verksamhet är att skribenten protesterar och argumenterar mot en kulturyttring och vill dela sin upprördhet med andra läsare. Textens många expressiva kommunikationshandlingar uttrycker skribentens starka engagemang och upprördhet när hon fick se sina små kusiners pysselbok *Vilken hemsk pysselbok!* [...] satte i halsen [...] Där sitter mina små [...] Jag fattar inte [...] Vart tar barndomen vägen? De fyra utropstecknen i texten är viktiga för att uttrycka expressiviteten i yttringarna, testar man att läsa utan dem blir texten ganska platt. Exemplet visar att texten positionerar skribenten som känslomässigt mycket upprörd. Uttalandet *Det är inte så konstigt* positionerar henne också som förståelsesfull, hon visar solidaritet med yngre tjejer. Kunskapsmässigt positioneras hon som en medveten person, med klara åsikter, som ser sammanhang mellan *Bratz*-pysselboken som stereotyp kulturyttring, och negativ påverkan på små barn. Den retoriska frågan *Vart tar barndomen vägen?* bidrar även den till att positionera skribenten som en medveten, lite vuxen person, samtidigt som hon positionerar sig som barn, och som tonåring i signaturen *Jag är 15, jag är sminkad, jag är barn!*. Signaturen visar en splittrad positionering av skribenten. Det kan verka som att hon genom händelsen hon

beskriver ser sig i ett större sammanhang där hon själv har påverkats genom uppväxten så att hon nu sminkar sig fast hon egentligen känner sig som ett barn.

Det är ingen direkt uppmaning till läsaren att agera, såsom i förra texten, men bland annat genom det upprörda omtalandet om målarboken och konsekvenserna som utmålas: Det är inte så konstigt att tjejer sminkar sig och använder string och bh i allt lägre åldrar, och den retoriska frågan Vart tar barndomen vägen? positioneras läsaren som en som borde reagera på de förhållanden som skribenten målar upp. Dockorna omtalas som människor - både i pysselboken som skribenten refererar till 'Bratz-tjejerna ska på dejt...', och av skribenten Där sitter mina små kusiner och 'sminkar' tjejerna i boken!, - och blir därmed mänskliggjorda. Vilket säkert bidrar till att både mina små kusiner och tjejer i allmänhet lättare kan jämföra sig med dem (mina understrykningar).

5.1.5 Explicit snack om kön – sammanfattning och diskussion

De här fyra textexemplen där det snackas explicit om kön är det i form av motstånd mot stereotypa bilder av tjejer och killar. Det är protester mot inskränkningar av handlingsutrymmet. Killarna som ifrågasätter att killar som kramas blir retade; ”redaktör-Ola” som inte vågade hålla på med dans; tjejen som nekas spela hockey och 15-åringen som är upprörd över sina småkusiners pysselbok med stereotypa representationer av kön – i alla de texterna uttrycks kopplingen mellan kön och subjektiva upplevelser av möjliga handlingar väldigt tydligt. Texterna beskriver ett handlingsutrymme som inskränks: de tolvåriga killarna kan inte kramas utan att bli retade för det; Ola väljer att inte dansa för att inte riskera att bli retad eller att bli betraktad som töntig; ”tjejen” nekas spela hockey och 15-åringen ser sina småkusiners och sin egen barndom försvinna. Hur påverkar då den här typen av texter KP-läsarens handlingsutrymme? De kan fungera som appeller till tänkning och diskussion genom att de tar upp, och gör kontroversiella ting till förhandlingstema, som rätten att dansa; rätten för två killkompisar att kramas; rätten att älska någon av samma kön; rätten att spela ishockey fast man är tjej och rätten att slippa stereotypa könade representationer. Läsaren får en inblick på förhållanden som inte alltid är så rättvisa för alla, och som kan tänkas vara värda att kämpa för, för att få till en förändring.

Vidgande verktyg

Texttyperna, balanserar varandra i sitt bidrag till läsarens handlingsutrymme. Läsarinläggen och insändarfrågorna tar upp orättvisor som upplevs idag och som läsaren kan känna igen, medan redaktörtexterna ger perspektiv på ting genom att de tar upp orättvisa förhållanden upplevda för länge sedan och som till stor del är förändrade till det bättre för dagens unga. Både redaktörtexterna och svar från experter framvisar redskap att behandla orättvisorna med, vilket ger ett relativt konkret bidrag till att vidga läsarens handlingsutrymme. Konkreta verktyg i *Retade för kramar* är: uppmaningen att prata med rektorn; de uppmuntrande orden *Stå på er!*; och upplysningen att pojkarna har stöd i lagen. När svaret dessutom problematiserar klassens användning av ”bög” och ”lebb” kan det fungera som ett perspektivvidgande verktyg.

I redaktörtexten *'Jag borde ha vågat'* är inte redskap för att vidga handlingsutrymmet lika tydligt. Men framvisningen av den ändrade synen på killar som dansar visar läsaren att konnotationer mening inte är fastlåsta: Texten berättar att när ”KP-Ola” växte upp såg man på en kille som dansade som töntigast av alla töntiga. Medan uppfattningen nu är att det är: hur coolt som helst. Den visar läsaren att meningsinnehållet i kategorien kille inte är fastlåst. KP-Ola säger att, det att han slutade dansa är nästan det jag ångrar mest av allt i hela livet. Den yttringen tillsammans med överskriften *'Jag borde ha vågat'* är en tydlig uppmaning till läsaren, även om den är implicit, att trotsa kulturen.

5.2 Konturer – sammanfattning

Lösryckta stycken – ej färdigt

Med indelningskriteriet ”snack om kön” eller ”inte snack om kön” i de analyserade texterna har jag tecknat konturerna av läsarens handlingsutrymme. Vi har sett en påtaglig kontrast mellan - på ena sidan de texter somoreflekterat berättar om ovanliga eller vanliga aktiviteter för det kroppstecken huvudpersonen har, och - på andra sidan de texter som öppet diskuterar begränsningar av handlingsutrymmet på grund av kroppstecken. Vi har sett olika typer av begränsningar i exempel både från läsarna och redaktionen: förbud att delta (”hockey-tjejen”); gliringar och tråkningar (”kramkillarna”) samt rädsla för gliringar och tråkningar (”KP-Ola som vill dansa). Dessa exempel som visas fram, kan ses som uppmaningar till läsarna att kämpa för - för att få till en förändring.

Att kön kopplas till handlingsutrymme och att kopplingen uttrycks tydligt förekommer som vi har sett i stort sett bara i insändare med svar och på redaktörens sida. Det vanliga är dock att det *inte* görs någon explicit koppling mellan kön och handlingsutrymme, så som textutdragen i **Feil! Fant ikke referanseilden.** visade.

Det görs kopplingar mellan kön och handlingsutrymme även i andra typer av texter, men då framställs det mer subtilt, som vi ska se exempel på längre fram. För att synliggöra de mer subtila exemplen har det varit nödvändigt att gå ännu mer på djupet i analyserna, som vi ska se i de följande avsnitten.

5.3 Läsartilltal, positionering och handlingsutrymme

Som jag nämnde inledningsvis i detta kapitel är handlingsutrymme kopplat till läsartilltal och positionering av läsaren. Det faktum att tidningen helt saknar annonser ger läsartilltalet genom texterna en hög trovärdighet. Det gör att läsaren i högre grad kan lita på det som står i tidningen, jämfört med om det redaktionella materialet hade blandats med annonser.

Som jag också varit inne på tidigare bjuder KP in läsaren på varierande sätt. Här ska vi se exempel på hur läsaren bjuds in till texten, först genom direkt tilltal och sen genom ett mer indirekt läsartilltal. Det är först när läsaren accepterat inbjudan och börjar läsa han kan se vilka handlingsalternativ som finns, och vilka som känns tillgängliga för just honom. Vad en person upplever som handlingsalternativ är något subjektivt. Och eftersom vi i vår kultur i de flesta situationer medvetet eller omedvetet ser oss själva och bemöts av andra som antingen tjej eller kille, kvinna eller man, är också de möjliga eller passande handlingarna, utan risk för sanktioner, kopplade till kön (Søndergaard, 1996).

Genom positioneringsanalys ska jag här visa exempel på hur ett handlingsutrymme skrivs fram i artikelsamlingen *Det är slut!* (KP 16/2008) som handlar om att göra slut eller att bli lämnad. Olle, Sofi och Hanna, tre personer i KP-läsarålder, berättar på varsin halvsida om erfarenheter de har av förhållanden som inte håller. Ytterligare sex (som jag tolkar) KP-läsare bidrar med små korta inlägg till temat, och till slut berättar fyra kändisar om sina erfarenheter på en halv till en spalt var. En gemensam ingress slår an tonen och ramar in de 12 texterna.

5.3.1 Känslor i KP - känslomässig positionering

Det är slut!

KP 16/2008:10-13

Den överordnade kommunikativa verksamheten för artikelsamlingen *Det är slut!* tolkar jag som att KP visar läsaren empati i det svåra att bli lämnad eller att göra slut. Det är *ett* sätt att tolka det på, ett sätt som är på linje med en överordnad positionering jag har funnit även i redaktörstexterna, av KP som en lite äldre och mer erfaren vän. En liknande positionering av --- fann Talbot (1995:KOLLA)

Direkt läsartilltal

Ingressen har, trots att den, men också på grund av att den är kort, flera språkliga detaljer som bidrar till att genomföra den överordnade verksamheten. Den närhet som krävs för att visa empati skapas bland annat genom att texten i ingressen, målar upp ett scenario där läsaren tilltalas i direkt form med personliga pronomen (*ni, du*) av textens 'jag' (KP).

Ena dagen är ni ett par - nästa dag är allt över...
Kanske blir du ledsen, arg - eller lite lättad?
Tre läsare berättar om hur kärleken tog slut.

KP 16/2008:10

Det här personliga läsartilltalet positionerar KP känslomässigt som förstående och någon som bryr sig om. Med ordet *Kanske* positioneras KP dessutom kunskapsmässigt som långt ifrån tvärsäker. Men som en som varit med om liknande situationer, vet hur det kan kännas och vill dela med sig av sin erfarenhet. Ingressen skapar ett intryck av att läsaren är sedd.

Direktilltalet (*ni, du*) bidrar till det. När ingressen är så kort, scenariet beskrivs på bara två korta rader (de två första), presupponerar det att läsaren vet vad det handlar om. På så sätt positioneras han också som någon som känner till, eller egen erfarenhet av förhållanden som tar slut. När läsaren utifrån den positionen får förslag på hur man kan känna sig vid ett uppbrott med sin käreasta - *Kanske blir du ledsen, arg - eller lite lättad?* - bjuds han in att reflektera och tänka till hur man kan känna sig/ hur han kände sig i en liknande situation. Då blir det en del av hans möjlighetsfält för passande (handlingar) känslor, och därmed också en del av hans handlingsutrymme. Det är en stor spännvidd mellan att vara arg och lättad vilket också ger läsaren en stor spännvidd i handlingsutrymmet. "Tillåtelsen" att till och med kunna förhålla sig lite neutral, känna sig *lite lättad* när ett kärleksförhållande tar slut, är ett exempel på hur KP skiljer sig från andra ungdomstidningar som är mer präglade av vad man kan kalla en sensationsjournalistik.

Det här var ett exempel på en del av läsarens möjlighetsfält för passande (handlingar) känslor, och därmed också en del av hans handlingsutrymme. Nu ska vi se närmare på de handlingsutrymmen som språkliga detaljer och kommunikationshandlingar är med och skapar i en av de lite längre berättelserna, Olles. Han delar med sig av sin erfarenhet av ett förhållande som inte håller. Utifrån den tydliga position som läsaren får genom att han tilltalas direkt i ingressen bjuds han nu in att ta del av andras erfarenheter. I den här och de övriga texterna i artikelsamlingen, om att göra slut och bli lämnad, sker positioneringen av läsaren mer indirekt än i ingressens direkta tilltal. När Olle, Sofi och Hanna, som själva är i KP-läsarålder, kommer till tals får läsaren veta att det hör till åldern att ha den här typen av romantiska förhållanden. Läsaren får också veta att såna förhållanden tar slut. För färsk tonåringar från majoritetskulturen hör det till repertoaren att ha romantiska övningar (Haavind, 2006, s 60), och de läsare som har varit med om något liknande och kan känna igen sig positioneras som en jämnårig med en delad erfarenhet.

Olle, 12 år, positioneras känslomässigt väldigt tydligt i sin berättelse. Han berättar att han var jätteglad när Vera och han blev tillsammans och jätteleadsen, grät mycket och kunde inte sova när Vera gjorde slut: När Vera gjorde slut föll Olles tårar natten lång. Texten är full av känslord som tillskrivs honom: känner, kändes, önskar; ord, för positiva känslor: kär (x2), jätteglad, hon älskade mig jättemycket. Naturligt nog, med tanke på vad texten handlar om, är det flest ord för negativa känslor och upplevelser: ledsen/ jätteleadsen (x3), tårar föll natten lång, börjar gråta, inte sova (x2).

Som framgår av den här känslomässiga positioneringen framstår Olle som en person som känner och önskar mycket. Men texten positionerar honom också som handlingskraftig. Vi får veta att det var han som frågade om Vera och han skulle bli tillsammans även om det var på initiativ från några kompisar, och med budbärare²⁴. Han slår sig heller inte till ro när Vera inte hörde av sig lika mycket som innan, utan frågar via sms om någonting var fel.

²⁴ Enligt Haavind som undersökt övergången från barn till ungdom i Norge, är det det kulturellt rekommenderade sättet i den åldern att bli tillsammans med någon på (2006, s 60).

Liksom Olles berättelse är också Sofi och Hannas berättelser om kärlekssorg upprivande. Många känsloord beskriver kärlekssorg och kärleksproblem som de nyligen har upplevt. Då tröstar KP genom att låta de fyra kändisarna berätta om sina erfarenheter. Ingressraden:

-Det går att laga ett brustet hjärta. Fyra kändisar berättar visar att den överordnade kommunikativa verksamheten för den delen av artikelsamlingen är ge tröst.

Sammanfattning

Genom ingressens direkta tilltal till läsaren bjuds han in till texten, och genom de jämnårigas berättelser får han ta del av, och reflektera över en mångfald variationer av sätt att känna, tänka och handla omkring temat göra slut och bli lämnad. På så sätt blir det en del av läsarens möjlighetsfält av handlingar och känslor, och därmed också en del av hans handlingsutrymme. När också kändisarna som är äldre och mer erfarna berättar om kärlekstrassel de har haft och som de kommit över fungerar det nog tröstande samtidigt som det vidgar läsarens handlings- och känsloutrymme genom att det ger honom ännu fler variationer på hur man kan känna, tänka och handla.

Ola möter E.M.D.

KP 3/2009:14-15

Som vi just har sett snackas det mycket om känslor i KP:s texter. I artikelsamlingen *Det är slut!* som jag analyserade i ovanstående kapitel sprudlar det av dem. Och i de flesta av de texter jag har analyserat snackas det om, eller ges det uttryck för känslor. Känslor verkar alltså utgöra en stor del av läsarens handlingsutrymme som skrivs fram. I *Det är slut*, *ovan*, är känslor huvudtema. Men känslonack kommer också in som deltema i väldigt många andra texter. Det är både om positiva känslor som kärlek och glädje, men också om negativa och svåra känslor som besvikelse, ilska och förnedring. Ett exempel på det sistnämnda (förnedring) är när det kända popbandet E.M.D. intervjuas. E.M.D. står för bandmedlemmarnas första bokstav i förnamnet Erik, Mattias och Danny. Intervjutexten som föregår exemplet på förnedring har en skämtsam och lättsam stil. Bilder och ord ger associationer till en utfordrande bordtennismatch.

Indirekt läsartilltal

I det här exemplet positioneras läsaren bland annat som en åskådare till den verbala bordtennismatchen. Utifrån ansiktsuttrycken på bilderna och resten av texten görs det klart att det är på lek och skoj, trots att flera av de första frågorna har en konkurrerande karaktär. Här är ett utdrag från början av texten där KP-Ola säger (mina understrykningar):

[...]det var hög tid att smasha in ett par hårda frågor till killarna. [...] Vem sjunger bäst av er? [...] Vem är populärast av er? [...]Vem är pinsammast av er?

KP-Ola ställer sen en fråga till Danny och Mattias, en fråga som handlar om bandets tredje medlem som i medierna kallas "Snygg-Erik":

[...]

Är "Snygg-Erik" verkligen så snygg?(Fråga till Danny och Mattias.)

Erik blir allvarlig på en gång och säger att han tycker det är förnedrande att bli kallad för Snygg-Erik överallt.

- Det blir ju som ett skämt till slut. Man känner sig inte tagen på allvar. Jag är nöjd med hur jag ser ut, men det är kanske det minst viktiga för mig.[...]

KP 3/2009:15

Varje yttring positionerar både den som yttrar den och den som yttringen är riktad till, och temat för yttringen, i en pågående diskursiv verksamhet (Harré & Langenhove, 1999, s 22). Här ifrågasätter KP-Ola medias allmänna uppfattning om Eriks utseende med ordet verkligen. Samtidigt positioneras han genom sin egen fråga som en som har moralisk rättighet att be två av gruppmedlemmarna bedöma om den allmänna uppfattningen i media om Eriks utseende stämmer; Danny och Mattias som några som vill och har rättighet att göra en sådan bedömning; och Erik som någon som de andra har rätt att bedöma utseendet på. Yttringen placerar alla inblandade i det Harré & Langenhove kallar en förstagradspositionering (1999, ss 20–22).

KANSKE jag ska utv. det med förstagradspos. lite GRANN? -

Mattias accepterar sin position genom att han uttalar sig om Eriks utseende och bekräftar medias allmänna uppfattning:

- Jag tittade på några bilder häromdagen och tänkte att han verkligen är supersnygg [...].

När sen Erik själv tar till orda accepterar han inte utan vidare sin förstagradspositionering som KP-Olas yttring gett honom. Han ifrågasätter den och då sker det som Harré & Langenhove kallar en andragspositionering (1999, s 20), vilket innebär att han istället börjar förhandla om en ny position:

Erik blir allvarlig på en gång och säger att han tycker det är förnedrande att bli kallad för Snygg-Erik överallt.

- Det blir ju som ett skämt till slut. Man känner sig inte tagen på allvar. Jag är nöjd med hur jag ser ut, men det är kanske det minst viktiga för mig. [...]

Argumenten i den förhandlingen är att det är förnedrande att ständigt bli omtalad utifrån utseende, han känner sig inte tagen på allvar. Indirekt föreslår han här en position där han slipper bli bedömd efter utseendet. Med sin yttring positioneras Erik som en reflekterande person, med känslor. Ordvalet: förnedrande och känner sig inte tagen på allvar förbinds kanske vanligen med en kvinnlig position. När nu en man, popidolen Erik, använder de orden, bidrar det säkerligen till att lösa upp den kopplingen så att den typen reflektioner och ordbruk blir lite mer problematiskt för en kille att använda så att det kan höra till en manlig position att snacka och reflektera över känslor. Att ”snygg-Erik” blir definierad utifrån utseendet och inte musiken han spelar - kan också tänkas vara förnedrande, men det tar texten inte upp.

Med Eriks positionsförhandling får den överordnade kommunikativa verksamheten i den här intervjutexten en vridning. Och i tillägg till att underhålla och att ge läsaren information om E.M.D. bjuds han nu in att reflektera över lite djupare ting som förnedring.

Sammanfattning

Utdraget jag här har analyserat kan sägas vara representativt för hela intervjun med E.M.D. Såsom i resten av intervjun där det går från flams och barnsligheter till det riktigt personliga och utlämnande pratas det också här om både yta och djup. Intervjufrågan och det direkta svaret på den behandlar något ytligt, nämligen om mediernas beteckning Snygg-Erik stämmer med de övriga bandmedlemmarnas uppfattning om Eriks utseende. Sen kommer texten ändå in på djup och allvar när det snackas om förnedring, skämt och att inte bli tagen på allvar. Eftersom texten riktar sig till KP-läsarna positionerar det dem som reflekterade personer som kan tänkas vara intresserade av lite djupare tematik. Samtidigt hjälper den här texten till att öppna lite nya domäner för en manlig position.

Det här är ett typiskt exempel på hur KP på ett, i mitt tycke, underfundigt sätt använder sig av kändisar.

5.3.2 Handlingskraft

För att ett reellt handlingsutrymme ska skapas i texten måste läsaren positioneras med ett minimum av handlingskraft. I KP råder det inte någon brist på det, i de flesta texter är handlingskraft en påtaglig positioneringsdimension, vilket redan har visats i flera av analysexemplen ovan. Därför motiverar det ett eget delkapitel.

Bli en rockstar!

(KP7/2005:2)

Redaktörtexten *Bli en rockstar* positionerar läsaren med mycket handlingskraft. Till skillnad från redaktörtexten 'Jag borde ha vågat' är kön inte en aktuell kategori, i alla fall inte påtagligt. Däremot skrivs 'ungdom' fram på ett ganska tydligt sätt i texten, mycket beroende av den handlingskraftiga positioneringen av läsaren. Men först ser vi på hur KP:s tillförordnade redaktionschef, Per Bengtsson, positioneras på olika sätt genom texten, från lite till mycket handlingskraftig. Vi hoppar rätt in i texten och ser vad som sker där. Texten startar med att berätta att när Per Bengtsson är 12 år ifrågasätter hans musiklektör Bert hans kompetens och handlingskraft:

- Ska du spela så här, så är det lika bra att du säljer grejorna och slutar.

Per saknar handlingskraft, är lite lat och ger upp vid motstånd:

[...] var jag trött på att spela i ensemble, öva tonskalor och plugga noter. [...] jag följde Berts råd. Jag slutade i sexan.

Som en konsekvens av att han saknade handlingskraft att fortsätta musikskolan får vi sen en rad exempel på hur hans handlingsutrymme inom sitt musikutövande är mindre än han önskar, ordet *Tyvärr* visar att han ser det så han ser på det:

Tyvärr kunde jag inte göra egen musik till dem [egna små låtar].

Han tvingas be sin:

[...]kompis Christine om hjälp att både sjunga och spela [...]

Bandet han är med i har en lite enkel uppbyggnad av sina låtar:

I vårt band slutar det i och för sig alltid med samma två tre ackord.

Spritt i texten mellan de här yttringarna som positionerar Per Bengtson med brist på handlingskraft ser vi yttringar som positioneras honom som handlingskraftig, aktiv och en som finner sin egen väg:

Jag ville bara spela solon. [...] fick jag mer tid till att lyssna på den musik jag gillade. Jag hittade på egna övningar också. Skrev små låttexter och nynnade melodier. [...] jag har hittat på en låt.

Den här växlingen mellan ytterligheterna att sakna handlingskraft och att vara kreativ och handlingskraftig gör att läsaren kan känna igen sig i de beskrivna motgångarna och problemen samtidigt som han serveras ett brett spektrum av möjligheter. Vi kommer in mer på det nu.

Positionering av läsaren

Genom några direktiv som riktas till läsaren positioneras han som en handlingskraftig och potentiellt aktiv person som har möjlighet och förmåga att: Bli en rockstar! Han positioneras som kapabel och handlingskraftig nog till att välja mellan att följa en uppmaning från artisten Moneybrother, mitt i spalten: Lär dig spela ett instrument ordentligt! eller att följa skribentens exempel att inte gå i musikskola. Spalten slutar (före ett P.S.) med uppmaningen: Lycka till med att spela fritt!. I ett P.S. i samma spalt positioneras läsaren med ytterligare handlingskraft genom att texten vänder sig direkt till läsaren: [...] får du tips om hur du kan fixa din egen poesitävling. Där tackas också läsaren för alla kloka, smärtsamma och roliga texter! Vilket positionerar honom dels med förmåga att arrangera en tävling och som en kompetent skribent.

Läsartilltal och sammanfattning

Textens 'jag', representerad genom skribenten, den tillförordnade chefredaktören Per Bengtsson, blir synlig när läsaren tilltalas direkt i överskrift Bli en rockstar!, den avslutande uppmaningen Lycka till med att spela fritt! samt i ett efterkommande P.S. På så sätt blir också läsaren sedd. Sen får han ta del av de erfarenheter, val och konsekvenser av val som texten berättar att den 12-åriga Per Bengtsson har gjort. Även om Bengtsson genom texten har mycket att delge läsaren på grund av att han har levt längre och gjort de här erfarenheterna tilltalas inte läsaren på ett auktoritärt vis där ett handlingsalternativ pekats ut som det enda rätta, såsom de exempel som Gomard visar i sin undersökning av motsvarande spalt i Drengebladet årgång 1930 (2008a). Genom att texten ger exempel på både fördelar och nackdelar med de olika handlingsalternativen (musikskolan kontra spela fritt) positioneras KP, textens 'jag' via skribenten, som icke-auktoritär och läsaren som en person som är fullt kapabel att göra ett val.

De exempel på hur handlingsutrymmet för musicerande begränsas om man inte kan spela ett instrument ordentligt vägs upp av exempel på ett alternativt handlande som kan verka nog så lockande.

Ordval och stilval

När det gäller ordval präglas texten av en vardaglig, talspråklig och ungdomlig stilmnivå: *rockstar, grejorna, syrran, ju (x2), plugga, gillade, hitta på en låt, i och för sig och fixa*. Genom stilvalet markerar texten likhet och närhet med läsaren, det kan ses som en generationsmarkör (Svennevig, 2001, s 115), som i den här texten, som jag tolkar det, är med att placera skribenten i jämnhöjd med läsaren. Men det är en balansgång att använda sådana grepp, det finns alltid en risk att skribenten i läsarens ögon bara uppfattas som 'fjantig'.

Sammanfattning

På vilket sätt skrivs ungdom fram i texten? De tre direktiven i texten spelar en viktig roll. Andenæs framhåller språkhandlingars och speciellt direktivers betydelse när sociala kategorier som till exempel manlighet och faderskap konstrueras:

Disse språkhandlingene bidrar til å definere en mannlig subjektsposisjon i form av erfarings- og handlingsmuligheter. Dermed er de også sentrale i tekstens konstruksjon av maskulinitet (Andenæs, 1998b, s 38).

Direktiven i *Bli en rockstar!* är alla formade som uppmaningar, appeller. Enligt Andenæs hör det en presupposition till en appell: att den person appellen riktas till "har egenskaper som gör det möjligt att följa direktivet" (ibid, s 40). Appellerna i den här texten: *Bli en rockstar!, Lär dig spela ett instrument ordentligt! och Lycka till med att spela fritt!* riktar sig alla till läsaren som då antas, presupposineras, ha egenskaper så att han kan följa appellerna. Därmed positionerar de läsaren med handlingskraft och förmåga att - om han vill *Bli en rockstar* - kunna välja från ett brett handlingsrepertoar. Antingen genom att *spela fritt* eller gå i musikskola: *Lär dig spela ett instrument ordentligt!* Texten berättar för övrigt att Per Bengtsson hade följt det sistnämnda rådet om han fått det tidigare. Dessa vitt skilda sätt att bli en rockstar på vidgar helt klart läsarens handlingsutrymme.

Jag valde som tidigare nämnts att undersöka det jag kallar redaktörspalt. Det gjorde jag efter inspiration av Kirsten Gomard (2008a)²⁵, som undersökte en återkommande text: ”Redaktören har ordet”, i den danska barn och ungdomstidningen Drengebladets första årgång, 1930. Nu skiljer sig förstas ”redaktörspalten” i Kamratposten årgång 2009 mycket från motsvarande spalt i Drengebladet årgång 1930, men likheter finns. En del av numrets innehåll presenteras, och läsaren tilltalas direkt. Även på det moraliskt och uppfostrande planet finner man likheter, men i Kamratpostens redaktörspalt verkar de uppfostrande ambitionerna vara väl inpackade i en mycket mer implicit form än i Gomards material. Gomard skriver att det är en god plats att börja analysera på när syftet är att undersöka hur läsaren konstrueras i texterna. Bli en rockstar! var den första texten jag analyserade.

5.3.3 Kändisar i KP

Ola möter E.M.D. (exempel II)

KP 3/2009:14-15

Som tidigare nämnt får kändisar mycket plats i KP. I varje nummer är det ett par reportage, en stor önskebild och de nämns också i en del insändare. I min intervju med KP-journalisten Katarina Schück berättar hon att tidningen lever med den tid den är i. Nu när det är mycket fokus på idoler och kändisar i andra medier, så är det så även i KP. Läsarna efterfrågar det också. Kändisarna används dock på ett, som jag uppfattar, fyndigt sätt som skiljer sig från många andra medier. Vi såg exempel i 5.3.1 från en intervju med pop-bandet E.M.D. när en av medlemmarna pratade om en känsla av förnedring som var knutet till utseendefixering. Här ska jag visa ytterligare ett exempel från samma intervju, som visar det speciella sätt KP använder kändisar på.

I slutet av E.M.D.- intervjun kommer KP-Ola med en uppmaning som fungerar som ett förslag på vad för slags snack som kan höra hemma här i intervjun.

[KP-Ola:]

**Berätta något ni inte sagt till någon
annan tidning!**

Genom uppmaningen visar han att det går att fråga om hemligheter, det tillhör hans *möjlighet* i position som intervjuare. Att komma med en sån personlig uppmaning, hör alltså till

²⁵ Gomard, K., 2008a. Personlig kommunikation

handlingsutrymmet som intervjuare. Efter tvekan väljer två av dem att berätta något väldigt personligt:

[...]

- Jag kissade i sängen på natten tills jag var typ 11 år, säger Mattias efter ett tag. Jag vågade aldrig sova över hos kompisar som inte visste om det. Det var väldigt pinsamt.

- Jag var också sängvätare, vågar Erik säga när Mattias berättat. [...]

KP 3/2009:15

Erik framstår här som modig, han *vågar* (min kursivering) säga att han också var sängvätare. Och det gör han för att Mattias först har berättat om sina ”kissa-i-sängen-problem” han hade som barn. Med ordet *vågar* (näst sista raden) positionerar texten båda killarna som modiga. Och det de *vågar* är att vara personliga och utlämnande. S. Ø. Sørensen (2005) visar ett liknande exempel, i sin analys av hur manlighetsideal är i ändring i tjejtidningar, på hur det att vara modig förbinds med att våga vara personlig (2005, s 40).

I det här utdraget visar texten ett exempel på *ett* möjligt sätt att vara på. Det vill säga, till handlingsutrymmet för en berömd popstjärna kan det ingå att bjuda på sig själv genom att berätta personliga och känsliga saker. Att de sen berättar om erfarenheter de gjorde när de var i KP-läsarålder bidrar säkerligen än mer till att läsaren kan identifiera sig ganska lätt. Och på liknande sätt som i utdraget när det snackas om Snygg-Eriks utseende 5.3.1 bjuds läsaren in att reflektera över lite djupare ting än det vi vanligtvis förknippar med popstjärnor när de figurerar i media.

Det är slut! (exempel II)

KP 16/2008:10-13

Ytterligare ett exempel på hur kändisar används är när kända personer i slutet av artikelsamlingen *Det är slut* ger tröst och råd genom att dela med sig av sina erfarenheter. Under rubriken *Vi har också gjort slut*, och ingressraden *Det går att laga ett brustet hjärta*. Fyra kändisar berättar svarar fyra kända personer på frågor och berättar om erfarenheter de gjort när de gjort slut. Ordet *också* knyter an till läsarnas berättelser tidigare i artikelsamlingen (se 5.3.1). En av dem är hiphop-artist Lazee.

Vad är det jobbigaste med att göra slut?

- Det värsta är när man ser att man sårar en annan person. Det är det som tar på en. Jag bjöd en tjej jag var ihop med på middag en gång. Då kunde vi prata med varandra och hon fick säga vad hon

tyckte. Det var ett bra sätt att göra slut på. Man måste vara ärlig.

KP 16/2008:13

Här positioneras hiphopartisten Lazee som någon som verkligen bryr sig om hur den han gör slut med känner det värsta [...] sårar en annan person [...] tar på en. Läsaren tas på allvar och positioneras som mogen att ta del av denna inkännande framställning av hur svårt det kan vara både för den som gör slut och den som blir lämnad. I och med att kändisar vanligtvis fungerar som förebilder, kan man tänka sig att – den här hänsynsfulla framtoningen och det konkreta förslaget att bjuda på middag för att den andre ska kunna säga vad hon tyckte – bidrar till att vidga läsarens handlingsutrymme.

Reportaget om extremskidåkaren som virkar som jag skrev om i **Feil! Fant ikke referanse**kilden. är även det exempel på ett mycket annorlunda sätt att använda kändisar på jämfört med andra medier. Den största skillnaden är nog att det inte finns en antydning av sensationsjournalistik i KP, vilket är vanligt förekommande i mycken annan populärkultur.

5.3.4 Sexualitet, etnicitet och ålder

För att vidga perspektivet lite ska vi här nu se på några exempel där andra sociala kategorier vid sidan av kön och ungdom är framträdande.

Sexualitet

Det är den heteroromantiska diskursen som dominerar i KP genom att de flesta texter som handlar om parförhållanden springer ur den. Ett typiskt exempel är artikelsamlingen *Det är slut!* (KP 16/2008:10–13) som analyserades i 5.3.1. Det poängteras inte uttryckligen, men genom namn och pronomen på aktörerna i texterna och inte minst bilderna, blir det tydligt att det handlar om förhållanden mellan en kille och en tjej. Det är dock ett undantag, en liten text där en känd programledare kommer med tips om hur man gör slut med någon. Den texten är neutral genom uttryckssätt som [...] säg det inte på ett sånt sätt så att tjejen eller killen går och hoppas [...] och [...] utan fråga ditt ex[...] (KP 16/2008:13)

Ett annat, mycket mer explicit undantag som öppnar upp för alternativ till den heteroromantiska diskursen såg vi i en tidigare analys av svaret till insändaren *Retad för kramar* (KP 3/2009:16). Där ser vi exempel på hur varianter av sexualitet skrivs fram när

sexualupplysare Daniel tar chansen att problematisera heteronormen även om inte de retade pojkarnas fråga direkt handlar om sexualitet se 5.1.4 och 5.1.5.

Etnicitet

Tre av delarna i novellföljetongen *Habib: Tre gånger guld* hör till mitt material (KP 15/2008:46-49), (KP 16/2008:46-49) och (KP 17/2008:48-49). Där har huvudpersonen, (berättelsens 'jag'), Habib troligtvis en annan etnisk bakgrund än majoritetskulturen i Stockholmsförorten där han bor. Jag skriver "troligtvis", det nämns nämligen inte explicit, i de delar av novellen som tillhör mitt material. Här ser jag paralleller till Days skildring av hur en etnisk grupp görs speciellt relevant på ett indirekt sätt (Day, 1998, s 155) se 3.2.4. Utan att uttryckligen skriva att Habib eller de han umgås och träffar har en annan etnisk bakgrund än den svenska majoritetsbefolkningen skrivs en slags generell etnicitet fram. En etnicitet som skiljer sig från den (traditionellt sätt) etniska gruppen 'svenskar'. Habib och hans vänner avbildas med mörk hud på novellens illustrationer; namnen leder tankarna till en annan kultur; och olika kulturuttryck och maträtter som beskrivs är kanske inte så vanliga för majoritetsbefolkningen. Exempelvis magdans[...]orientalisk musik[...]arabisk musik[...]taouk, som är små kycklingbitar på spätt [...], kafta, ett slags köttfärs på spätt. Eller kan de här faktorerna som konnoterar en annan kultur, istället vara ett annat sätt att vara svensk på? I all fall är det inte kopplade till några besvär i berättelsen om Habib och hans förehavanden, de gör istället berättelsen extra rikhaltig.

För den skull är inte Habibs tillvaro helt problemfri. Vi får till exempel ta del av en typ av besvär som har att göra med att komma från en annan kultur. Det är Habibs flickväns mamma som inte finner sig tillrätta i Sverige. Hon planerar att flytta tillbaka till sitt hemland, något som oroar Habib, eftersom han och hans tjej inte kommer kunna träffas så ofta då.

Med Habib-novellen öppnas läsarens handlingsutrymme ytterligare genom att texten beskriver en mångfald av sätt att vara och sätt att göra saker på som troligtvis bidrar till att fler läsare än de som kommer från den 'vita' majoritetskulturen känner sig hemma i KP.

Ålder

På liknande sätt som i dagspressens artiklar, nämns ålder på de unga huvudpersonerna i reportage i KP. Till exempel Johan, 15, har spelat ishockey sedan han var 5 år.

På ett helt annat sätt görs ålder relevant i novellen om Habib. Här vill jag nämna en händelse som berättar om hur upprörd Habib blir när Ebba (nästan nittioett) blir sjuk och förs bort i ambulans. Till polisen som försöker stoppa honom från att komma nära säger han *Men, du förstår inte, [...]hon är min kompis. Habib tycker så mycket om Ebba och vi får ta del av deras vänskap genom att texten berättar om Habib och Ebbas samtal innan hon blev sjuk. Ålder aktualiseras explicit ett par gånger, dels direkt när Habib berättar att han en gång frågade henne vad hon tyckte att meningen med livet var. Han beskriver henne då som*

så gammal, nästan nittioett [och att han] tänkte att hon borde ha tänkt på det eftersom hon hade upplevt så mycket i sitt liv.

KP 16/2008:46-46

Andra stora samtalsämnen de hade var döden och tiden, och Ebbas uppväxt i Kina. Även om åldern nämns explicit, visar texten att det är, att få ta del av Ebbas livserfarenhet, som är det viktiga för Habib. Fokus är alltså på innehållet i denna vänskapsrelation. En vänskapsrelation som är lite ovanlig på grund av den stora ålderskillnaden, men läsaren får se att den är fullt görbar. Det här ser jag som en uppmaning till läsaren att det är ett värde i att se förbi en kategori och vara öppen för, vad något som inte är så vanligt, har att bjuda på.

I början av nästa kapitel kommer jag in på ett annat exempel där ålder görs relevant i texten. I det exemplet har ålder en annan funktion än i det här, vi just sett på.

Sammanfattning

När jag, i det här avsnittet, har vidgat perspektivet genom att se på några fler sociala kategorier än jag ursprungligen hade fokus på, har det blivit tydligare för mig att KP inte förbiser kulturens sätt att skriva fram ungdom på. Ett exempel på det är att, på samma sätt som heteronormen råder i samhället (Bolsø, 2002, s 17), är det den heteroromantiska diskursen som dominerar i KP. Men det betyder inte att homosexualitet är ett ”icke-tema”, tväremot framställs det som likvärdigt på ett självklart sätt. Detta ger troligen KP trovärdighet och gör att såna ”upp-öppningsstrategier” (för läsarens handlingsutrymme) så som sexualupplysare Daniel gjorde i sitt svar till ”Kram-killarna” (se 5.1.4) blir verkningsfulla.

I de här exemplen har vi sett att ’sexualitet’ och ’ålder’ relevant görs väldigt explicit, medan etnicitet görs relevant på ett mer implicit sätt.

6 NARRATIV POSITIONERING ANALYS FAS II

Ambitionen med analysfas II är att synliggöra en del av de underliggande kulturella berättelserna – storylines – som finns i texterna med narrativ struktur och som går igen i Kamratposten. Som en påminnelse om vad jag lägger i begreppet storyline lånar jag Sønnergaards ord:

What we are talking about is the line in a story, one in which the positions of specific actors are revealed and made available to the subject as potential identifications (Sønnergaard, 2002, s 191).

Det handlar alltså om en slags linje i en berättelse, som positioneringarna av (i mina analyser) berättelsens huvudperson formar. De här positionerna exponeras, beskriver Sønnergaard i citatet, och görs tillgängliga för (i mitt material) läsaren som en möjlighet att identifiera sig med.

En del av analysfas II blir följaktligen att se vilka positioner i berättelsen som görs tillgängliga för läsaren, positioner som han kan identifiera sig med. Den texttyp med tydligast narrativ struktur är novellerna. Jag börjar med dem, för att i nästa steg se om det finns några genomgående drag som säger något mer generellt om KP-läsarens positionering och handlingsutrymme i tidningen.

För att få fram berättelsernas storylines använder jag mig främst av *positioneringsnivå 3* i Bambergs/ Moissinacs analysmodell (2007, ss 235–236) som jag beskrev i 4.3. Det är den nivå som, överfört till min undersökning av noveller i KP, tar för sig hur texten positionerar berättelsens personer gentemot kulturens dominanta diskurser och/eller underliggande kulturella berättelser. Men för att komma in i texten och få en analytisk blick på vad som försiggår där, startar jag med *positioneringsnivå 1* som handlar om att se efter hur en berättare positionerar berättelsens personer/figurer gentemot varandra inom berättelsens landskap. I min analys kommer jag i tillägg att se på hur viktiga tema positioneras. Och som jag skrev i 3.4.6 ser jag på texten som den aktive (Andenæs 2011)²⁶ så även på den här analysnivån motsvaras Moissinacs berättare av texten som då är den som positionerar berättelsens personer.

²⁶ Andenæs, E., 2011. Personlig kommunikation.

Positioneringsnivå 2, som i min undersökning går på interaktionen mellan direktkommunikationens tre aktörer: KP/novellförfattaren – läsaren – överordnat tema är inte direkt relevant nu, när jag koncentrerar mig på berättelsernas storylines.

Strukturfynd

När jag började använda Moissinacs modell följde jag även hans sätt att dela in materialet. I hans tillfälle var det narrativer i ett samtal som han delade in i sektioner utifrån dess diskursiva verksamhet (2007, s 237). Tanken var att det skulle göra mitt analysarbete mer översiktligt genom att visa de tre positioneringsnivåerna för varje sektion. Ganska snart insåg jag att det inte var hänsiktsmässigt att dela upp en novell i sektioner, eftersom en novell och narrativer i snack har väldigt olika struktur. En novell har en genomtänkt stuktur, medan autentiskt snack, som Moissinac arbetar med, får en struktur som utvecklar sig löpande under samtalet. Jag fann det mer fruktbart att jobba med och presentera novellen, eller utdraget av en längre novell, som en helhet. T.ex. när jag ser hur texten skriver fram en huvudperson, ser jag efter vilka olika positioner hon ges genom hela texten.

6.1 Positionering och storylines i fyra noveller

Fyra noveller analyserar jag här. Bakom tre av dem står en läsare som författare, medan det bakom en, *Habib: Tre gånger guld*, står en professionell författare.

Habib: Tre gånger guld

KP 16/2008:48-49

Kort beskrivning

Det här är en novellföljetong som gick under hösten 2008. Textutdraget som här analyseras går mellan När vi slutade lektionerna idag spalt 2 sida 48, till det var dags för pizzan spalt 2 sida 49 (se den bifogade novelltexten). Novellens jagperson är Habib, 12 år, och varken KP eller läsaren är explicit närvarande i texten. Det är textens positionering av de fiktiva personerna gentemot varandra som står i fokus i min analys. Den överordnade kommunikativa verksamheten i *den direkta kommunikationen* mellan KP och läsarna är *att underhålla genom att berätta*. Berätta om några erfarenheter Habib och hans kompis Alex gjorde när de kom till ett skoltidningsmöte för att se om skoltidningsarbetet kunde vara något för dem. Och för att få pizza som skulle serveras efter mötet. Alex övertalar Habib, Alex tjatade fett mycket, som ställer upp och hänger med, fastän han har mycket att göra. Den utlovade pizzan lockar också lite grann.

Positioneringsanalys

Positioneringsnivå 1: novellens personer och tema

I början av textutdraget ställs den nuvarande skoltidningsredaktionen, som består av nio stycken, lite äldre tjejer alla gick i åttan och nian, mot de två killarna som kommer för att se vad skoltidningsarbetet är för något. Alex och Habib undrar:

Finns det inga killar som jobbar med tidningen?
[...]Får inte killar vara med?

KP 16/2008:48

En av tjejerna, Hind, pekas ut som den antagne chefen: Jag tror att det är hon som är chefen, typ. Utifrån den positionen ges en tillåtelse: Jo, sa Hind. Dom [killar] får vara med... En annan redaktionsmedlem, Lole, svarar först: Vet inte på en fråga om varför killar inte vill jobba på tidningen, men kommer sen, tillsammans med chefen Hind, med en rad kategoriska uttalanden om vad killar vill, vad de inte tycker om att göra och vad de tycker om att göra

dom vill inte [vara med i redaktionen][...] Killar tycker mest om att spela fotboll eller bara hänga.
[...]Killar tycker inte om att skriva

KP 16/2008:48-49

Lole och Hind vet till och med något de flesta killar inte kan: Dom flesta kan inte ens skriva. Det sistnämnda uttalandet lockar många av redaktionsmedarbetarna till skratt.

Orden mest och flesta gör yttringarna lite mindre generaliserande, men det gör dem inte mindre kategoriska. Med de här bestämda och tvärsäkra uttalandena tar Lole och Hind enligt texten kunskapsmässigt allvetande och tvärsäkra positioner. De vet orsaken till varför det inte är några killar i redaktionen, det är ingen tvekan om det. Och, eftersom nu Habib och Alex tillhör den sociala kategorin killar positionerar Loles och Hinds kommentarer dem kunskapsmässigt som oägnade och odugliga skribenter.

Förutom de explicita, generaliserande och nedlåtande uttalandena om killar generellt, berättar också texten att redaktionsmedlemmarna också förlöjligar Alex och Habib på ett mer implicit sätt. Dels genom att Hind svarar spydigt ser du några? när Alex frågar Finns det inga killar som jobbar med tidningen? Och dels genom de övriga redaktionsmedarbetarnas skratt när Lole säger Dom flesta [killar] kan inte ens skriva. Den implicita bemärkningen och skratten positionerar Lole, Hind och de övriga redaktionsmedlemmarna känslomässigt som dumma, arroganta och avvisande.

Alex och Habibs position pekas i det här textutdraget ut på ett otvetydigt sätt, väldigt långt ner i den sociala rangordningen i det samtalsrum som skapas mellan personerna i det här novellutdraget. I relation till den låga positionen framstår redaktionsmedarbetarna (genom de nedlåtande uttalandena, som backas upp sinsemellan genom skratt) som en ”inne-grupp” som också är hierarkiskt överlägsna till antal, ålder och förmodligen också med sin erfarenhet av tidningsredaktionsarbete. *Men* deras försök att ”göra ner” killarna genom uttalandena om att de flesta killar inte kan, vill eller tycker om att skriva, går inte Habib med på. Texten positionerar redaktionstjejerna som allvetande men ej som några som har rätt eftersom vi får veta vad Habib tänker, även om han inte säger emot där och då.

flera av tjejerna skrattade vilket var lite lustigt
eftersom jag tycker om att skriva och jag känner
flera killar som gör det.

KP 16/2008:49

Genom tjejernas yttringar och skratt samt Habibs tankar positionerar alltså texten tjejerna som några som positionerar sig som – men icke är – allvetande. Habibs tankar kan vi se som en form av meningsförhandling som görs möjlig av den skönlitterära genren. Det är samtidigt en andragspositionering, som uppstår när inte Habib accepterar att de blir sedda som odugliga skribenter (Harré & Langenhove, 1999, s 20). Dessutom motsägs förklaringarna till att det inte är några killar i redaktionen av att Alex och Habib faktiskt står där och vill vara med. Tjejernas nedlåtande skratt förklarar Habib i sina tankar som äldretjejskoj.

Killarna positioneras också som lite osäkra. Habib är nästan beredd att vända och, Habib beskriver sig själv: man är kille och bara tolv. Ordet bara visar att han inte känner sig tillräckligt gammal i mötet med de äldre tjejerna.

Tillståndsbilden som skapas i just det här textutdraget är ett småtaskigt ”innetjejskoj” som tillsammans försöker trycka ner två yngre, lite osäkra men nyfikna killar genom att förlöjliga killar generellt. Vi får också veta att tjejernas positionering av *killar* som odugliga skribenter inte accepteras av Habib. I tillägg ser vi att texten pekar på *ålder* i tillägg till kön, som en särskiljande faktor mellan tjejerna i redaktionsgänget och killarna som kommit till mötet alla gick i åttan och nian[...]äldretjejskoj[...]bara tolv.

Denna tillståndsbild ställs i kontrast med textens positionering av aktörerna i slutet av stycket om tidningsredaktionsmötet. Här visar redaktionstjejerna stort intresse för förslag till tidningsstoff som Habib och Alex kommer med.

Vi skulle kunna, äh... intervjuva nån, eller skriva om dagen då vår svensklärare närpå eldade upp en författare, sa jag.

Ojdå, sa flera av tjejerna samtidigt. De ville höra mer, för de hade bara hört ryktena från dagen då brandlarmet hade gått.

KP 16/2008:49

Den fortsatta berättelsen lockar till skratt

Vi berättade och de skrattade jättemycket.

Det här skrattet verkar ha motsatt funktion än det förra skrattet, som följde på kommentaren Dom flesta [killar] kan inte ens skriva. Medan det förra hade en nedgörande och förlöjligande funktion har det här en upplyftande och uppmuntrande funktion, eftersom det, som vi kan se i texten, uppmuntrar Alex att komma med ytterligare ett förslag.

Sedan berättade Alex om Da Ghetto Cru, och alla blev intresserade och tyckte vi borde göra ett reportage om gruppen.

KP 16/2008:49

Sammanfattning

Förändringen för Habib och Alex går från – en position som ”troligen oägnade skribenter”, men med egen vetskap att de kan, och tycker om att skriva – till en position som ”möjlig tidningsmedarbetare” där de visas uppskattning och tilltro alla blev intresserade och tyckte vi borde göra ett reportage om gruppen.

Samma text ger även tidningsredaktionsmedlemmarna en helt annan position. Från positionen som allvetande, oschysst innegång positioneras de i slutet av novellutdraget med värdighet när texten beskriver dem som uppriktigt intresserade av att samarbeta med Habib och Alex.

Killarna tas på allvar.

Storyline

Positioneringsnivå 3: hur textens personer positioneras gentemot kulturens framträdande diskurser eller underliggande berättelser

Olika bitar i en storyline

Vändpunkten mellan de diametralt olika positioneringarna, beskrivna i föregående stycke är när Mikaela, en tidningsmedarbetare som tidigare inte sagt något, säger Men vi är glada

att ni är här... Det är ett elegant sätt att hantera den obehagliga situationen som uppstått. Men texten gör ändå inte en helomvändning där och då, vi får ytterligare en typ av positionering av båda parter (tidningsredaktionsmedlemmarna respektive Alex och Habib), i ett slags mellanparti. Direkt efter Mikaelas välkomnande yttring - som helt plötsligt positionerar hela redaktionen som välvilligt inställd, eftersom ordet vi används, följer en sekvens som är mer jobbrelaterad – om man ser till redaktionens svar och frågor.

Äh, när får vi pizza? frågade Alex.

När mötet är avslutat, sa Hind.

Och när är det? frågade jag.

Om en timme, typ, sa Lole.

Och så började mötet. De frågade vad vi kunde tänka oss att göra. Jag blev ställd, för jag hade inte riktigt tänkt längre än till pizzan. Jag trodde att Alex skulle komma på något eftersom det hela var hans idé, men han tittade på mig som om han ville att jag skulle säga något.

KP 16/2008:49

Ser man däremot på Habib och Alex frågor, svar och tankar är de allt annat än jobbrelaterade, eftersom killarna har fokus på den utlovade pizzan på de här raderna. Alex yttring Äh, när får vi pizza? tillsammans med Habibs tankar jag hade inte riktigt tänkt längre än till pizzan positionerar dem väldigt lite fördelaktigt eftersom det här redaktionsmötet är en typ av jobbsammanhang, och killarna har fokus på den utlovade pizzan, istället för det de eventuellt kan bidra med.

Utmaningen textens huvudperson Habib och hans kompis Alex ställs inför är skoltidningsredaktionens förlöjligande skratt och de kategoriska uttalandena. Det ser jag som ”toppen på utmaningen”, men redan när de kommer till mötet och ser att redaktionen bara består av tjejer är Habib beredd att vända i dörren. Men bara nästan, och de gör det ju inte. **De består utmaningen** genom att stanna kvar och genom den andragspositionering Habib formulerar i sina tankar och som visar att han inte accepterar redaktionens nedgörande positionering

flera av tjejerna skrattade vilket var lite lustigt eftersom jag tycker om att skriva och jag känner flera killar som gör det.

KP 16/2008:49

Alternativa utgångar kunde ha varit att Habib uttalat tankarna vilket kunde ha skapat bråk och gräl med tjejerna. Eller att de hade följt den första impulsen och gått. Men då hade de inte klarat utmaningen.

Vad är det då med Habib och Alex som gör att de klarar utmaningen? Vad berättar texten om det? Texten berättar att Habib väljer att stanna, och i tillägg får vi ta del av hans tankar som visar att han vet att tjejerna tar fel och att han har tro på sig själv när det gäller skrivande. Ett självförtroende som, kan man tänka, hjälper honom att stå emot tjejgängets tråkningar. Och som väger upp så pass mot den osäkerhet som texten, på flera ställen, trots allt visar att de har

nästan beredd att vända i dörren
 [...]Äh[...]Äh[...]Jag blev
 ställd[...]Äh[...]äh[...]ojdå[...]äh- och ojdå-
 fas[...]äh

KP 16/2008:48-49

Belöningen för att de klarar utmaningen är att de visas uppskattning och tilltro och betraktas som "möjlig tidningsmedarbetare". Och att de får sin efterlängtrade pizza.

Storylines

Storyline I kom jag fram till efter analys av textutdraget från första gången skoltidningsmötet nämns, vilket är det utdrag som är analyserat ovan. Då kommer Alex önskan att medverka i skoltidningsarbetet, och Habibs lojalitet med sin vän tydligt fram.

Storyline I

Unga människor önskar inträde i gemenskap

möter motstånd i form av fördomar och nedlåtande hållningar från äldre etablerad grupp
 övervinner motstånd genom tro på egna resurser, gott självförtroende och alienspartner
 motbevisar därmed fördomar,
 får inträde och uppskattning

Kortare utdrag --> annan storyline

Från början utgick jag från ett lite kortare utdrag som startar 20 rader fram i texten, först när pojkarna kommer till mötet, Det var bara tjejer där... Med det kortare utdraget får vi inte med Habibs begrundelse att följa med sin vän till mötet, vilket i sin tur ger den utlovade pizzen större betydelse, och därmed en lite annan storyline:

Storyline II

Unga människor lockas av frestelse

inser det ställs krav på prestation
 övervinner nedlåtande hållningar från äldre etablerad grupp

med hjälp av tro på egna resurser, gott självförtroende och allianspartner
når målet (får frestelsen), och
får i tillägg belöning i form av uppskattning och tilltro

Reflektion omkring storyline I och storyline II

Det som tydligt framkommer är att pizzan får olika betydelse beroende på vilket textutdrag man utgår från. Vid det utvidgade textutdraget (som ligger till grund för storyline I), från första gången skoltidningsmötet nämns, får vi med Habibs begrundelse till att följa med på mötet. Där framkommer det att Pizzan lockade lite grann (min understrykning) och att Habib tycker att Alex tjatade fettmycket. I texten som följer ser vi att det till stor del handlar om lojalitet mellan vännerna

jag var hans kompis och därför ställde han upp.
[...] Det minsta jag kunde göra var att följa med
honom på skoltidningsmötet.

Det här är ett tydligt exempel på hur en 'omedelbar kontextresurs' (Linell, 1998, s 128) – det just lästa – öppnar för olika tolkning av, i det här fallet, pizzans betydelse för Habib och Alex.

Min lilla förmögenhet

KP5/2009:44-45

Inramning

Två element ramar in novellen på det uppslag den har till förfogande. Dels är det en uppmaning till läsaren att skicka in ett eget bidrag, förslag på tema för att väcka inspiration och instruktion om textlängd m.m. i det vänstra, övre hörnet. Och dels är det en presentation av författaren Felix Lundin, 14 år med foto, biografiska upplysningar och en miniintervju om hans skrivande i marginalen på högra sidan. Båda elementen kommunicerar direkt med läsaren och positionerar honom som någon som har en berättelse som är av värde för andra att få ta del av.

Beskrivning i stora drag

Textens berättarjag, Christina 12 år, har tjänat ihop en summa pengar som hon ska köpa en efterlängtd tv för. För säkerhets skull ska gå med till banken för att sätta på konto. Banken utsätts för rån och när rånaren, i tillägg till pengarna i bankens kassa, kräver Christinas pengar, säger hon *no* och vägrar ge ifrån sig pengarna. Istället brottar hon och en annan bankkund, en kraftig man, ner rånaren på golvet. Berättelsen slutar med att hon gömmer sin lilla egentjänade förmögenhet i madrassen, som hon tycker är en säkrare plats än i banken.

Positioneringsanalys

Positioneringsnivå 1: novellens personer och tema

Novellens överskrift och inledning positionerar Christina, och hennes intjänade pengar som huvudtema.

Min lilla förmögenhet
Alldeles själv hade jag tjänat ihop pengarna. Det
var inte mindre än 7753 kronor och 50 öre som låg
där i en hög på mitt skrivbord. En mindre
förmögenhet [...]

KP5/2009:44

Orden som gör detta arbete är Min, förmögenhet, själv, jag, pengarna, kronor, öre, mitt skrivbord, En mindre förmögenhet.

Vidare i texten positioneras Christina som både **flitig** och **energisk**. Slitit hade jag – och så listas många typer jobb hon haft. Hon positioneras också som **målmedveten**,

Men det var inte för intet jag hade jobbat ihop
pengarna. Jag skulle köpa mig en egen tv.

modig och stark

-No, sa jag [...] Han försökte slita åt sig
pengarna [...] men jag vägrade släppa taget.[...]
Jag [...] puttade ner honom på golvet.

KP5/2009:44-45

Som vi ser av utdragen är Christina målmedveten och energisk, hon tjänar ihop de pengar som behövs till en tv hon vill köpa. Hon skrivs också fram som en modig person när hon säger nej till rånaren som kräver hennes pengar. Målmedvetenheten visas också genom att hon genomför sin plan trots vuxna som tvivlar på henne och försöker hindra henne. Först pappan: Nämen, Christina hur har du tänkt betala den då? Sen rånaren som försöker hindra henne genom att kräva hennes pengar. I den stunden beskriver hon sig genom rånarens blick som en klen liten tjej. Men texten berättar att hon är modig och stark när hon tillsammans med en kraftig man som också står i bankkön tar tag i situationen, genom att brotta ner rånaren och hålla honom fast. Christina möter ytterligare en form av motstånd när hon har problem att öppna bankens dörrar:

Det tog mig tio sekunder att inse att bankens
dörrar öppnas utåt. Då hade jag redan provat andra
hållet ungefär fem gånger och börjat känna mig mer
eller mindre som en idiot.

KP5/2009:44

Det här textutdraget visar att Christina börjar känna sig dum och tycka att hon gjort bort sig för att hon har problem bankdörrarna som borde vara enkelt att ta sig igenom. Trots det låter

hon sig inte nedslås någon lång stund. Texten berättar att när hon ställt sig i kön kändes det lite bättre. Och som vi vet kommer hon starkt tillbaka när hon konfronteras med rånaren. Sammanfattningsvis kan vi konkludera att ingen form av hinder kan hindra Christina. Hon positioneras som väldigt **handlingskraftig**.

Mamman positioneras som mer positiv än pappan när hon tillskrivs orden: En mindre förmögenhet för en 12-åring. Väl och märka säger hon det efter att den lilla förmögenheten är intjänad, till skillnad från pappans ord före Christina satt igång med intjänandet av pengarna.

Rånaren framstår näst efter novellens huvudperson, som en viktig aktör som driver handlingen framåt i novellen. Och som en fräck person med låg smärtröskel. Slaget fick honom att skrika av smärta.

Storyline

Positioneringsnivå 3: hur textens personer positioneras gentemot kulturens framträdande diskurser eller underliggande berättelser

Analysen visar att Christina, novellens berättarjag, positioneras som allierad med inte mindre än **tre underliggande diskurser** i vår kultur. **En** av de går ut på att man **med flit och ihärdighet kan nå sina mål**. Här ser jag paralleller till Søndergaards exempel för att illustrera en kulturell storyline som jag presenterade i 3.4.8, den amerikanska sägen om personlig framgång: Ung man med små ekonomiska och sociala resurser använder list och viljestyrka för att kämpa sig till toppen och får allt han drömt om (Søndergaard, 2002, s 192).

En annan underliggande kulturell diskurs är den om **rättvisa, styrka och frimodighet** som kommer fram i berättelserna om Pippi Långstrump (Lindgren, 1945) och Robin Hood. Den kommer fram när Christina i spalt 5 uppstudsigt säger emot rånaren som kräver hennes pengar, och senare är med och brottar ner honom. Det är denna underliggande kulturella diskurs som huvudpersonen spelar med när hon ställs inför novellens stora **utmaning** när hon står inför ett hot att förlora sin förmögenhet, men istället sätter stopp för den fräcka rånaren.

Den **tredje diskursen** novellen pratar in i är speciellt tydlig i ungdomskulturen. Det är den som går på **"att göra bort sig" i stort sett är det värsta du kan göra – det är pinsamt!!** Läsaren får sen ett **motbidrag** till den diskursen när han läser om Christina som **inte ger upp**

trots att hon i tio sekunder provar att öppna bankens dörrar åt fel håll, och börjar känna sig som en idiot. Och att hon sen **snabbt kommer över det** Men när jag ställt mig i den sneda kön [...] kändes det lite bättre. Det här kan också betraktas som en typ av utmaning.

Jag ser två hjälteberättelser i novellen om Christina. De kan kokas ner till två olika storylines (inte två alternativa, som i föregående):

Storyline 1

Människa sätter sig mål

trotsar tvivel och andra motstånd

arbetar målmedvetet och hårt

når sitt mål genom att använda egna resurser

Storyline 2 - den gode och den onde

Människa observerar och utsätts för den onde och maktfulle

mobiliserar mod och list och tillsammans med allianspartner

gör uppror mot övermakten

segrar mot alla odds

Fortula

KP5/2009:46

Textbeskrivning - Vad handlar berättelsen om?

Novellen startar med ett långt utdrag i kursiv från slutet av en bok som novellens huvudperson Jen läser. Hon är en bokälskande, och samtidigt mycket olycklig flicka som längtar förtvivlat efter sin idol och hjärtas kärlek Alex som är huvudperson i hennes favoritserie. Hon blir så uppslukad av berättelserna hon läser att hon förs bort till sagolandet Fortula när hennes tårar blandas med hennes favoritstyckes bokstäver. Där får hon bland flera andra sagofigurer träffa Alex. Vi får en förklaring till det märkliga bortförandet: Jen har somnat och nu drömmer hon om ett land fullt med folk från sagor. Men det är dubbelt för vi får också veta att Hur otroligt det än verkade så var Fortula på riktigt. Den dubbelheten visas också genom att ett guldsmycke som Jen får av Alex i Fortula är med henne när hon sen vaknar i sin säng.

Det magiska bortförandet till en sagovärld är företeelser som placerar novellen *Fortula* i fantasygenren. Jag har inte haft behov av att sätta mig grundligare in i den genren eftersom jag analyserar fram storylines på ett djupare plan.

Positioneringsanalys

Positioneringsnivå 1: novellens personer och tema

Viktiga element och teman i berättelsen:

Tårar, ögon och blickar, böcker, läsa, längtan, ensamhet, resignation, olycklig kärlek, magi och mystik; blandning av saga och verklighet, olika världar, erkännande, energi, liv och död, tvåsamhet, evig lycka, smycke.

Jen.

I början av berättelsen positioneras novellens berättarjag och huvudperson, Jen, som en känslösam, mycket olycklig, förtvivlad och självvalt ensam person eftersom hon hellre läser än träffar folk. De många tårarna och den stora förtvivlan som visas i texten talar om att hon ändå inte är tillfreds med det valet. Utdrag ur texten som visar på det:

torkade en tår[...]ensam-inga vänner [...]bokgalen
 [...]läste mycket hellre böcker än gick på fester
 [...]sorg fyllde varenda por [...]gråta [...]
 -Skit..fräste..fortsatte gråta [...]Tårarna [...]
 Mitt psyke var helt trasigt av ensamhet och gråt
 KP5/2009:46

Texten ger också en bild av en person som har resignerat, gett upp:

Jag rullade ihop mig på sängen, [...] la mitt huvud
 i den uppslagna boken. Tårarna blandades med
 bokstäverna, men jag orkade inte orkade inte bry
 mig.
 KP5/2009:46

Texten berättar vidare att läsningen skapar isolation gentemot andra och gör Jen till en icke-deltagare i sociala sammanhang. Och orden *Min värld var ensam - inga vänner ville stanna hos mig* eftersom jag var så bokgalen visar att hon också inser det själv. **Men** det sker ting, för **i novellens avslutande ord** berättar texten om en utåtriktad person med energi och handlingskraft.

Jag reste mig och öppnade garderoben. I kväll var
 det fest som gällde. Och det skulle bli kul!
 KP5/2009:46

Något som också positionerar henne med energi är att Alex, och de andra sagofigurerna i *Fortula* lever av läsarnas energi. Texten låter Alex berätta:

Figurerna i böcker känner läsarnas energi. Vi lever i princip av den. Så länge som någon läser och älskar böckerna så lever vi. När det slutar så dör vi. Jag har känt din energi. Vi två har levt av varandra.

KP5/2009:46

Utdraget visar att texten positionerar Jen, och andra läsare som mycket betydelsefulla eftersom de genom att läsa och älska böckerna ger energi till böckernas figurer. Det handlar, som utdraget visar, till och med om liv eller död för Fortulas personer. Samtidigt får vi veta, i sista meningen i utdraget, att Jen får energi tillbaka från sagofiguren Alex, de är alltså ömsesidigt beroende av varandra.

Här har det skett en stor förändring jämfört med början av berättelsen då texten beskriver en isolerad, förtvivlad person som känner att hon inte betyder något för någon, och att andra inte heller betyder något för henne. **Vändpunkten** för de här positionerna sker med den magiska resan till Fortula när Jen träffar sin livs kärlek, favoritbokseriens huvudperson, Alex, och texten låter honom framhålla att Jen är en person värd att tycka om:

Vi två har levt av varandra. Jag tycker om dig. Du har ett gott hjärta.

KP5/2009:46

När pronomenen *dig* och *du* används visar det att orden är riktade bara till Jen. *De*, tillsammans med det föregående utdraget, hjälper henne att komma till insikt att hon är betydelsefull. *De* ger henne ett erkännande, en bekräftelse på att hon betyder något för någon. I tillägg till de här orden kan också ett smycke med orden *Lyckliga i alla dagar*, som hon får med sig till den vanliga världen, ses som ett erkännande, en bekräftelse på att hon är speciell. Lite tidigare i texten, när hon just har kommit till Fortula, skrivs hon också fram som speciell, på ett indirekt sätt.

En blond tjej som jag också kände igen tittade på mig och suckade:

-Herr Potter bor två trappor upp.

-Jag söker inte herr Potter...Harry Potter, menar du?

Hon suckade igen:

-Ja. Vad har du kommit till Fortula för om du inte söker herr Potter?

KP5/2009:46

Det som gör henne speciell, som vi kan se i utdraget, är att Jen skiljer sig från de andra som kommer till Fortula, eftersom hon inte frågar efter Harry Potter, vilket alla andra enligt texten verkar göra. Det gör henne unik.

Det som från början framstår som ett problem - Jen gör sig själv olycklig genom sin läsning av alla böcker - visar sig senare i texten vara lösningen på problemet. Litteraturen ger henne kraft. Till och med tårarna, som kan vara en symbol för olycklighet, är en del av lösningen på problemet eftersom de för henne med till de lästa böckernas värld. Och det är där, i Fortula, i en annan verklighet, som hon får uppskattning, och inser att hon är betydelsefull och deltar. Texten visar att det är det som stärker henne så pass att hon tar det med sig till sin vanliga värld och gör henne utåtriktad och glad, sugen att gå på fest.

Alex.

Tillvaron för novellens andra huvudfigur, Alex, beskrivs som En ljus lycklig värld och står därmed i stor kontrast till den mörka bild vi får av hur Jen har det i början av novellen. Alex, som är huvudpersonen i Jens favoritbokserie, positioneras som en åtråvärd person för Jen, som beskrivet ovan, men oåtkomlig eftersom han inte fanns. Men med Jens magiska resa till Fortula träffas de i alla fall. Med beskrivningar som

en gullig kille[...]charmig och gulligt klumpig
men smart

i tillägg till yttringar som

- Jag tycker om dig. Du har ett gott hjärta, Jen

och handlingar som

- Han tog min hand och tryckte något i den. Det var ett litet guldsmycke [...]det stod "Lyckliga i alla dagar"

KP5/2009:46

positioneras han som en känslomässigt varm och omtänksam person.

Samtidigt med överlämnandet av smycket ger Alex en instruktion -Läs det högt och tänk på Fortula, så kommer jag inte vara långt borta. Det, tillsammans med förklaringen hur Jen och han är beroende av varandra, samt en rundvisning av Fortula positionerar Alex kunskapsmässigt som en kunnig person som till och med kan förklara hur vanligtvis oförklarliga ting hänger samman. Enligt texten besitter han alltså alternativ kunskap. För Alex sker det inte någon stor förändring i positionering genom texten, så som det gör med Jen.

Teman.

Genom hela texten positioneras böcker och läsning som något viktigt och betydelsefullt. Alla de skönlitterära böcker texten berättar att Jen läser positionerar henne som en drömmare i och med att den genren förknippas med verklighetsflykt i vår kultur. I början positioneras böckerna som något delvis problematiskt, eftersom det gör Jen förtvivlad och ensam. Senare i texten som en lösning på Jens olyckliga sinnesstämning.

Storyline

Positioneringsnivå 3: hur textens personer positioneras gentemot kulturens framträdande diskurser eller underliggande berättelser

Olika bitar i en storyline

Problemet/utmaningen i novellen är att Jen är olycklig. Och den som gör henne olycklig är hon själv, genom läsningen som isolerar henne från andra. Samtidigt ger fantasygenren henne lindring när den erbjuder en annan verklighet full av spänning och mystik. Att hon **löser problemet** visar den motsatta positioneringen av Jen i slutet av texten. Där är hon glad och utåtriktad. Hur gör hon det? **Vad är det som gör att hon går från djupt olycklig till glad och möter framtiden med tillförsikt?** Texten berättar att Jen inser att det är hennes val att läsa massor av böcker som är orsaken till att hon inte har vänner och därför är olycklig. Att hon inte lyckas bryta det här kan se ut som en svaghet. Men texten berättar vidare att det snarare är en styrka, eftersom hennes sorg och tårar fungerar som en bro som för henne till Fortula.

la mitt huvud i den uppslagna boken. Tårarna
blandades med bokstäverna [...]manade fram ljusa
tankar. Tankar på Alex. [...]fördes bort [...]ett
land fullt med folk från sagor.

KP5/2009:46

Där finner hon lösning på sin svåra situation. Som framgår av positioneringsanalysen är det bekräftelsen hon får av Alex, på att hon är betydelsefull som är vändpunkten för de olika positioneringarna. **Belöningen** för att problemet blir löst är att Jen får en starkt självkänsla.

Tänk, livet kunde vara som en bok ibland.
Jag reste mig och öppnade garderoben. I kväll var
det fest som gällde. Och det skulle bli kul!

KP5/2009:46

Alternativ tolkning - två storylines

Alternativa storylines kan läsas fram i Fortula, beroende på hur djupt man läser texten. Den mest lättillgängliga presenteras först.

Heteroromantik, tvåsamhet och evig lycka kan ses som en dominant diskurs i vår kultur.

Genom textens positionering av huvudpersonerna kan den också lätt läsas fram här.

Alex tittade henne i ögonen som om han försökte be
om förlåtelse [...] Hon mötte först inte hans blick,
men till slut möttes deras ögon och de log [...] I
hans klarblå ögon tändes en glimt.

KP5/2009:46

Här ser vi tvåsamheten i form av ett samförstånd genom intensiv blickkontakt i tillägg till de
yttrade orden. I slutet av novellen beskrivs också tvåsamhet, då är det mellan
huvudpersonerna, och i kombination med evig lycka. Vi är de två som lever
lyckliga i alla våra dagar. Detta upprepas med små ändringar två gånger.

När texten positionerar Jen som ensam och förtvivlad i början av novellen, ställs det i kontrast
mot den tvåsamhet hon läser om i sin favoritbokserie, eftersom det bland annat är avsaknaden
av det som hon sörjer:

En storyline, **Storyline I**, som bygger på vår kulturs heteroromantiska diskurs abstraherad
från *Fortula* kan lyda:

Olycklig, ensam människa drömmer sig bort till sagovärld
möter idol i gränsland mellan saga och verklighet
uppskattning och ömsesidig bekräftelse av känslor utväxlas
symbol för evig lycka överlämnas
upplevelsen ger gaist, glädje och livsmod

Men som positioneringsanalysen ovan tydligt visar, kan man läsa djupare än så och istället
hålla fram det som hjälper Jen att komma igenom sin sorg, nämligen insikt och bekräftelse.
Det är starka element i en diskurs som är dominant i vår kultur, och då speciellt inom
ungdoms- och barnkulturen.

En storyline, **Storyline II**, med den utgångspunkten kan lyda:

Ensam människa gör sig själv olycklig och resignerar
har insikt i orsaken till sin sorg
förtvivlan och tårar leder till lösning på sin svåra situation
inser ömsesidigt beroende med människa från annan värld
insikten ger bekräftelse på eget värde
uppnår starkt självförtroende och framtidstro.

För att testa den mer djupliggande storylinen, nr II, kan man tänka kontrafaktiskt: Om Jen tvingats bort från läsningen och den självvalda ensamheten - och blivit tillsagd av en förälder att hon skulle ut och träffa kompisar istället – hade hon inte kommit till insikt om sin egen styrka (som först såg ut som en svaghet) och inte heller fått den bekräftelse på eget värde som hon får i novellen. Och därmed kan man tänka sig att hon fått en mindre solid självkänsla.

Bidrag till läsarens handlingsutrymme

Den tolkning av texten som mynnar ut i storyline nr II, ger ett tydligt budskap och bidrag till läsarens handlingsutrymme genom en bekräftelse att han är **mycket betydelsefull**.

Figurerna i böcker känner läsarnas energi. Vi lever i princip av den. Så länge som någon läser och älskar böckerna så lever vi. När det slutar så dör vi. Jag har känt din energi. Vi två har levt av varandra.

KP5/2009:46

Ett annat bidrag till handlingsutrymmet som analysen visar att texten är en handlingsanvisning som jag formulerar: **Känn din egen styrka**, det som ser ut som en **svaghet kan visa sig vara en styrka**.

En droppe blod

KP3/2009:43

Textbeskrivning. Vad handlar berättelsen om?

Den handlar om magiska upplevelser som Tom, novellens berättarjag, är med om när han går vilse i skogen under en utflykt med klassen. Tom är fast i skogen, och längtar bort därifrån. Han möter en besynnerlig flicka, Lily, som berättar att hon är död. Hon erbjuder Tom hjälp att komma hem i utbyte mot att han hjälper henne att bli levande igen genom att ge henne en droppe blod. Lily berättar också att den som hjälper henne med blod aldrig kan bli kär igen. Tom har stora kval med att ta ett val, eftersom han blivit blixtförälskad i Lily. Verklighet och dröm blandas om vartannat. Tom vaknar upp hos skolsyster, omgiven av klassen och med Lily mitt i gänget. När deras blickar möts, känner Tom att han trots allt fortfarande är kär.

Positioneringsanalys

Teman i texten

Utdrag från texten visar tre teman som dominerar i berättelsen:

Magi/övernaturligt

Träden stirrade [...]Runt mig regnade det, men på stenen jag satt på fanns inte en enda vattendroppe. [...] vitt ljus [...] hår [...]det lyste [...]Kring

henne stod ett ljus sken. [...]Hon var så magisk [...] droppe blod så blir jag levande [...]hur en dröm hör ihop med verkligheten.

Kärlek

i hela min kropp så bubblade det av det viktigaste ämnet på jorden; kärlek. [...]aldrig kunna bli kär [...]Jag var kär i Lily [...]aldrig skulle kunna bli kär. [...]Allra längst in i mitt hjärta kände jag det [...]fortfarande kär.

Död - liv

Jag är nämligen död. [...] droppe blod så blir jag levande [...]tänk om jag skulle dö! [...]En död människa som skulle återuppstå. [...]Hon var levande

KP3/2009:43

Positioneringsnivå 1: novellens personer och tema

I slutet av berättelsen befinner sig huvudpersonen, Tom, på ett oförklarligt vis hos skolsyster med klasskompisarna och läraren runt sig. Texten positionerar honom där som dels förvirrad:

Jag kunde inte riktigt fatta hur det här hängde ihop.

och dels full av känslor:

det enda jag tänkte på var att jag aldrig skulle kunna bli kär. [...] Allra längst in i mitt hjärta kände jag det, jag var fortfarande kär.

Lily, den magiska flickan Tom möter i skogen, positioneras i slutet av texten som en vanlig flicka som, genom att flörta med Tom, ger honom bekräftelse på att han - trots sitt offer av kärleken för att rädda Lily med en droppe blod - ändå kan bli kär (som vi såg i ovanstående utdrag).

mitt i trängseln omkring min säng stod Lily. Hon var levande. Hon lyste inte längre. Hon log mot mig. [...]Lily blinkade till mig [...]

När Tom **i början** av texten har tappat bort hela sin klass, och sin mobil positioneras han som ”inte glad”:

Det kändes som om jag aldrig skulle bli glad igen.

Texten skriver också fram honom som rädd. Här i början, på ett indirekt sätt:

jag ville bara därifrån. [...]Träden stirrade på mig. [...]Jag var fast, fast för alltid.

Tom positioneras också som passiv:

[...]Jag väntade och satte mig på en sten./Jag satt på stenen och bara väntade [...]

KP3/2009:43

Med de här tre exemplen sammantaget ger texten honom i tillägg en position som en som har gett upp, och som ser sin situation som hopplös.

När Lily träder in i berättelsen positionerar texten henne som vacker, magisk och vänlig:

[...] vit, vacker klänning[...]Hennes hår var otroligt ljusst och det lyste[...]Kring henne stode ett ljusst sken.[...]len röst.[...]Hon log.[...]Hon var så magisk, så vacker![...]sin lena och vackra röst. [...]

Vändpunkten i textens positioneringar av Tom sker när han väljer att hjälpa den besynnerliga flickan Lily, som dyker upp när han sitter på stenen och väntar på räddning. Lily, som i ett ljussken kommer fram ur skogen, är död och för att hon ska bli levande behöver hon en droppe blod av Tom. Trots att både hon och hennes förfrågan skrämmer vettet av honom:

[...] Jag vågade inte gå fram till henne [...]
-H-hur...v-visste...d-du... d-det...? Stammade jag fram.[...]jag var så rädd. [...]

och trots att det innebär en stor uppoffring, nämligen att aldrig kunna bli kär igen säger han -Okej då vilket ger honom en position som en mycket modig och osjälvisk person. Vi får veta att det är kärleken som gör att han tar det modiga beslutet, för strax innan vändpunkten får vi veta att han är bubblande kär i Lily

[...] i hela min kropp bubblade det av det viktigaste ämnet på jorden; kärlek. [...] Jag var kär i Lily [...]

Kärleken positioneras, med Toms modiga beslut, som något mycket viktigt. Genom att avstå från den kan han rädda Lily, så hon blir levande igen.

För Lilys del sker det en ändring, en vändpunkt för textens sätt att positionera henne, när hon presenterar förslaget hur de kan hjälpa varandra.

[...] om du hjälper mig med en grej [...] Hennes ögon blev stora, hon kändes plötsligt så elak.

Toms intryck av henne går alltså från magisk, vacker och vänlig till att hon känns elak.

Trots det väljer han att hjälpa henne, och positioneras därmed också som hjälpsam här i vändpunkten för Lilys positionering. Kanske hans val att ändå hjälpa beror på att Lily - när hon har berättat vilka konsekvenser det blir om han hjälper henne - såg sorgen ut i ansiktet vilket positionerar henne med medkänsla.

Storylines

Positioneringsnivå 3: hur textens personer positioneras gentemot kulturens framträdande diskurser eller underliggande berättelser

Olika delar i en storyline

Grundproblemet i En droppe blod är att Tom har gått vilse. Han är fast i skogen, isolerad från andra, och både klassen och mobilen är borttappade. Dessutom har han skadat sig och sina kläder. Längtar efter räddning – ger upp. Den magiska och besynnerliga flickan Lily som kommer fram ur skogen erbjuder en **lösning** på problemet. Lösningen är i form av en tjänst och en gentjänst som innebär ett stort personligt offer.

-Jag kan hjälpa dig hem igen. Men bara om du hjälper mig med en grej...[...]

- Jag är nämligen död, sa Lily långsamt. Om du ger mig en droppe blod så blir jag levande[...]

Men gentjänsten för att Lily ska hjälpa honom hem innebär ett problem. Lily förklarar:

-Fast problemet är bara det att personen jag får blodet av kommer aldrig att kunna bli kär igen.

Ordet bara bidrar till att positionera Lily som känslökall, eftersom det förringar betydelsen av kärlek. Men yttringen positionerar henne samtidigt positivt, som uppriktig, eftersom hon ändå berättar om konsekvenserna för den som hjälper henne. Här har vi i alla fall den stora **utmaningen**, den stora prövningen för Tom. Han väger för och emot hennes förslag.

Jag var kär i Lily, jag ville verkligen hjälpa henne. Fast om jag aldrig skulle kunna dela mina känslor med henne, så var det ingen idé.

Tom **klarar utmaningen**. Som visat i positioneringsanalysen ovanför väger omtanken om Lily, som han blivit blyxtförälskad i, tyngre än både sin egen rädsla och förmågan/möjligheten att bli kär igen. **Belöningen** för att han har klarat utmaningen - att sätta den han har kär i första rummet - får han när texten i slutet av novellen berättar att Tom trots allt *känner kärlek*, när han återser sin älskade Lily. Det ligger också nära till hands att tänka sig att Tom får ökat självförtroende av sin självuppoffring.

En storyline som bygger på en underliggande diskurs i vår kultur: Om det är värt något, måste man vara beredd att förlora något.

Storyline

Människa hamnar på avvägar, isolerad från de sina

längtar, ger upp, väntar på räddning

räddning erbjuds i utbyte mot stort personligt offer

återförenas med de sina

uppförfingen belönas

Novellen utgår också från en diskurs om den sanna kärleken, där någon annans välfärd sätts högre än sin egen. Kärleken övervinner allt. I det här tillfället övervinner den förutsägelsen att inte vara åtkomlig för Tom när han offerar sig för Lily. Jag ser det som berättelsens ”kött”, det vill säga, utfyllnad på berättelsens ”skelett”, storyline.

Handlingsanvisning/ budskap/ besked till läsaren

En berättelse som den här om att komma bort från ”de sina” är nog lätt att tänka sig in i för de flesta. Därför ligger det nära till hands att ett budskap till läsaren i den här texten kan vara att det är tillåtet att känna en total hopplöshet, vara rädd och ledsen, bli passiv och ge upp.

Ett annat budskap från texten kan vara att om man står inför ett svårt val är villig att offra något trots att det får stora personliga konsekvenser för att hjälpa någon annan, kan det i slutänden leda till något gott. Sagt lite annorlunda, ska du få något måste du ge något. Det kan vara en insikt som kan inge läsaren en förtröstan att vara behövd. Att ens insats betyder något mycket viktigt för någon annan.

6.2 Jämförelser mellan de analyserade novellerna

Arbetet har nu kommit till att se efter gemensamma drag i de analyserade novellerna för att eventuellt finna en gemensam storyline, som vi kan se som ett skelett för de narrativa texterna i Kamratposten. De två fantasynovellerna *En droppe blod* och *Fortula* har så pass mycket gemensamt att jag börjar med en jämförelse av dem, innan jag går vidare och drar in de övriga två.

Jämförelse mellan fantasynovellerna

En droppe blod - Fortula

Ett viktigt tema i *En droppe blod* är blandningen av magi, dröm och verklighet vilket placerar även denna novell i fantasygenren. Andra likheter med *Fortula* är att temat **kärlek och känslor ställs mot död**.

Tydliga likheter mellan texterna är också att huvudpersonerna är **isolerade** från andra människor, från sin gemenskap med andra. Orsaken till isolationen är till viss del lika eftersom båda är **fångade**. Skillnaden är att Tom i *En droppe blod* bokstavligt talat är fångad på grund av ett missöde.

Jag kämpade mig igenom trånga buskar och träd.
Grenar stack mig i ögonen. [...] Jag var fast, fast
för alltid.

KP3/2009:43

Medan Jen i *Fortula* (som vi såg i analysen i 6.1) är fångad i sin förtvivlan och olycklighet. Båda är mycket olyckliga och **förtvivlade** över sin situation, de **längtar bort** från den och båda **ger upp**. Jen lägger sig ner på sängen och låter tårarna strömma över boken. Tom sätter sig och väntar på räddning. Vi finner även **ömsesidighet** som en parallell i de båda novellerna. Som vi såg i *Fortula* berättar texten att sagofigurerna lever av läsarnas energi som de får när böckerna läses och älskas, samtidigt som Jen får energi tillbaka från sagofiguren Alex när hon läser böckerna. I *En droppe blod* behöver sagofiguren en droppe blod och en uppoffring av Tom att avstå från, för att han i gengäld ska få hjälp att komma hem. Det utgör hans stora utmaning i berättelsen vilket skiljer sig från *Fortula* i och med att Jen redan innan hon träffar sin hjälpare har fått utstå sin prövning. Som vi såg bestod den i hennes stora förtvivlan när hon läste böcker – trots att hon samtidigt älskade det. Och båda **finner de räddningen i en annan värld**, fantasyvärlden – något vi kan utgå från är känt och oproblemiskt för KP-läsaren. Räddningen i båda novellerna leder till att huvudpersonerna är i, eller uppsöker **gemenskap** med andra.

Förslag på gemensam storyline för *En droppe blod* och *Fortula*

I den här jämförelsen kan man se att novellerna i grunden har samma storyline och skillnaderna kan ses som variationer på den. Här är ett förslag:

förtvivlad människa

är fångad och isolerad från andra

längtar bort från sin hopplösa situation

ger upp

finner räddning (från annan värld) byggd på ömsesidighet

som leder till gemenskap med andra

Det här är ett mellansteg för att göra det lättare att "skala av ännu mer kött" från berättelserna för att finna fram till en samlande storyline för de fyra analyserade novellerna.

Jämförelse mellan alla de fyra novellerna

En droppe blod*, *Fortula*, *Min lilla förmögenhet* och *Habib: tre gånger guld

Gemensamma drag som går igen i de fyra novellerna är: längtan, olika typer av utmaning, uppgivenhet, egna resurser, ömsesidighet och gemenskap. De förekommer mer eller mindre påtagligt, och på lite olika sätt. Genomgående ser jag en skillnad på hur de här dragen framställs i fantasy-novellerna *En droppe blod* och *Fortula* på ena sidan och de två mer realistiska berättelserna *Min lilla förmögenhet* och *Habib: tre gånger guld* på andra sidan.

Längtan

För huvudpersonerna i alla de fyra novellerna spelar längtan efter någon eller något en mer eller mindre viktig roll. I *Habib* och *Min lilla förmögenhet* längtar huvudpersonerna efter världsliga saker som pizza respektive en egen tv. Medan det i fantasynovellerna handlar om längtan *bort* från sin svåra situation.

Utmaning

Som jag beskrivit i analyserna utsätts alla novellernas huvudpersoner för olika typer av utmaningar som de består. För *Habib* och hans kompis Alex del är det det förlöjligande bemötandet som tjejerna på skoltidningsredaktionen utsätter dem för. För *Christina* är huvudutmaningen att hon håller på att förlora sin egentjänade förmögenhet. Hennes problem med att öppna bankens dörrar kan också ses som en liten utmaning. I de två fantasynovellerna

är isolation från andra en viktig del av grundproblemet och därmed en del av utmaningen för huvudpersonerna att övervinna.

Uppgivenhet och att ge upp

Uppgivenhet och förtvivlan förekommer tydligt i fantasynovellerna, när Jen lägger sig på sängen och gråter och struntar i att hennes favoritbok förstörs av hennes tårar. Och när Tom tror han är fast för alltid, sätter sig på en sten och bara väntar. I de två andra novellerna förekommer också aspekten 'att ge upp', men på lite annorlunda sätt. Habib och hans kompis var nästan beredd att vända i dörren när de möts av redaktionstjernas spydigheter. Och I *Min lilla förmögenhet* handlar det om huvudpersonens val att *inte ge upp* - när hon börjat känna sig mer eller mindre som en idiot när hon i tio sekunder försöker öppna bankens dörrar åt fel håll.

Egna resurser

Egna resurser, främst i form av gott självförtroende finner vi i alla de fyra novellerna, fast på olika sätt. I "realism-novellerna" är det något huvudpersonerna *har*. Det visas genom Habibs motstånd mot redaktionstjernas tråkningar i sina tankar, och att inte lämna mötet. Hos Christina visas ett gott självförtroende genom sättet hon hanterar pinsamheten med bankdörrarna; och när hon säger emot, och sen är med och brottar ner rånaren. Hennes målmedvetenhet för att förverkliga sina mål är också en egen resurs. I fantasy-novellerna är gott självförtroende något huvudpersonerna *får* som ett resultat av den prövning de genomgår. Båda upplever de något magiskt som bidrar till att det består utfordringen de står inför. Det magiska bidraget fritar dem likafullt inte från nödvändigheten av egen insats och bruk av egna resurser för att de ska bestå prövningen och komma stärkta ur den. Det är inte gjort i ett trollslag. I början av de båda berättelserna saknar både Jen och Tom tro på egen förmåga.

Ömsesidighet

Aspekten ömsesidighet fyller en *livsavgörande funktion* i fantasy-novellerna.

Huvudpersonerna hjälper sina hjälpare. Den aspekten utgör också berättelsernas vändpunkt. I Fortula får vi veta att bokfigurerna dör om inte någon läser och älskar böckerna, och novellens huvudperson Jen skrivs fram som speciellt viktig för favoritbokseriens huvudfigur Alex. Det framkommer bland annat när han säger *Vi två har levt av varandra*. I den andra fantasynovellen spelar en droppe blod från huvudpersonen Tom en avgörande roll. Droppen är livsavgörande för den magiska personen Lily samtidigt som den gör det möjligt för henne att rädda Tom. Ömsesidighet är inte lika fundamentalt för figurerna i realism-

novellerna, men det är ändå en aspekt som är viktig för berättelserna. Både Christina och Habib har allianspartners. Det är på grund av att Christina och En kraftig man *samarbetar* spontant som de lyckas övermanna och brotta ner rånaren. I Habib-novellen handlar det om ömsesidighet mellan kompisar. I början av utdraget får vi veta att Alex har ställt upp och följt med Habib på alla möjliga påfund, och därför låter sig Habib lätt övertala att följa med på skoltidningsmöte.

Gemenskap

Båda fantasynovellerna har gemenskap som avslutning. Jen ser fram emot att *gå på fest*. Och Tom vaknar upp med *klassen runt sig*. Även i Habib-novellen är gemenskap avgörande: Habib och Alex är riktigt *bra kompisar* och ställer upp för varandra i vått och torrt. I tillägg önskar de tillträde i den gemenskap skoltidningsredaktionen erbjuder. I *Min lilla förmögenhet* framstår Christina som en solofigur, på linje med Pippi Långstrump. Där kan jag inte se någon direkt gemenskap annat än en perifer mamma och pappa, och att hon *tillsammans* med en annan bankkund brottar ner rånaren.

Gemensam storyline

Utifrån de beskrivna dragen som förekommer i novellerna föreslår jag denna storylinen som nu är ännu mer renskalad:

ung människa utsätts för prövning

krav om, och bruk av egna resurser

besestrar det onda

vilket bidrar till inre utveckling, växer sig större

Sammanfattning analysfas II, storylines

Nu har jag genom omfattande och mycket närgående analyser av fyra noveller synliggjort några underliggande kulturella berättelser, storylines. Den sista "sammanfattande storylinen" ska jag nu använda för att knyta ihop analysfas I med denna, analysfas II. Det gör jag i nästa, avslutande kapitel då jag ser på om vi kan se spår av denna i de andra analyserade KP-texterna.

7 SAMMANFATTNING OCH SLUTDISKUSSION

Detta projekt har tagit utgångspunkt i Kamratposten, en populärkulturell tidning för unga. De närgående språkliga analyserna jag har gjort visar på vilket sätt tidningen snackar till sina läsare, hur de därigenom positioneras och hur handlingsutrymmet utifrån de positionerna ser ut. Längs vägen, genom båda analysdelarna, har jag sammanfattat och diskuterat fynden. Här ska jag rekapitulera analysfynden och samla dem i en helhetsbild av KP-läsarens handlingsutrymme, som svar på projektets frågeställning.

7.1 Sammanfattning av analysfynd

Som analyserna i kapitel 5 visar **är kön vanligtvis inte tema** i reportage, artiklar och intervjuer i KP. När texterna berättar om jämnåriga och kändisar som håller på med aktiviteter som både är ovanliga och vanliga för respektive kön, gör de det utan att kommentera att det skulle vara något speciellt. Texterna som handlar om ovanliga aktiviteter – till exempel tjejerna som jagar eller den manliga extremskidåkaren som virkar – fungerar som förebilder som vidgar läsarens handlingsutrymme genom att visa en mångfald av aktiviteter som vanligtvis inte konnoteras till det aktuella kroppstecknet. Samtidigt är de texterna som handlar om aktiviteter som *vanligtvis* förknippas med respektive kön helt nödvändiga för att handlingsutrymmet som skrivs fram i KP ska vara trovärdigt, till exempel en kille som är hockeydomare och tejer som bakar. På så sätt förbises inte kulturens kön. De ovanliga aktiviteterna pressas inte på, de presenteras snarare som möjligheter. Sagt på ett annat sätt är KP med och gör aktiviteter mer könsneutrala genom att de inte görs explicit könade.

Däremot problematiseras kön i en hel del insändare, svar på insändare och redaktörtexter som jag visar exempel på i 5.1.4. Det är begränsningar av handlingsutrymmet som diskuteras - ibland häftigt - i de texterna, och läsaren erbjuds verktyg att vidga det med, till exempel i form av uppmuntran att stå på sig, konkreta upplysningar om rättigheter, alternativa tolkningar samt uppmaningar att trotsa kulturen och göra det man vill, trots sanktioner i form av till exempel att bli retad.

Känslor utgör en stor del av läsarens handlingsutrymme, eftersom olika typer av känslor förekommer, mer eller mindre starka, i de flesta av de analyserade texterna. I 5.3.1 har vi till

exempel sett en mångfald av variationer att känna, tänka och handla i olika känslomässiga situationer. Både svåra känslor som förnedring och kärlekssorg, och positiva känslor tas upp.

Även **handlingskraft** är ett viktigt inslag i KP. Jag vill påstå att det förekommer på olika sätt i alla de analyserade texterna. Genom direkta uppmaningar, men också genom beskrivna motgångar *och* sätt att komma sig vidare på. Det är situationer som läsaren troligen kan känna igen sig i. Vi finner exempel på detta dels i redaktörstexter (se t.ex. 5.3.2.), men också i alla de fyra novellerna (se 6.1). Reportagen om de unga och deras aktiviteter positionerar också läsaren med handlingskraft genom att han lätt kan sätta sig i den jämnåriges ställe.

Kändisar och andra vuxna berättar och problematiserar saker de upplever eller har upplevt - ofta i KP-läsarålder. Texten berättar om dessa erfarenheter utan ”sensationlystnad” (se till exempel 5.3.1 och 5.3.3), som annars är vanligt vid skrivelser om kändisar.

Läsartilltalet generellt är ickeauktoriärt, inte heller normativt. Det visas genom att texterna erbjuder läsaren ett brett spekter av möjligheter som positionerar läsaren som en person som är kompetent att ta egna beslut, göra egna val och som har kapacitet och handlingskraft att nå sina mål. I samsvar med det, är texternas överordnade positionering av KP som en lite äldre och mer erfaren vän. En vän som både visar empati vid svårigheter; bjuder på sig själv genom att berätta om egna erfarenheter, både goda och besvärliga; och ger råd, genom att berätta eller låta andra berätta om en mångfald av sätt att göra saker på. Detta kommer tydligast fram i texter som talar direkt till läsaren, som i redaktörstexter och svar på insändare. Läsaren positioneras på liknande sätt, men inte lika direkt även i andra texter, till exempel noveller och reportage.

7.1.1 Läsarens handlingsutrymme i KP

Positioner tillgängliga för läsaren

För analysfas II var målet att finna överordnade positioner som är tillgängliga för läsaren i KP-texterna generellt. Mitt tillvägagångssätt var (som jag beskrev i kapitel 6) att *först* analysera fram fyra novellers respektive storyline via noggranna analyser. Dessa storylines visade huvudpersonernas positioneringar, och genom en exponering av dem synliggjordes samtidigt positioner läsaren kan identifiera sig med. *I nästa steg* såg jag efter gemensamma drag, och skalade av ytterligare detaljer för att finna **en överordnad storyline** som var

ung(a) människor. De **prövningar** som texterna berättar att de utsätts för är begränsningar av handlingsutrymme genom att: bli retade; nekas spela hockey; en insikt som framställs som chockartad Jag satte i halsen när jag såg framsidan.

Egna resurser ”kramkillarna” tar i bruk är: mod att ifrågasätta tråkningarna som begränsar; prata med sin lärare; samt kampvilja att kämpa mot orättvisa. ”Hockeytjejen” tar också i bruk kampvilja när hon ifrågasätter orättvisan hon utsätts för och uppmanar till kamp och diskussion. Den egna resurs 15-åringen tar i bruk i ”pysselbokstexten” är reflektion och ett tydligt engagemang. **Det onda** i de här tre läsarinläggen består av Alla i vår klass som retas; en hockeyklubb som nekar deltagelse; Bratz-pysselboken som stereotyp kulturyttring. Ingen av texterna berättar uttryckligen om att det onda har besegrats. Däremot snackar både ”kram-texten” och ”hockey-texten” om strategier för att övervinna hindren (det onda). Det framkommer tydligt genom: bild på två kramande killar med pratbubblor SKA VI SKITA I VAD DOM ANDRA TYCKER? och JAJAMENSAN! och signatur *Den blivande ishockeyspelaren* att huvudpersonerna inte kommer att ge sig. Detta visar att de heller inte låter sig besegras. 15-åringen positioneras däremot som mer reflekterande i sitt engagemang mot den stereotypa kulturyttringen, hon har kommit till insikt i hur vi låter oss påverka. Det visar de slutledningar hon drar, till exempel Det är inte så konstigt att tjejer sminkar sig och använder string och bh i allt lägre åldrar. Där skrivs inte samma kampvilja fram som i de andra två läsarinläggen. Sammantaget tecknar texterna en bild av unga människor som genomgår prövningar, visar kampvilja och når insikt, och genom det ”växer sig större”. Även läsarinläggen ser alltså ut att innehålla de positioner från novellernas överordnade storyline. Och på samma sätt som i reportagetexterna görs de tillgängliga för läsaren, genom att huvudpersonerna är i samma ålder som honom.

Den överordnade storylinen går inte lika tydligt igen i de resterande texterna: **redaktör-texterna; tematexterna** Det är slut; **intervjutexten** Ola möter E.M.D; Virka mössan... i mitt material. Det är en variation av motgångar huvudpersonerna utsätts för, som vi har sett i analyserna i kapitel 5. Allt från en taskig musiklärare till upplevelse av förnedring, kärlekssorg eller rädsla för att bli retad. Motgång finns i alla texterna, men varje motgång besegras inte. Till exempel får vi inte veta hur eller om Erik i E.M.D. kommer över den förnedrande känslan att inte bli tagen på allvar. Att Erik ändå pratar om det svåra, och senare i texten om att kissa i sängen, visar ändå prov på mod – en egen resurs - som tas i

bruk. Man växer sig större om man vågar prata om problem. I redaktörtexten 'Jag borde ha vågat' kommer inte textens huvudperson KP-Ola över sin motgång han upplevde som barn. Han ger upp dansen av rädsla för att bli retad. Istället är det visioner om hur *coolt* det kunde ha vart om han hade fortsatt. Visioner som serveras som möjligheter för läsaren. Huvudpersonerna är för övrigt inte alltid i KP-läsarålder. Extremskidåkaren är vuxen, och popbands-medlemmarna likaså. Men de sistnämnda delar bland annat med sig av erfarenheter gjorda i ung ålder, vilket också redaktörtexterna gör som jag var inne på. Så även om inte varje motgång får sin lösning, så är den inom räckhåll för läsaren, i form av till exempel visioner hur det kunde ha blivit om... De olika elementen av den överordnade storylinen finns därmed på ett eller annat sätt i de olika texterna.

Svar på frågeställningen

Efter återkopplingen till texterna från analysfas I i förra stycke kan jag konkludera med att den överordnade storylinen från de narrativa texterna kan sägas vara gällande för hela KP i stort. Sammantaget har mina analyser visat att KP erbjuder en annan slags arena än de gängse i vår könade barn- och ungdomskultur. Utifrån de positioner läsarna får tillgång till genom texterna framtonar ett vidsträckt handlingsutrymme, med många förslag til handlingar och förhållningsätt. Det inbjuder också till reflektion och alternativa sätt att tänka och känna. Ibland finns där också uppmaningar till diskussion och reaktion på orättvisor. Läsaren positioneras också med handlingskraft, vilket gör de olika alternativen ”görbara”.

Detta vidsträckta handlingsutrymme erbjuds alla KP:s läsare, oavsett kroppstecken, genom att texterna visar fram och föreslår olika slags handlingar och känslor oberoende av om läsaren är tjej eller kille. Läsaren skrivs fram som ungdom, utan tydliga gränsmarkörer mellan könen. Genom detaljanlysena visar undersökningen att texterna tilltalar sina läsare på ett mycket öppet vis.

Avsaknaden av annonser och sensationsjournalistik ökar läsartilltalets trovärdighet, och gör att läsaren i högre grad kan lita på det som står i tidningen, jämfört med om det redaktionella materialet hade blandats med annonser.

7.2 Kamratpostens positionering i samhället

För att lyfta detta projekt ännu ett hack, vill jag se på vad analysfynden kan säga om KP:s positionering i samhället. Tre förhållanden vill jag lyfta fram för att visa att Kamratposten kan ses som en motmakt mot en, som jag ser det, strikt könad dominerande diskurs inom ungdomskulturen. Först och främst skiljer den sig genom den ickekomersiella framtoningen och att de inte har annonser. Därnest sticker den sig ut genom en total avsaknad av det som kan kallas sensationsjournalistik. Den tredje aspekten, som varit fokus för detta projekt, är det öppna tilltalet som inte sorterar läsaren utifrån kön.

7.2.1 Frikönad arena

Analysfynden har visat att texterna positionerar KP-läsaren med ett mångfaldigt handlingsutrymme, som långt på väg framstår som ett 'frikönat rum'. Begreppet 'frikjønne', introducerades av könsforskare Anne Lorentzen (2000, kap 8.6). Hon relaterar till verbet att frikänna och föreslår att man kan använda att friköna som en parallell. Alltså att slippa förutfattade antaganden som behåftar en för att man bär några specifika könstecken på sin kropp (Lorentzen 2009)²⁷. På denna frikönade arenan, som KP-läsaren bjuds in till på ett mycket öppet sätt, (i motsättning till ett 'könsstrukturerande' tilltal), erbjuds han en mångfald av praxisar och positioner. För en ung person som läser KP var tredje vecka i tre, fyra år kan man tänka sig att det kan fungera som en reell motdiskurs i 'samhällets långa samtal' (se 3.1.1 och 3.2.1) om vad en ung tjej eller kille kan vara och göra.

Scheuer (1998, s 72) uttrycker det så att tjejer och killar, kvinnor och män traditionellt både tillskrivs och åberopar sig olika personlighetsdrag – de feminina och de maskulina. Vilket bland annat ger sig utslag i att kvinnor och män har olika möjlighet att uttrycka sig i enlighet med den gällande diskursen vid till exempel en jobbintervju (1998). Genom de diskursiva praxisarna vi tillägnar oss placerar vi oss också ofta själva i bås, vilket begränsar vårt handlingsutrymme till trots för den formella jämlikhet vi till stor del har uppnått i de nordiska länderna.

Samtidigt som Kamratposten, genom de karaktäristiker detta arbete synliggör, kan ses som en motdiskurs inom ungdomskulturen, är KP:s framtoning också i samsvar med officiell politik i

²⁷ Lorentzen, A., 2009 personlig kommunikation

både Sverige och Norge när det gäller jämlikhet. Till exempel att det är samhällets jämlikhetsnorm som ska råda i förskolan.

7.3 Projektets användbarhet och vägen vidare

Min förhoppning är att det här projektet – genom att synliggöra att det går att snacka likvärdigt till killar och tjejer – kan bidra till ökad jämlikhet. Som jag skrev i inledningen ser jag tydliga paralleller mellan KP:s sätt att snacka med sina läsare, och förskolans och skolans *ambitioner* att prata likvärdigt med flickor och pojkar. I den offentliga debatten framställs nu pojkarna som förlorare i skolan (Ødegård, 2011), och man frågar sig orsaken till det. Fred Johan Ødegård som är redaktör för pappamagasinet FAR OG BARN uppmanar bland annat till att vi ska omvärdera skolans arbetssätt och belöningskriterier. Det föregår, enligt honom, mindre klassrumsundervisning och mer projekt och grupparbete än tidigare. Dessutom belönas ett ”ordnat uppförande” som att (sitta fint, räcka upp handen och snacka lågt) framför att ”fremelske utfordringer og konkurransementalitet” säger Ødegård, och menar att de här momenten gynnar tjejer framför killar.

Det är möjligt att Ødegårds observationer stämmer, och här ser jag en kärna till problemet med att pojkar halkar efter i skolan - man *glömmer* att se på kanske det mest grundläggande: Språkandet i interaktionen med de yngsta. Som jag skrev i inledningen i 1, 1.2 och 1.4 har man sett i underökningar som är gjorda att förskolepersonal snackar på olika sätt med tjejer respektive killar (Borggren, 2009; Løvbrøtte, 2010; SOU, 2006, ss 62–64; Svaleryd, 2004, s 29).

Genom att framhålla ett gott exempel på att det faktiskt går att snacka likvärdigt, kan den här studien vara med att utfordra rådande diskurser genom att – som Sjursen avslutar sin avhandling – skapa lite förvirring och obehag genom att utfordra rådande diskurser om vad kvinnor ska vara och göra (Sjursen, 2011, s 103). Och jag lägger till: vad tjejer och killar kan vara och göra. Det är omöjligt att förbise kulturens kön, också för KP, men det går att skapa medvetande runt det för att, om man vill, bidra till förbättring.

Referenslista

- Andenæs, E. (1995a). Språklig konstituering av sosial identitet: Hvor i all verden ble det av mamma? *Konstituering av kjønn fra antikken til moderne tid* (ss 150-164). Presenterad vid Rapport fra avslutningskonferanse for Forskningsprogram for grunnleggende humanistisk kvinneforskning, 9.-10. mai 1994, Oslo: Norges forskningsråd.
- Andenæs, E. (1995b). Høner og egg (eller omvendt): Tre teorier om kjønn og kommunikasjon. *Nordlyd: Tromsø university working papers on language & linguistics.*, (23), 85-100.
- Andenæs, E. (1998a). *Posisjon(ering)er i tekst. En analysemodell - og den teoretiske bakgrunnen for den*. Presenterad vid Skrive-PUFF, Institutt for språk- og kommunikasjonsstudier, NTNU, Trondheim.
- Andenæs, E. (1998b). "Svimlende betydningsfull - hvis du bare tør." Om diskursive rekonstruksjoner av mannlighet og faderskap. I I. L. Pedersen & J. Scheuer (Reds), *Sprog, køn - og kommunikation: rapport fra 3. Nordiske Konference om Sprog og Køn, København, 11.-13. oktober 1997* (ss 35-44). Presenterad vid 3. Nordiske Konference om Sprog og Køn, København: C.A. Reitzels Forl.
- Andenæs, E. (2005). En virkelig far fra første stund" - diskursive (re)konstruksjoner av mannlighet og faderskap. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, (2), 23-40.
- Andenæs, E. (2007). Snakk om kjønn og etnisitet: Teoretiske utgangspunkt og analytiske grep. *Språk och kön i nutida och historisk perspektiv*. (ss 275-286). Presenterad vid Den sjätte nordiska konferensen om språk och kön, Uppsala 6-7 oktober 2006, Uppsala: Institutionen för nordiska språk.
- Andresen, R. (1995). *Kjønn og kultur: en studie av voksnes deltagelse i barns kjønns sosialisering på grunnlag av et observasjonsmateriale fra norske barnehager*. Høgskolen i Finnmark, Alta.
- Bakhtin, M. M. (2005). *Spørsmålet om talegenrane*. (R. Slaattelid, Övers). Oslo: Pensumtjeneste.
- Barker, C. (2004). *The Sage dictionary of cultural studies*. London: Sage Publications.
- Bolsø, A. (2002). *Power in the Erotic : Feminism and Lesbian Practice* (Doktorsavhandling). Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim. Hämtad från <http://ntnu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:125049>
- Borggren, I. (2009). Modiga flickor, ömsinta pojkar - DN.SE. *Dagens Nyheter*. Stockholm. Hämtad från <http://www.dn.se/insidan/insidan-hem/modiga-flickor-omsinta-pojkar>
- Bromseth, J. C. H. (2006). *Genre trouble and the body that mattered : Negotiations of gender, sexuality and identity in a Scandinavian mailing list community for lesbian and bisexual women* (Doktorsavhandling). Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim. Hämtad från <http://ntnu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:122317>

- Davies, B., & Harré, R. (1990). Positioning: The Discursive Production of Selves. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 20(1), 43-63.
- Day, D. (1998). Being ascribed, and resisting, membership of an ethnic group. I C. Antaki & S. Widdicombe (Reds), *Identities in talk* (ss 151-170). London: Sage.
- Diseth, T. H. (2008). Barn født med uklare kjønnskaraktistika. *Tidsskrift for Den norske legeforening*, 128(5), 576-580.
- etnisk grupp. (2011). *Nationalencyklopedin.se*. Hämtad från <http://www.ne.se/etnisk-grupp>
- Gens, I. (1998). *Från vaggan till identitet : hur flickor blir kvinnor och pojkar blir män*. Jönköping: Seminarium.
- Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. Garden City, N.Y.: Doubleday.
- Goodwin, M. H. (1980). Directive-responsive speech sequences in girls' and boys' task activities. I S. McConnell-Ginet, N. Furman, & R. Borker (Reds), *Women and language in literature and society* (ss 157-173). New York: Praeger.
- Gulbrandsen, L. M. (1994). Blant hester og gorillaer i skolegården: Utvikling i en kjønnnet kultur. *Nytt om kvinneforskning*, (3).
- Haavind, H. (2006). Den nye Norah. *Samtiden*, (4), 52-62.
- Harré, R., & Langenhove, L. van. (1999). *Positioning theory: moral contexts of intentional action*. Oxford: Blackwell.
- jämlikhet. (2011). *Nationalencyklopedin.se*. Hämtad från <http://www.ne.se/j%C3%A4mlikhet>
- Kahlin, L. (2008). *Sociala kategoriseringar i samspel: Hur kön, etnicitet och generation konstitueras i ungdomars samtal* (Doktorsavhandling). Stockholms universitet, Stockholm.
- Kalleberg, R. (1997). Kritisk teori. (O. Korsnes, H. Andersen, & T. Brante, Reds) *Sosiologisk leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget. Hämtad från http://www.nb.no/utlevering/contentview.jsf?urn=URN:NBN:no-nb_digibok_2008122200028#&struct=DIV166
- Levin, M., & Rolfsen, M. (2004). *Arbeid i team: Læring og utvikling i team*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Lindgren, A. (1945). *Pippi Långstrump*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Linell, P. (1998). *Approaching dialogue: talk, interaction and contexts in dialogical perspective*. Amsterdam: John Benjamins.
- Linell, P. (2006). Bara prat? : Om socialkonstruktivismen som vanställande och vanställd. I M. Kylhammar & J.-F. Battail (Reds), *Det vanställda ordet*. Stockholm: Carlssons.
- Linell, P. (2009). *Rethinking language, mind, and world dialogically: interactional and contextual theories of human sense-making*. Charlotte, N.C.: Information Age Publ.

- Lorentzen, A. H. (2000). *Kjønnnet eller frikjønnet? Rock som diskursiv praksis* (Hovedfagsoppgave i sosiologi). Universitetet i Bergen, Bergen. Hämtad från <http://www.ub.uib.no/elpub/2000/h/710001/>
- Løvbrøtte, K. (2010, Våren). *Hvordan kommuniserer personalet i barnehagen med gutter og jenter? Og hva sier barna om sin opplevelse av kjønn?* Høgskolen i Vestfold, Vestfold. Hämtad från http://idtjeneste.nb.no/URN:NBN:no-bibsys_brage_14518
- Moissinac, L. (2007). "Mr. Lanoe hit on my mom": Reestablishment of believability insequential "small stories" by adolescent boys. I M. Bamberg, A. De Fina, & D. Schiffrin (Reds), *Selves and Identities in Narrative and Discourse* (ss 229-252). Amsterdam: John Benjamins. Hämtad från <http://site.ebrary.com/lib/ntnu/docDetail.action?docID=10217822>
- Ochs, E. (1992). Indexing Gender. I A. Duranti & C. Goodwin (Reds), *Rethinking context: language as an interactive phenomenon* (ss 335-357). Cambridge: Cambridge University Press.
- populärkultur. (2011). *Nationalencyklopedin.se*. Hämtad från <http://www.ne.se/popul%C3%A4rkultur>
- Potter, J. (1996). *Representing reality: discourse, rhetoric and social construction*. London: Sage.
- Rommetveit, R. (1974). *On message structure: a framework for the study of language and communication*. London: Wiley.
- Sarroma, S. (2010). En skikkelig pike - representasjoner av ung kvinnelighet i Det Nye i 1958. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 2010(1).
- Scheuer, J. (1998). *Den umulige samtale - sprog, køn og magt i jobsamtaler*. Köpenhamn: Akademisk Forlag.
- Schück, K. (2009, April 7).
- Siivonen, J. (1998). Constructing Femininity in Newspaper Portraits - The Cases of Anna and Frida. I I. L. Pedersen & J. Scheuer (Reds), *Sprog, køn - og kommunikation: rapport fra 3. Nordiske Konference om Sprog og Køn, København, 11.-13. oktober 1997* (ss 229-248). Presenterad vid 3. Nordiske Konference om Sprog og Køn, C.A. Reitzels Forl.
- Siivonen, J. (1999). *Stor Anna, Liten Anna och tio andra personportrett. Om innehållsliga och språkliga mönster i en mediegenres kvinnobeskrivningar* (Licentiatavhandling). Helsingfors universitet.
- Siivonen, J. (2007). *Personportrettet som tidningsgenre : En närläsningsstudie med fokus på innehållsliga teman, berättarkonventioner och kön* (Doktorsavhandling). Helsingfors universitet.
- Sjursen, L. R. H. (2011). *Å vere og gjere kvinne: Ein diskursanalyse av KK-tekstar om arbeid, omsorg og kjærleik* (Masteroppgave). Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.

- SOU. (2006). *Jämställdhet i förskolan - om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete* (Slutbetänkande No. SOU 2006:75). Hämtad från <http://www.regeringen.se/content/1/c6/06/72/88/1a5ba502.pdf>
- Svaleryd, K. (2004). *Likeverd: en tanke- og handlingsbok for likestillingsarbeid med barn og unge*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Svare, H. (2009). *Menn i pleie og omsorg: brødre i hvitt*. Oslo: Universitetsforl.
- Svennevig, J. (2001). *Språklig samhandling - en innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Søndergaard, D. M. (1994). Køn i formidlingsproce mellom kultur og individ. Nogle analytiske greb. *Psyke & Logos*, (15), 47-68.
- Søndergaard, D. M. (1996). *Tegnet på kroppen: køn: koder og konstruktioner blandt unge voksne i Akademia*. København: Museum Tusulanums Forlag.
- Søndergaard, D. M. (2002). Poststructuralist approaches to empirical analysis. *Qualitative Studies in Education*, 15(2), 187-204.
- Sørensen, K. B. (2003). *Blader til besvær? En studie av jenters lesepraksis* (Hovedfagsoppgave i sosiologi). Universitetet i Bergen, Bergen.
- Sørensen, S. Ø. (2005). *Girlpower = maskulinitetskrise? :kulturanalyse av forhandlinger om maskulinitet i jentebilder* (Mastergradsoppgave i tverrfaglige kulturstudier). Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Taksdal, A., & Widerberg, K. (1992). Kitt og dynamitt i samfunnsvitenskapenes kjønn. I A. Taksdal & A. Widerberg (Reds), *Forståelser av kjønn*. Oslo: Ad notam Gyldendal. Hämtad från http://www.nb.no/utlevering/contentview.jsf?&urn=URN:NBN:no-nb_digibok_2007110504034
- Talbot, M. (1992). The construction of gender in a teenage magazine. I N. Fairclough (Red), *Critical Language Awareness* (ss 174-199). Longman: Longman Publishing.
- Talbot, M. (1995). A Synthetic Sisterhood: False Friends in a Teenage Magazine. I K. Hall, M. Bucholtz, & M. Talbot (Reds), *Gender Articulated, Language and the Socially Constructed Self* (ss 143-165). New York: Routledge.
- Vagle, W., Sandvik, M., & Svennevig, J. (1993). *Tekst og kontekst: en innføring i tekstlingvistikk og pragmatikk*. Skriftserie (Vol. 73). Bergen: Fagbokforlaget.
- Vatn, G. Å. (1998). *Forståingsrom og relieff: forhandling om mening i arbeidsbeskrivelser* (Doktorsavhandling). Det historisk-filosofiske fakultet, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Wetterberg, T. (2002). *Vill man ha jämställdhet?* (Slutrapport). Regeringskansliet, Sverige. Hämtad från <http://www.regeringen.se/content/1/c4/17/53/210f7608.pdf>
- Ødegård, F. J. (2011, November 4). Har vi gjort guttene til skoletapere? | ABC Nyheter. *ABCNYHETER*. Hämtad från

<http://www.abcnyheter.no/meninger/borger/2011/11/04/har-vi-gjort-guttene-til-skoletapere>

Østrem, S., Bjar, H., Føsker, L. R., Hogsnes, H. D., Jansen, T. T., Nordtømme, S., & Tholin, K. R. (2009). *Alle teller mer. En evaluering av hvordan Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver blir innført, brukt og erfart* (Utført på oppdrag av Kunnskapsdepartementet No. Rapport 1/2009) (s no). Tønsberg, Høgskolen i Vestfold. Hämtad från http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/rapporter_planer/rapporter/2009/evaluering-av-rammeplan-for-barnehagens-.html?id=550637

Personlig kommunikation

Andenæs, E., 2011. Andenæs under arbeid: Positioner og praksis.

Gomard, K. (2008a). *Pigefri zone? Diskurser i Drengebladet 1930-1936*. Artikel skickad med e-post okt. 2008, .

Gomard, K. (2008b). *En riktig Dreng. Diskurser i det danske magasin Drengebladet 1930-36*. Den 7. Nordiske Konference om Sprog og Køn 24.-25. oktober 2008, Københavns Universitet.

Lorentzen, A.H., 2009.10.17. e-post till Andenæs, E. om "å frikjønne".

Schück, K., 2009.intervju 7. april 2009. KP-redaktionen. Stockholm

Bilagor

Kropp & Knopp

ILLUSTRATION:
GUNILLA KVARNSTRÖM

Har du frågor? Skriv till: "Kropp", KP, 105 44 Stockholm.
Mejla: kropp@KPwebben.se.

Retade för kramar

Tja Annica och Daniel! Vi är två killar på 12 år som har ett problem. Alla i vår klass kallar oss för "bögar" för att vi kramas ibland. Men alla tjejerna får kramas hur mycket de vill utan att bli kallade "lebbar". Är det bara tjejer som får kramas i den här världen?! Vi har försökt prata med vår lärare, men han bara skrattar bort det. Vad ska vi göra?

We hate them

Daniel svarar: Nej, det är inte bara tjejer som får kramas i den här världen. Om två personer vill kramas så får de göra det. Så är det bara! Som jag förstår det så är ni inte kära i varandra, utan två kompisar som gillar att kramas – och så råkar ni vara killar.

Det är förstås jobbigt för er att bli retade av de andra i klassen. Jag tycker att er lärare sköter sig dåligt, han borde inte skratta bort problemet. Man ska slippa att bli kallad sådant man inte vill bli kallad.

Dessutom anar jag att de andra i klassen använder orden "bög" och "lebb" på ett negativt sätt. Alltså som om det vore fel med kärlek mellan två killar eller två tjejer. Men det är så klart inte fel!

Eftersom er lärare inte lyssnar på er ska ni prata med någon annan på skolan. Det är rektorn som är chef, så prata med henne eller honom.

Ingen ska reta er för att ni kramas, ni har faktiskt rätt att slippa det. Det står till och med i lagen. Stå på er! ■

SKA VI SKITA I
VAD DOM ANDRA
TYCKER?

JAJAMENSAN!

"Alla i klassen
kallar oss för **bögar**."

Intresserad av sex

Hejsan Kropp & Knopp. Jag är en vanlig tuff tjej på snart 11 år. Jag undrar om det är vanligt att vara intresserad av sex och samlag i min ålder? På temat i skolan forskade jag lite om snoppen och snippan. Efter det blev jag retad, men jag har bara blivit mer och mer intresserad. Därför är jag orolig att jag är onormal. Är jag det?

Sex and the city-intresserad

Annica svarar: Det är inte det minsta konstigt eller onormalt att vara intresserad av sex och av hur kroppen utvecklas i din ålder.

Just i puberteten sker stora förändringar, både med vår kropp och våra tankar och känslor. Att du söker kunskap och vill lära dig saker om detta låter både sunt och vettigt.

Många tycker att det är pinsamt och jobbigt att prata om sex. Att du blev retad för din nyfikenhet är ett exempel på detta. Men du ska veta att många, många tänker och känner som du, annars hade Kropp & Knopp inte funnits.

När man är 11 år är det mycket som fortfarande är okänt och naturligtvis spännande. Kanske vill du veta mer för att vara bra förberedd och känna dig säker. Eller så vill du bara fantisera om hur det kommer att bli när du är lite äldre. Allt detta är helt normalt och till och med nyttigt.

Ola najsar

Roliga saker att göra om tv:n gått sönder:

1 Spela Pengis

Vänd på tidningen och spela världens roligaste mynt-spel. Vi på KP har hittat på det själva och spelat hela tiden. KP-Lukas är bäst. Jag är typ femte bäst.

2 Skriva noveller

I det här numret av KP presenterar vi vinnarna i novelltävlingen om kärlek. Läs mer på sidorna 42–46.

Men även om den tävlingen är slut kommer vi fortsätta ha med era noveller i KP. Så skriv på! Om vad du vill! Skicka till: novell@KPwebben.se.

3 Knepa och Knåpa

Jag älskar rebusar, korsord och knepiga utmaningar. Tidningen Knep & Knåp Kids finns ute i affärerna nu. Den är kanon, med precis lagom svåra klurigheter att pyssla med.

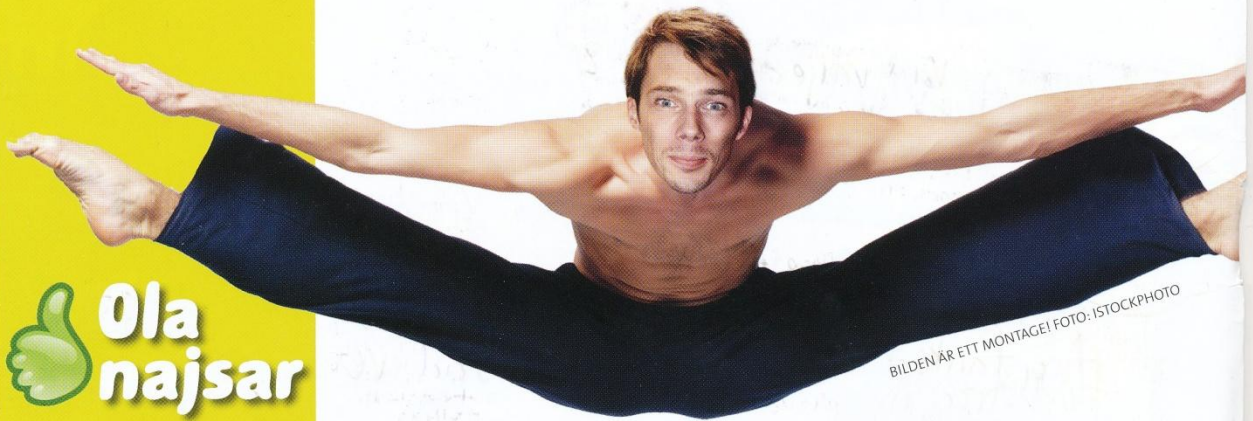

Ur Knep & Knåp Kids.

4 Läs KP

Läs KP jättenoga och se om du kan hitta några fel. Gör du det kan du mejla till mig och berätta att jag är en klant. Fast jag tror inte du kan hitta några fel. Eller kan du?

För varje fel ni hittar i den här tidningen lovar jag att säga förlåt på mina bara knän i KPtv på KPwebben.

BILDEN ÄR ETT MONTAGE! FOTO: ISTOCKPHOTO

”Jag borde ha vågat”

När jag gick i skolan var det två saker som var tontigare än allt annat om man var kille. Det första var syslöjd och det andra var att dansa. Problemet för mig var att jag gillade både syslöjd och dans. Men det vågade jag aldrig riktigt stå för. Då hade jag ju varit typ den tontigaste av alla tontiga. Men min mamma, som visste att jag älskade att dansa, tog med mig för att gå på jazzdans.

Jag trodde jag skulle dö när jag kom in i salen. Det var BARA tjejer där. Jag gick aldrig tillbaka. Det är nästan det jag ångrar mest av allt i hela livet. Hade jag bara vågat stanna hade jag kanske blivit världens bästa dansare (man vet aldrig) och det hade ju varit hur coolt som helst.

Om Let's dance hade gått på tv när jag var ung och jag hade fått se världens starkaste man dansa

hade mitt liv kanske sett annorlunda ut i dag. Nu är det ju hur tufft som helst att dansa, även för killar. Och om två av världens ballaste skidåkare hade virkat när jag var ung skulle jag nog vågat välja syslöjd oftare.

Läs om de virkande skidfantomerna Sverre och Kaj på sidan 39. De och Magnus Samuelsson (världens starkaste i *Let's dance*) är mina hjältar just nu.

Ola Lindholm
Chefredaktör på KP

Skriv till mig med idéer om KP!

ola@KPwebben.se

Vill du ringa eller skriva till oss?

Prenumerera? Se sidan 51!

Virka mössan som är både **Cool & varm**

Skidproffset och super-virkaren Sverre Liliequist gör mössor av märket Kask. Världens snyggaste, tycker många. Här ger han sina bästa tips.

TEXT: OSKAR EKMAN
FOTO: MATTIAS FREDRIKSSON

Extremåkning – eller freeride – går ut på att åka snyggt och göra trick på skidor. Utanför pisten ska det vara, och helst i lössnö.

Sverre Liliequist är en av världens bästa extremåkare. Tillsammans med kompisen Kaj Zackrisson åker han jorden runt och tävlar. Men nästan all ledig tid går åt till att – virka mössor!

– Det är skönt att göra dem själv, säger Sverre. Man väljer färg, form och mönster precis som man vill. Och så är det kul att veta att den bara finns i ett enda exemplar!

Men från början gillade han egentligen inte att virka.

– Jag ville bara ha en fet mössa och hittade ingen att köpa.

Det var under ett jullov för många år sedan. Sverres mamma fick hjälpa till och visa tekniken.

– Första mössan jag virkade var en häng-basker.

Jag lyssnade mycket på Bob Marley och annan reggae, och såg deras schysta hattar. Något sådant ville jag också ha.

Julen efter gjorde Sverre en ny mössa, och snart hängde skidkompisarna på.

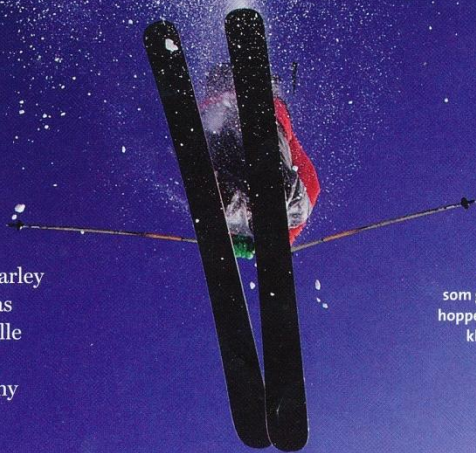
– Vi virkade massor. Ofta gav vi bort dem i present till folk som vi träffade när vi åkte skidor.

Men fler och fler ville ha mössorna, så tillsammans med Kaj startade Sverre det lilla märket Kask.

Numera säljs mössorna över hela världen och killarna hinner inte göra alla själva. Men de virkar fortfarande hela tiden för att komma på nya modeller och mönster.

– Det bästa är att man kan fuska lite. Man kan missa någon maska och det kan bli lite snett, utan att det gör något. Mössan blir bara mer personlig! ■

Jo, det är Sverre som gör det grymma hoppet från en bergsklippa i skidorten Zell am Ziller i Österrike.

Så virkar du en egen "KASK"

Sverres bästa virk-tips finns på KPwebben.se. Där kan du också vinna den snygga mössan som han har på sig.

FOTO: INGELA REIMER

"Det gör inget om det blir lite snett"

FOTO: RENÉE WILLESTAD

E.M.D. ska snart göra debut i Melodifestivalen. Därför tyckte jag (KP-Ola) att det var hög tid att smasha in ett par hårda frågor till killarna. Och ge dem ett ordentligt läxförhör!

Vem sjunger bäst av er?

- Det gör jag! ropar Erik direkt.
- Nej, det gör jag, svarar Mattias lite lugnare.

Danny skrattar och säger att det gör nog alla tre.

– Vi har väldigt olika röster som passar bra ihop, säger han.

Helt plötsligt börjar de tjafsas om vem som sjunger på vilket sätt och Erik börjar prata som apan Totte (känd från *Zillah & Totte*). Det blir kaos. Bästa att avbryta med en fråga innan det spårar ur helt.

Kan E.M.D. betyda något mer än era förnamn?

– Vi fick ett mejl från en sjuksköterska om att det betyder hjärt-stillestånd eller något liknande. Och att det är det vi ger tjejerna, berättar alla tre i munnen på varandra och skrattar.

Vem är pinsammast av er?

– Danny tog fel på pianisten och trummisen i Bo Kaspers Orkester när han pratade med dem på *Grammisgalan*. Det var ju pinsamt förstås, berättar Mattias.

– Men jag tycker att man känner sig mindre pinsam när man blir äldre och får bättre självförtroende, säger Erik.

Vem är populärast av er?

Alla är överens om att det går upp och ner. Danny har syns mycket och fått många egna fans. Men nu har Erik varit med i *Körslaget* och blivit mer populär.

– Det beror nog på vem som syns mest för tillfället, säger Danny.

– Själva är jag som en förkolnad liten kolbit som ligger under grillen, skrattar Mattias, som syns minst i tidningar och tv det senaste året.

Är "Snygg-Erik" verkligen så snygg? (Fråga till Danny och Mattias.)

– Jag tittade på några bilder häromdagen och tänkte att han verkligen är supersnygg, säger Mattias.

Erik blir allvarlig på en gång och säger att han tycker det är förnedrande att bli kallad för Snygg-Erik överallt.

– Det blir ju som ett skämt till slut.

Man känner sig inte tagen på allvar. Jag är nöjd med hur jag ser ut, men det är kanske det minst viktiga för mig.

Danny, vad är Saucedo för efternamn egentligen?

– Det betyder padda... Nej, jag bara skojar. Namnet är bolivianskt och kan typ översättas med "Pilda!". Alltså pil, som i trädet.

Vad drömde ni om när ni var 11 år?

– Jag drömde om tjejer och om att bli busschaufför, säger Erik.

– Jag ville bara bli lokförare, säger Mattias.

– Och jag ville bli inlines-proffs, säger Danny.

Ni ska vara med i Melodifestivalen.

Sjung lite på låten, jag vill vara den första som hör den!

Killarna blir nervösa och tittar sig runt efter bandspelare. Skulle jag spela in sången och spela upp den någonstans skulle de genast bli diskade.

– Äh, säger Erik, för KP kan vi väl göra det!?

Och så börjar de vissla låten.

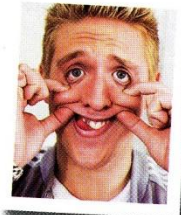
(Utan att de märker något spelar jag in på min osynliga bandspelare och för sedan över låten till min skrubbe på KPwebben.)

Vem tror ni vinner Melodifestivalen?

Ni får bara välja en artist!

– BWO, säger Erik snabbt.

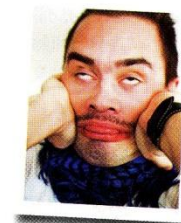
Sedan enas killarna om Lili & Susie.

Danny,

Mattias

och Erik.

E.M.D...

... består av de tidigare Idol-deltagarna Erik Segerstedt, Mattias Andréasson och Danny Saucedo.

... släppte sitt debutalbum i maj förra året.

... vann en Grammis för Årets låt (*Jennie let me love you*) tidigare i år.

(Fast jag misstänker att de skojar... De verkar tro stenhårt på sig själva.)

Ibland kan det vara svårt att umgås tre stycken, är det så för er?

Alla tre är helt överens om att de inte haft några sådana problem alls och att de blivit superbra vänner. Och jag tror dem.

– Det är nog svårare för grupper med tre tjejer. De har hårdare press på sig, säger Erik. Tjejer måste vara så smala och snygga hela tiden. Jag tror att man blir mer egoistisk då.

Mattias håller med Erik, och de pratar om att det är samhällets fel. De tycker att det är synd om artist-tjejerna av den anledningen.

Berätta något ni inte sagt till någon annan tidning!

– Jag kissade i sängen på natten tills jag var typ 11 år, säger Mattias efter ett tag. Jag vågade aldrig sova över hos kompisar som inte visste om det. Det var väldigt pinsamt.

– Jag var också sängvätare, vågar Erik säga när Mattias berättat.

Sedan berättar Erik att han kunde bli så arg att han svimmade när han var liten. När något gick fel spände han sig så mycket att han blev helt blå i ansiktet och tuppade av. Alla skrattar högt åt det. När de skrattat ett tag säger jag strängt: **Sluta! Det är dags för läxförhör.** ■

KPtv

E.M.D.O. Ola hoppar in i gruppen och sjunger en bit. Missa inte det på KPwebben.se.

Matte

Vad är 12x11?

(De får fem sekunder på sig)

E: 132.

M: –

D: –

Historia

Vilket århundrade regerade Napoleon?

E: 1400-talet.

M: 1700-talet.

D: 1600-talet.

(Rätt svar: 1800-talet)

Geografi

I vilket landskap ligger Karlshamn?

E: Blekinge.

M: Blekinge.

D: Blekinge.

Samhällskunskap

Vem är Sveriges statschef?

E: Kung Carl Gustaf.

M: Fredrik Reinfeldt.

D: Kungen.

Bli en rockstar!

ett minne
- Ska du spela så här, så är det lika bra att du säljer grejorna och slutar.

Jag var 12 år och saxofonläraren Berts ord skar i öronen. Sluta redan? Syrran gick ju i nian och spelade både fiol och piano! Sälja grejorna? Mamma hade ju precis köpt saxofonen för flera tusen!

Men jag följde Berts råd. Jag slutade i sexan. Precis som Rosa i KP:s tecknade serie var jag trött på att spela i ensemble, öva tonskalor och plugga noter. Jag ville bara spela solon.

14
När jag hade slutat i musikskolan fick jag mer tid till att lyssna på den musik jag gillade. Jag hittade på egna övningar också. Skrev små låt-texter och nynnade melodier. Tyvärr kunde jag inte göra egen musik till dem.

"Det slutar alltid med samma ackord"

I det här numret av KP ger artisten Moneybrother ett tips till alla läsare: Lär dig att spela ett instrument ordentligt! Om jag hade fått det rådet tidigare hade jag följt det. Nu måste jag i stället både sjunga och spela så fort jag har hittat på en låt. I vårt band slutar det i och för sig alltid med samma två tre ackord. Dem får du också lära dig i Rosas och Moneybrothers rockskola på sidorna 28-29. Lycka till med att spela fritt!

Per Bengtsson
tf redaktionschef på KP

P.S. Den här helgen har jag läst flera hundra bidrag till KP:s diktävling. Tack för alla kloka, smärtsamma och roliga texter! På sid 34-35 får du tips om hur du kan fixa din egen poesi-ävling. Alla förtjänar att vinna!

Vill du ringa eller skriva till oss? Prenumerera? Se sidan 47!

Killen i den rosa gitarr!

*direkt uppmaning till läsarna
nått han själv inte hade chans
att bli p-g-a- fel vad*

Innehåll KP 7 12 maj 2005. Kamratposten grundades 1892.

Tyck om KP	3	Önskebilder: Star wars och Koala	23
De hoppar över allt	4	Byron i Kenya om sin dröm	27
<i>Marcus och Tomek tränar nya sporten le parkour</i>		<i>Sista delen i KP:s serie</i>	
Ubbe Knäck	6	Plats på scen för KP:s rockskola!	28
<i>KP-serie av Lisen Adbåge</i>		<i>Moneybrother och Rosa lär dig bästa knepen</i>	
KP-läsaren	6	Kropp & Knopp	30
<i>Lotta, 13, bevakar allsvenskan</i>		Henrik, 13, bygger egna flyplan	33
Prat & Svar på tal	7	Idéer & Tips: Fixa en poesi-duell!	34
Majas hund – en riktig hjälte	10	Nöje	36
<i>KP skakar tass med fyrbenta räddare i nöden</i>		"Livet enligt Rosa"	40
Fantastiska teckningar	13	Brevlådan/Flams & Trams	42
<i>KP presenterar stolt vinnarna i den stora fantasy-tävlingen</i>		Klur	43
Fråga vad du vill	16	Näst sista	47
<i>Kung, Tiger och Blåsippa berättar om sina namn</i>		"Jag får spel"	48
Nyheter	18	<i>Serie av Maurice Mechan</i>	
Skräcken att sova över	20		
<i>Anton och Linn längtar ofta hem</i>			
Jediriddarna är tillbaka!	22		

Rosa rockar!

Svårt att somna...

ILLUSTRATION: MATI LEPP FOTO: SVT

Fel tjeji godisaffären

Jag var i en godisaffär med mitt fotbollslag. Alla skulle köpa lite godis var. Sen så såg jag en tjej som jag trodde var en i mitt fotbollslag och hon hade jättemycket godis i sin påse. Så jag gick fram till henne och tog på påsen och sa: "Oj, vad mycket du ska köpa!", lite på skoj. Sen såg jag att det inte alls var en tjej i mitt fotbollslag, och den tjejen jag gjorde bort mig för utbrast bara: "Va?" Det var verkligen pinsamt!

Anonym

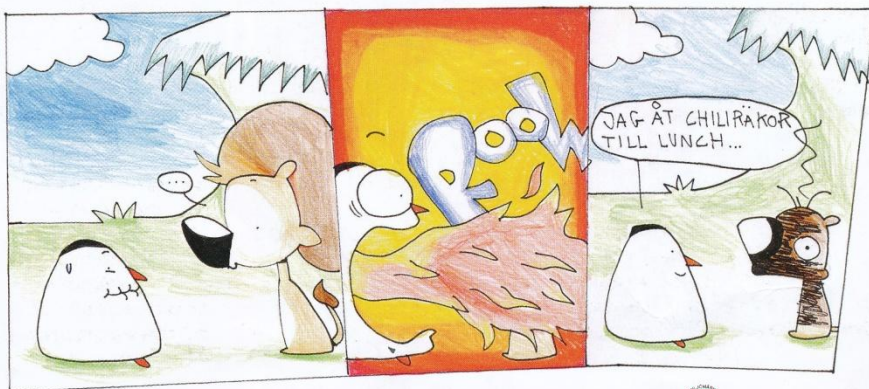
Hej... eller hejdå!

En gång när jag skulle gå hem från skolan mötte jag en vuxen. Jag sa "hej" och hon sa "hej då". Sen kom en lärare och hon sa "hej", då sa jag "hej då"!!! Pinigt!

??????????????

Pingvinen & Lejonet av Fabian Petrén

Det är

Ena dagen är ni ett par – nästa dag är allt över...
Kanske blir du ledsen, arg – eller lite lättad?
Tre läsare berättar om hur kärleken tog slut.

Jag har varit med om att jag varit kär i en kille. Och efter några veckor var jag inte alls kär längre! Det är jättekonstigt. Jag har ingen aning varför det blir så.

anonym

Min tjej gjorde slut i början av sommarlovet och sedan fick man leva ensam.

anonym

När Vera gjorde slut föll Olles tårar natten lång.

Olle, 12:

”Jag kunde inte sova på hela natten”

Vera finns i Olles tankar varje dag. Han önskar att de ska bli ihop igen.

Olle hade varit ihop med Vera i lite mer än en månad när hon gjorde slut.

– Jag blev jätteledsen när hon sa det. Jag började gråta och kunde inte sova på hela natten, säger Olle.

De träffades på ett läger i somras. Olle hade sett Vera och tyckte att hon var söt. En kväll frågade några killkompisar honom om han var kär i Vera. Han sa ja, och sedan frågade en kompis chans på Vera åt honom.

– Hon svarade ja, och jag var jätteglad. Vi hängde hela kvällen och hade kul. Det var inte alls särskilt nervöst, säger Olle.

När lägret var slut höll de kontakt via sms. Olle märkte att Vera inte hörde av sig lika mycket som innan. Det kändes inte som på lägret.

– Efter några dagar skickade jag ett sms och frågade om någonting var fel. Hon svarade att hon älskade mig jättemycket, men att hon tyckte det var tråkigt att det inte hände någonting längre. Och hon tyckte att vi bodde för långt ifrån varandra. Så hon gjorde slut.

Trots att Olle blev ledsen så tycker han att det var bra att hon gjorde slut.

– Det var ju bättre än om hon

hade varit ihop med mig utan att tycka att det var roligt, säger han.

Olle har tänkt på Vera varje dag sedan hon gjorde slut. De har skickat lite sms till varandra, men det har mest handlat om vanliga saker.

Han känner att han börjar komma över Vera lite, även om det kommer att ta ett tag. Han är fortfarande lite kär i henne.

– Tanken på att aldrig se henne igen är jobbig. Jag blir fortfarande ledsen när jag tänker på henne. Jag vill ju bli ihop med henne igen. Men jag tror inte riktigt på det hon sa om att hon älskade mig. Hon ville nämligen inte ses när lägret skulle ha återträff. ■

Vi har också gjort slut

Det går att laga ett brustet hjärta. Fyra kändisar berättar.

Lazee, artist.

Hur vet man att man inte vill vara ihop med någon längre?

– Om du inte är glad när du är ihop med någon så funkar det inte. Då är det dags att göra slut.

Vad är det jobbigaste med att göra slut?

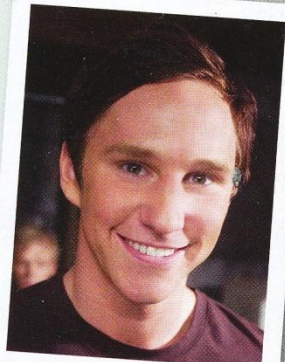
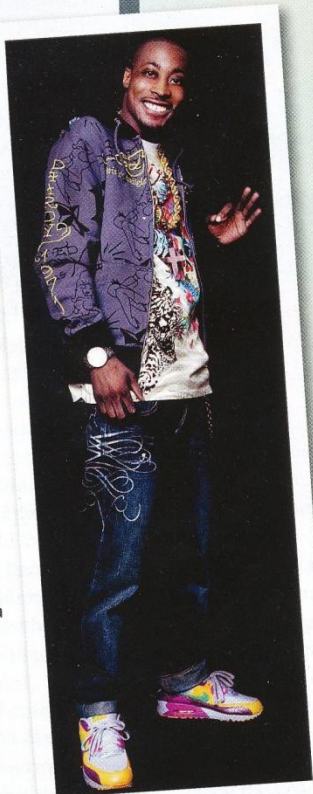
– Det värsta är när man ser att man sårar en annan person. Det är det som tar på en. Jag bjöd en tjej jag var ihop med på middag en gång. Då kunde vi prata med varandra och hon fick säga vad hon tyckte. Det var ett bra sätt att göra slut på. Man måste vara ärlig.

Vad är det viktigaste att tänka på när man är ihop med någon?

– Man måste lita på varandra, annars går det inte att vara ihop. Jag blev dumpad av en tjej en gång som trodde att jag hade varit otrogen. Men det var inte sant.

Tycker du att man ska försöka bli ihop igen då?

– Nej, när det är slut så är det slut. För att komma över någon kan man försöka att hitta på andra saker att göra så att man slipper tänka på den där personen. Häng med polarna, se en film eller vad som helst!

Jonas Bane, skådespelare.

Är det okej att göra slut med sms?

– Nej. Och inte med mejl heller. Gör det öga mot öga och var alltid ärlig.

Berätta om någon gång du gjort slut!

– Jag var 14 eller 15 och skulle göra slut med min första riktiga flickvän. Vi stod vid en

busshållplats och hon grät säkert i en timme, det var riktigt jobbigt. Jag var också ledsen. Det är lika tungt varenda gång.

Har någon gjort slut med dig?

– Ja, jag blev dumpad en gång. Det kändes tusen gånger värre än att göra slut själv, för jag var inte beredd på det. Hon sa att det inte fungerade men att hon fortfarande hade känslor kvar för mig. Just då kändes det som att livet tog slut. Men efter ett tag kändes det bättre.

David Hellenius, programledare.

Hur gör man slut på ett bra sätt?

– Skicka inte en kompis. Gå fram och säg det själv. Vågar man vara ihop med någon så vågar man göra slut.

Var du den som gjorde slut eller den som blev dumpad när du var yngre?

– Jag vågade nog aldrig göra slut. Det var tjejerna som gjorde det. Efteråt var jag helt knäckt, trots att det oftast var ganska korta förhållanden. En gång gav jag ett armband till en tjej och samma dag som hon fick det gjorde hon slut.

Hur var dina förhållanden?

– Ofta träffades vi inte ens. Jag skickade en kompis som frågade chans, sedan sågs vi aldrig. Sedan kom en av hennes kompisar fram och gjorde slut. Det gick fort!

Kitty Jutbring, programledare.

Hur berättar man för någon att man vill göra slut?

– Säg som det är, "jag är inte kär i dig längre". Förklara varför, men säg det inte på ett sådant sätt så att tjejen eller killen går och hoppas att ni kanske kan bli ihop igen.

Hur känns det att göra slut med någon?

– Jag känner mig som en jättebov. Man vill ju inte göra slut. Men det är det bästa i längden. Efteråt känns det som en lättnad.

Hur kommer man över någon på bästa sätt?

– Prata med andra. Och grubbla inte så mycket, utan fråga ditt ex om du undrar någonting.

Läsar- novellen

AV MOA JOHANSSON
ILLUSTRATION:
STINA LÖVKVIST

Fortula

Alex tittade henne i ögonen som om han försökte be om förlåtelse för alla misstag. Hon mötte först inte hans blick, men till slut möttes deras ögon och de log.

– Du vet att jag inte kan vara arg på dig!
I hans klarblå ögon tändes en glimt.

– Skönt att se att du är dig själv, log hon och kramade om honom.

– Jag ska inte göra om samma misstag, viskade han i hennes öra.

Orden var egentligen överflödiga.

Jag slog igen boken med en suck och torkade en tår ur ögat. Jag hade precis läst ut ännu en bok i min favoritserie *Alex, Miranda och de sju nycklarna*. De böckerna hade allt – en söt kille i huvudrollen. Jag fick inte nog av Alex. Han var charmig och gulligt klumpig, men smart nog att klura ut vägen till nästa nyckel som skulle befria hans föräldrars själar från en förtrollad kista. Hur överkligt och fångslande som helst.

Tänk om jag hade haft en Alex i min värld. Det skulle varit perfekt. En ljus, lycklig värld. Såklart fanns bara sådant i böcker. Min värld var ensam – inga vänner ville stanna hos mig eftersom jag var så bokgalen. Jag läste mycket hellre böcker än gick på fester. Jag tittade ut genom rutan som var full av regndroppar och grå himmel. Sorg fyllde varenda por i kroppen. Jag började gråta. Jag slutade när jag såg att tårarna fallit på bokomslaget.

– Skit också! fräste jag innan jag fortsatte gråta.

Jag rullade ihop mig på sängen, slog upp mitt favoritstycke och la mitt huvud i den uppslagna boken. Tårarna blandades med bokstäverna, men jag orkade inte bry mig. Bok kunde man köpa ny. Mitt psyke var helt trasigt av all ensamhet och gråt.

Jag blundade och manade fram ljusa tankar. Tankar på Alex.

Plötsligt kändes det som om jag fördes

bort någonstans. Som om jag blev dragen i ett rep genom en svart tunnel. Jag landade på gräs. Jag reste mig, tittade mig förundrat omkring. Jag hade kommit till en dal. En svart häst travade förbi och jag kände igen den på något vis.

– Ser ut som Svarta hingsten, mumlade jag innan jag fick syn på en rödblond flicka med ett förstöringsglas i handen.

– Kitty, flämtade jag.

Det gick inte att ta miste. Jag hade somnat och drömde om ett land fullt med folk från sagor. Jag tog sikte mot en stor byggnad som liknade ett slott. En blond tjej som jag också kände igen tittade på mig och suckade:

– Herr Potter bor två trappor upp.

– Jag söker inte herr Potter... Harry Potter, menar du?

Hon suckade igen:

– Ja. Vad har du kommit till Fortula för om du inte söker herr Potter?

– Fortula? Jag somnade i min bok och började typ drömma om Alex...

– Alex? Somna? Hm.

Tjejen snurrade en bit av håret.

– Du råkar inte ha gråtit i boken?

– Jo, sa jag och undrade vad det hade med saken att göra.

Tjejen tog upp en telefon och slog ett nummer.

– Alex? Vi har en besökare.

Tio minuter efter mitt underliga möte hade jag träffat min idol. Den jag insatt att jag aldrig skulle få träffa, eftersom han inte fanns. Alex. Han gick bredvid mig och berättade om Fortula. Hur otroligt det än verkade så var Fortula på riktigt. Det var ett land där alla figurer som någonsin varit med i en bok bodde.

Jag trodde på varenda stavelse han sa. Det var anledningen till att jag känt igen människorna här, jag hade läst om dem!

– Tror du mig? sa han och strök undan

en brun hårtest från de förtrollande, blå ögonen.

– Känner du mig? ställde jag som motfråga.

– Ja. Jag har känt dig sedan du läste första bokstaven i böckerna om mig och min vän Miranda. Figurerna i böcker känner läsarnas energi. Vi lever i princip av den. Så länge som någon läser och älskar böckerna så lever vi. När det slutar så dör vi. Jag har känt din energi. Vi två har levt av varandra. Jag tycker om dig. Du har ett gott hjärta, Jen.

Jag frågade inte ens hur han visste vad jag hette. Jag visste ju vad han hette. Vi visste precis lika mycket om varandra.

– Jag tycker verkligen om dig, flög det ur mig. Du är det jag tänker på när jag håller på att gråta ögonen ur mig.

Jag slog händerna för munnen.

– Det gör inget, sa han. Du säger det som skulle sagts i en bok. Det är hela vitsen med Fortula. Vi är de två som lever lyckliga i alla våra dagar.

– Är vi? sa jag och blev så lycklig att jag nästan grät igen. Men vi bor ju i två olika världar! Det funkar ju inte!

– Just det, log Alex. Vi har oddsens emot oss. Just därför kommer vi leva lyckliga i alla våra dagar.

Han tog min hand och tryckte något i den. Det var ett litet guldsmycke som föreställde en bok. Jag öppnade den och det stod "Lyckliga i alla dagar".

– Läsa det högt och tänk på Fortula, så kommer jag inte vara långt borta, log

Alex. Synes, Jen!

Han pussade mig på kinden och hela omvärlden bleknade. Jag var hemma i min egen säng igen. Jag tittade på smycket. Tänk, livet kunde vara som en bok ibland.

Jag reste mig och öppnade garderoben. I kväll var det fest som gällde. Och det skulle bli kul! ■

Läsar- novellen

Skicka din novell till KP! Skriv om vad som helst: sport, fantasy, vänskap, historia, hemligheter eller skräck. Inget ämne är fel. Novellen får vara högst 5 000 tecken lång, inklusive mellanslag. (Använd verktyget "Räkna ord" i ditt skrivprogram.) Skriver du för hand, så räkna med tre A4-sidor. Du får självklart skriva kortare. Mejla din text till **novell@KPwebben.se** eller posta den till "Novell", KP, 105 44 Stockholm.

"Slaget fick honom att skrika."

AV FELIX LUNDIN

ILLUSTRATION: CATHARINA NYGÅRD HOLGERSSON

Min lilla förmögenhet

1 **Alldeles själv** hade jag tjänat
2 ihop pengarna. Det var inte mindre
3 än 7 753 kronor och 50 öre som
4 låg där i en hög på mitt skrivbord.
5 En mindre förmögenhet för en
6 12-åring, tyckte mamma. Jag höll
7 med. Slitit hade jag – sålt jultid-
8 ningar, delat ut reklam, städad på
9 pappas jobb och spelat fiol utanför
10 tunnelbanan. Men det var inte för
11 intet jag hade jobbat ihop pengarna.
12 Jag skulle köpa mig en egen tv.
13 – Nämen, Christina, hur hade du
14 tänkt betala den då? hade pappa
15 sagt för ett och ett halvt år sedan.

I dag hade jag svaret.
För att inte riskera något besluta-
de jag mig för att sätta in pengarna
på banken, i stället för att ha dem
hemma medan jag hittade en tv jag
ville ha.
Det var en solig dag mitt i maj
när jag gick till banken. Att ha
drygt 7 000 kronor på fickan ger
helt nya perspektiv på saker och
ting när man går ute på stan. Man
tar så få risker som möjligt. Det
gjorde jag också, men ändå blev det
som det blev. Himla otur, kan man
tycka.

Det tog mig tio sekunder att inse
att bankens dörrar öppnades utåt.
Då hade jag redan provat andra
hållet ungefär fem gånger och
börjat känna mig mer eller mindre
som en idiot. Ingen bra start på det
bankbesöket. Men när jag ställt
mig i den sneda kön som ledde
fram till kassan, där en liten tant
satt och såg allmänt sur ut, kändes
det lite bättre.

Dörren bakom mig öppna-
des och någon kom in. Jag reagera-
de inte på det, men kände att något

Felix Lundin

Ålder: 14 år.
Bor: I Stockholm.

Hur kom du på vad du skulle skriva om?

– Först var det helt tomt. Sedan kom jag på att jag ville ha med ett brott, så att det skulle hända något. Ett rån kändes lagom spännande.

Har du några skrivtips?

– Ja. Det gäller att beskriva mycket saker och använda många adjektiv. Det blir intressantare att läsa då.

var fel när tystnaden spred sig i lokalen och tantens ansiktsuttryck byttes från surt till chockat. Rösten jag sedan hörde förbättrade inte känslan.

– *Put the money in the bag*, sa rösten långsamt.

Rösten, eller snarare mannen, gick framåt och förbi mig mot kassan. Där såg tanten nu ut att vara nära bristningsgränsen. Han gav henne påsen och med skakiga händer öste tanten ner sedlar och gav tillbaka den till rånaren. Han började gå mot utgången, men stannade plötsligt till bredvid mig.

– *And your money in the bag too*, sa han och höll fram påsen mot mig.

Jag tittade ner. I mina händer höll jag pengarna jag slitit för, närmare bestämt 7 753 kronor och 50 öre. Om det berodde på chocken

eller om jag helt enkelt inte ville ge ifrån mig min lilla förmögenhet vet jag faktiskt inte – men jag vägrade.

– *No*, sa jag, men skakade lite på rösten.

Svaret måste ha överraskat honom när det kom från en klen liten tjej, samtidigt som det syntes att han började bli stressad. Han tittade sig omkring, och sedan tillbaka på mig. Han försökte slita åt sig pengarna jag höll i mina händer, men jag vägrade släppa taget.

En kraftig man som stod några platser framför mig i kön tog tillfället i akt och riktade en rak höger mot tinningen på rånaren. Slaget fick honom att skrika av smärta. Jag såg min chans och puttade ner

honom på golvet. Någon ringde polisen samtidigt som jag och den kraftiga mannen hjälptes åt med att hålla kvar rånaren på golvet.

Efter tre minuter, som kändes som en evighet, var polisen äntligen där. De förde in den kvidande rånaren i polisbilen och vi andra fick berätta vad som hade hänt. Poliserna trodde inte på mig när jag berättade. Den kraftiga mannen fick intyga att det jag sa var sant. Innan jag gick hem passade poliserna på att tacka mig och den kraftiga mannen för vår insats.

Väl hemma stoppade jag in pengarna i madrassen. Där var de säkrast, mina 7 753 kronor och 50 öre. Min lilla förmögenhet. ■

**Tävlingen
avgjord**

Över 400 bidrag kom in till KP:s novelltävling om kärlek. Tack för alla fina berättelser! Tre vinnare publiceras här i tidningen och fyra på KPwebben.

En droppe blod

Av Karolina Alvekrans, 10 år

Jag kämpade mig igenom trånga buskar och träd. Grenar stack mig i ögonen. Det sved överallt. På benen hade jag stora hål i mina jeans. Jag ville bara därifrån! Jag var vilse i skogen. Jag hade tappat bort hela min klass. Och inte bara det; min mobil hade trillat ur jackfickan. Det kändes som om jag aldrig skulle bli glad igen. Träden stirrade på mig. Vinden susade mot mig. Jag var fast, fast för alltid. Jag ville bara att någon skulle ropa: "Tom! Tom! Var är du?"

Jag väntade och satte mig på en sten. Ingen ropade, ingen kom.

Mörka moln började bildas på himlen. Jag satt på stenen och bara väntade på att den första vattendroppen skulle nudda min näsa. Fast det hände aldrig. Runt mig regnade det, men på stenen jag satt på fanns inte en enda vattendroppe.

Men då, helt plötsligt, såg jag ett vitt ljus bakom ett träd.

– Hallå! ropade jag. Vem där?

En flicka klev fram bakom trädet. Hon hade en vit, vacker klänning som var kort. Hennes hår var otroligt ljukt och det lyste trots att skogen var så mörk. Hon gick barfota på den jordiga marken. Kring henne stod ett ljukt sken. Jag vågade inte gå fram till henne, bara sitta stilla på min sten.

– Du heter Tom, va? sade hon med len röst.

– H-hur... v-visste... d-du... d-det...? stammade jag fram.

Den underliga flickan gick närmare mig. Jag satt bara helt stilla på min sten, jag var så rädd. Hon log.

– Vad är du för något? vågade jag säga lite tydligare. Och vad heter du?

Hon stod stilla och bara tittade på mig. Hon var så magisk, så vacker!

– Jag heter Lily, sade hon med sin lena och vackra röst. Jag kan hjälpa dig hem igen. Men bara om du hjälper mig med en grej...

Hennes ögon blev stora, hon kändes plötsligt så elak. Fast i hela min kropp så bubblade det av det viktigaste ämnet på jorden; kärlek. – Jag är nämligen död, sade Lily långsamt. Om du ger mig en droppe blod så blir jag levande och får leva det liv jag alltid drömt om...

Hon gjorde en liten kort paus.

– Fast problemet är bara det att personen jag får blodet av kommer aldrig att kunna bli kär igen.

Lily såg nu sorgsen ut i ansiktet. Jag var kär i Lily, jag ville verkligen hjälpa henne. Fast om jag aldrig skulle kunna dela mina känslor med henne, så var det ingen idé. Lily tittade på mig med stillsam blick.

– Jag tar bara en vanlig pinne, sticker lite i din ena arm, slickar på blodet och sen är det klart.

– Okej då, sade jag.

Lily böjde sig ner och tog upp en pinne från marken. Hon gick med långsamma steg mot mig. Jag var rädd, tänk om jag skulle dö! Jag visste egentligen inte vad som pågick runt omkring mig. En död människa som skulle återuppstå.

Pinnen nuddade min arm. Jag blundade och skrek. Fast när jag tittade upp så befann jag mig inte i skogen. Jag befann mig på en säng i skolsystemens rum. Omkring sängen

stod alla mina kompisar och min lärare.

– Tom, vi hittade dig nyligen i skogen, med blod på armen, sa Edward, en kille i min klass.

Jag kunde inte riktigt fatta hur det här hängde ihop. Jag befann mig i en dröm där exakt samma saker hände som i verkligheten. Men just då gick det inte att tänka på hur en dröm hör ihop med verkligheten, det enda jag tänkte på var att jag aldrig skulle kunna bli kär.

Fast mitt i trängseln omkring min säng stod Lily. Hon var levande. Hon lyste inte längre. Hon log mot mig. Allra längst in i mitt hjärta kände jag det, jag var fortfarande kär. Lily blinkade till mig och jag blinkade tillbaka. ■

Karolina Alvekrans

Ålder: 10 år.

Bor: i Mölndal utanför Göteborg.

Vinner: Presentkort på 800 kronor att handla böcker för.

1:a pris

Vilket är ditt bästa skrivtips?

– När jag skriver tänker jag att jag befinner mig på platsen där historien utspelar sig. Jag tror att det känns mer verkligt för läsaren då. Jag blev jätteglad över författartipsen som var med i KP 17. Jag läste igenom dem många gånger.

Vad skriver du helst för berättelser?

– Sådana som utspelar sig i vardagslivet. På det sättet är *En droppe blod* lite ovanlig för mig. Samtidigt så läser jag mycket fantasy. Jag gillar Harry Potter väldigt mycket och har börjat på sexan, *Harry Potter och Halvblodsprinsen*. Man blir helt fast i de böckerna.

ENKÄT MED VINNARNA: KATARINA SCHÜCK

blev ställd, för jag hade inte riktigt tänkt längre än till pizzan. Jag trodde att Alex skulle komma på något eftersom det hela var hans idé, men han tittade på mig som om han ville att jag skulle säga något.

Åh, sa jag och kom på att åh är det ord som jag använder mest nu-förtiden. Det och ordet ojdå.

Jag befinner mig helt enkelt i en äh- och ojdå-fas för tillfället.

Vi skulle kunna, äh... intervjua nån, eller skriva om dagen då vår svensklärare närapå eldade upp en författare, sa jag.

Ojdå, sa flera av tjejerna samtidigt.

De ville höra mer, för de hade bara hört ryktena från dagen då brandlarmet hade gått. Vi berättade och de skrattade jättemycket.

Sedan berättade Alex om Da Ghetto Cru, och alla blev intresserade och tyckte att vi borde göra ett reportage om gruppen.

Mötet höll på i en timme. Det var en lång timme och både Alex och jag blev glada när tjejerna sa att mötet var slut och att det var dags för pizzan.

När vi hade ätit vår pizza och sa tack och hejdå gick vi raka vägen till danssalen.

Vi knackade på dörren och Lucia öppnade.

Åh, är Paris där, sa jag och tänkte gå in. Lucia stod kvar i dörren som om hon inte ville släppa in mig.

Du får inte...

Men, flytta på dej...

Du får inte komma in, skrek hon plötsligt. Hon hade knappt avslutat meningen då Emine dök upp bakom henne.

Ameh, hallå, sa hon och glodde

ställdde han upp. Utan att klaga och utan att han fick betalt. Det minsta jag kunde göra var att följa med honom på skoltidningsmötet.

Det var bara att ge sig.

Det var bara tjejer där när vi kom fram till redaktionsrummet. De var nio till antalet och alla gick i åttan och nian.

Finns det inga killar som jobbar med tidningen? frågade Alex när vi kom dit.

Ser du några? sa hon som hette Hind. Jag tror att det är hon som är chefen, typ.

Får inte killar vara med? undrade jag och var nästan beredd att vända i dörren.

Jo, sa Hind. Dom får vara med, men dom vill inte.

Varför inte det? undrade Alex. Vet inte, sa en annan tjej, som hette Lole. Killar tycker mest om

kompis med mamma. Vem vet, hon kanske så småningom inser att Sverige är fantastiskt, bara man har några kompisar att umgås med.

Och då bestämmer hon sig för att inte åka tillbaka till hemlandet.

Jovisst, på semester, men inte för att bosätta sig där.

Hoppas bre...

När vi slutade lektionerna idag gick Alex och jag till skoltidningsmötet. Egentligen ville jag inte, för jag tycker att jag har så mycket att göra. Pizzan lockade lite grann, och Alex tjuvade fettmycket.

Han sa att han följde med mig varje gång jag ville leta efter Skärholmen-Sara. Han hade frusit flera gånger, hängt timalts utanför lästa portar, riskerat böter för alla gångar han plankat, var mycket nära en gång att hamna i fängelse, och allt för en trasig liten väskas skull. Men jag var hans kompis och därför

att spela fotboll eller bara hänga. Killar tycker inte om att skriva, sa Hind.

Dom flesta kan inte ens skriva, sa Lole, och flera av tjejerna skrattade vilket var lite lustigt, för jag tycker om att skriva och jag känner fler som gör det. De kanske tyckte det var roligt för att de var äldre. De skrattade, fast det gjorde inte Alex och jag. Det var äldre tjejsko, typ, och det är inte särskilt roligt när man är kille och bara tolv.

Men vi är glada att ni är här, sa en tjej som hette Mikaela när tjej-skrottet lagt sig. Ni är dom enda från sexan som har kommit.

Åh, när får vi pizza? frågade Alex. När mötet är avslutat, sa Hind.

Och när är det? frågade jag.

Om en timme, typ, sa Lole. Och så började mötet. De frågade vad vi kunde tänka oss att göra. Jag

